

CALVINO

TVRCA SE

CRETA, EORVNDEM:

QVE APOCALYPSIS:

XCIV.

Collegij S. J. Monachii 1672

CONSIDERATIONIBVS EXPOSITA,

& futuro Principum Conuentui exhibenda.

In qua præcipuè demonstratur,

CALVINISTAS, CATHOLICIS,

LVTHERANIS, SVIS CONFOE-

DERATIS EXITIVM MOLITOS.

AUCTORE,

THEONESTO COGMANDOLO,

Politix Christianæ Professore.

Acta, & reuisa in secretissima Cancellaria Anhaltina omnia,

cum originalibus collata, & hac tertia

editione aucta.

— (o) —

NOTVLAS addidit

NICOLAVS HERRIS AB ISECERA, IPREN-

sis, Auctoris discipulus.

ANNO M. DC. XXI,

NOTANDVM

De hisce Considerationibus.

- I. *Citari Editionem primam Cancellariae Anhaltinae.*
- II. *Has Considerationes nulli esse communicandas, nisi illis, qui volentes lubentes promiserint: sese aut novam considerationem addituros, aut minimum duas ex positis commentariolo aut glossula illustraturos.*
- III. *Neminem Typographorum recudere debere nisi probo commentario vel Consideratione nova per viros fidos auctas acceperit.*

CONSIDERATIO I.

CONSIDERATE & videte. Considerate; quia actus inconsideratus non est humanus. Videte; quia reuelata sunt mysteria, non Eleusina, fœditatibus infanda; sed Calvinistica, crudelitatibus barbara. Considerate, quia videtis. Non est laboriosa cogitatio, vbi sensus vltro animis ingerunt, quæ consideranda sunt. Releuata sunt fundamenta profundissimorum cordium, reconditissimorum consiliorum, scelerata latibula detecta sunt, quæ diu Catholicos, diutius Lutheranos, diutissime vrbes correspondenciales fefellerunt. Nolle iam illa considerare, non amplius negligentiae delictum est, vt nuper; sed perfidiæ. Nolle cauere, est patriam Turcis prodere. Calvinistis autem porro fidem habere, apex est inconsideratissimæ stoliditatis, quem si quis capiti imposuit suo, siue princeps ille, siue principis consiliarius est, se, suos, patriam pessundat. Præcisa est omnibus, illa stultorum perpetua, inconsideratorum ordinaria, sapientium rara excusatio: **NON PUTABAM.** Audistis, vidistis, tactu, gustu, odoratu percepistis. Sonitus hostium atrociam patrantium, atrociora minantium non circumuolauit aures duntaxat, sed obtudit. Quid oculi non miserabile viderunt? arma, cædes, incendia, Turcicas inuitationes, venalem Ottomannidæ, si emere voluisset, dulcissimam patriam Augusto Imperio decoram Germaniam. Hæc inquam vidistis, audistis, & quod his omnibus (considerate dico, vos considerate) atrocius malum est, quorundam tãto in periculo dormitantium stuporem: quem si oculorum & aurium è longinquo denunciationes excutere non potuerunt; nunc saltem stimulis suis tactus commoueat, quem tot mala lancinant, odiorum ama-

rities palatum infestat, nates consiliorum infernalium exhâlans mephitis percellit. Tota se mole omnibus sensibus, prudentium vero intelligentiæ proditio se ingessit. Ea de re hoc primum confidero. A tenui Romani Imperij primordio, cum duorum fratrum esset vnus, maxima regna, focus, vsque ad Ferdinandum Secundum Augustum, Pium, Felicem, Victorem, nunquam tam callida arte, multiplicibus machinis, actiuosa celeritate, intenta malitia, perfidia, rebellionem, periurio, proditione Rempublicam petitam esse. Tale fraudum, scelerumque exemplum nobis antiquitas nulla dedit, nostra sæcula sine paradigmate prædocente posteris præbere potuerunt. Nemo libertate dicētis offendatur; si falli alicui videor, ratione exēplo demonstrat, libens, volens cedam. Nec victum me arbitror, si errorem deposuero, vera didicero. Libere loquor; sed libertate, quæ mihi pro officio, quod in republica gero, necessaria est, quæque utilis est omnibus. Omnium enim qui præsumt interest, sed & omnium, qui præsidibus consilia suggerunt, summo conatu, labore, opibus, sine hominum respectu, occurrere necessissimo, grauissimo, vrgentissimo periculo, quod etsi Dei auxilio, annitentibus Germanicæ nationis principibus, euasimus; grauiore tamen mole rursus incumbet, si nos, fatali ignauia vicisse contenti, victoriæ fructum de manu amittimus. Nec modo peribunt illi, qui futuræ securitati consulere negligunt, sed iure merito etiam cum infamia, ac dedecore sempiterno ditionibus suis excussi, mundo vniuerso opprobrio erunt: quia salutem à Deo acceptam contemptim aestimarunt. Quod si ab hac cura, sollicitudineque, quæ magistratui Dei mandato incumbit, principem suum consiliarius quispiam auocare satagat, si pericula à me exaggerari contendat, hunc vel vt stolidum, & vt hostica pecunia inauratum, eodem momento abdicet, aula exigat. Ignosci mihi non cupio, quia vera, & necessario dicenda proloquor; qui factis hostium patriam vendentium non irascitur, consors est, proditor est. Qui me serio ista considerantem ira dignum iudicat, Caluino-Turcus est.

CONSIDERATIO II.

PERICULI omnibus Germanicæ nationis statibus incumbentis magnitudinem, ex fine ac scopo, quem sibi Calviniani præfixerunt, considero. Finis enim negotiorum omnium est director; Finem quo omnia consilia tendebāt, scribit Anhaltinus ann. 1619. 14. Februarij, esse, vniuersum mundum sursum deorsum vertere. ita pag. 65. A quodam externo principe litteras accepisse se, ait, maximis de rebus. iam tempus agi res: vno verbo, sibi iam in manu rationem esse, qua totum mundum sursum deorsum queat vertere. Hoc est sane, Augustum, principesque illi amicos deorsum voluere, de fenestra præcipitare, Calvinianos rebelles summo in rerum fastigio collocare. Hoc propositum cum vrgeant, per omnia obstantia euadere conabuntur. Si Catholicus superior, si Lutheranus princeps videri par velit, vertendam rotam existimant. Cedat, seruiat, iaceat, aduletur, Calviniano in celsa nitenti scalam se præbeat, si quis tutus esse cupit. Euerso mundo, in sublime euecto Calvinismo, omnis ordo, omnis religio primo cedit, deinde seruiet, postremo concidet. Nihil inuium aut intentatum tantæ ambitioni. Frustra cum fumo paciscaris ne celsa petat: Nihil imperiosius ambitione; omnes virtutes, & quædam vitia calcat. Nihil intolerabilius, obstantes omnes, improbos iudicat. Ita Fridericus dum fato se regem esse sibi persuasit, ingens in omnes odium concepit, quos improbare institutum cognouit. Grauius Ferdinando, grauius Bauaro, grauissimè Saxoni irascebatur; Ferdinādum dolore erepti regni, Bauarum religionis & cognationis respectu excusatiorem habuit, Saxonem propriæ causæ suæ iudicem damnatorem, & iniustitiæ vindicem existimauit. quocirca plura in eum conuitia, contumeliasque, quam in vllum alium dixere Fredericiāni. Hæc ambitio, cupiditasque mundi inuertendi, etiamnum manet imò repulsa, contumelijsque irritata, nunc olim, quocunque dabunt se tempora vires, in altum emicabit. Quia effici nunquam poterit, ne non velit; ne, cum volet, non possit, nobis prouidendum est.

CONSIDERATIO III.

INSTITVTVM, propositumque fuisse, vt mundum euerterent totum, animaduertimus, & memini me olim puerum audisse, Philosophum fuisse, qui magnam nauem, in qua multa millia laborarant incassum, solum deduxisset, magnificè pollicitum, se vniuersum mundum, libratamque pondere suo terram loco moturum, si alius mundus daretur, in quo pedem ponere posset. Narrabat nobis etiam præceptor, axioma mathematicum esse: Quibuslibet viribus posse quodlibet pondus moueri, minimis maximum. Eos & Caluiniani æmulari videntur. Alii in orbe pedem ponere conati sunt, suas vires exiguas, tantæ moli euertendæ experti, ab arte auxilia petiuerunt, vt machinarum ope infirmitatem facerent valentissimam. Verum obstitisse illis ipsas machinationes confidero. Etenim in hoc negotio, quod deest viribus, addendum est machinis; quo vis debilior est, pondus grauius necesse est, vt operosior, sumptuosiorque sit machinarum constructio; At vero difficile est, & penè humano ingenio maius opus, efficere vt tot trabium, subscudum, annulorum, trochlearum, vectium, funium inuariata concinnitas perduret. Quod si in mille rotis vnus denticulus vacillat, tota inutilis est machina, & artificium non effectum, sed sola subtilitate laudatur: solida autem esse non possunt, quæ nimia subtilitate tenuantur.

CONSIDERATIO IV.

SCOPVM suum, artificiumque, quo ad eum pertingere se posse confidebant, nequaquam omnibus, imo nō nisi paucissimis indicarunt. Alias causas, vel prætenderunt, vel habuerunt. Tam grandè enim propositum euertendi mundi, non vno vitio, sed omnium nequitiarum, criminumque præsidio fulciendum fuit. Caput artificij fuit religionis prætextus. Vehementes

mentes illa, siue vera, siue falsa sit, affectus in vtramque partem habet. Religio, siue superstitio, siue vt propriè loquar, Atheismus Caluinistarum seditiosus, inquietus, crudelis est, qualis olim Ægyptiorum, ad cædes, & humanarum carnium voracitatem grassantium. Obstinatio eorum Deigratiam excludit, Catholicæ & Augustanæ confessionis homines errare opinantur, ideo nunquam eos persequi desistunt. A Lutheranis tantum absunt, quantum abest verum Christi corpus ab vmbra sua; Catholicam Missam, idololatriam vocitant; Cœnam Lutheranam vero, excrementum Cacodæmonis, & tale quidem, cuius ipsummet diabolus pudeat. Ideo mundum inuertendum aiunt, vt tam tætrum stercus excutiant. Papatum odere Romanum, sed magis abominantur Saxonicum, in quo Romanum putant geminatum. Sed hæc vetera sunt. Cancellariam Anhaltinam spectemus pag. 26. anni 1618. legatus exteros exercitus curaturus à Catholicis; instruitur, vt dexterè moneat, Ecclesiasticos etiam inuadendos, tum quod Vnioni malè velint, tum etiam quod sua augeant, & inditionibus correspondendum tantus ali exercitus non possit; ea tamen dexteritate vtatur, ne ille Princeps, qui Catholicus est, suspicari possit, Vnionem non modo hoc agere, vt Catholicos status euertat, sed etiam Catholicam religionem in Germania penitus destruat, atque extirpet. Quid voluerint, apparet; quid celauerint, etiam clarius est. Catholicos status qui euertit ambitione, & odio religionis, ipsam religionem ferè, exercitium publicum religionis omnino extirpat. At cur de Lutheranis nihil cauetur? Id necessarium non putabant. Catholicum enim Principem, quem artibus suis illaqueabant, putabant, suæ religionis excidium nolle; Lutheranos autem in Calvinianorum arbitrio fore, nec magnopere de illis fore sollicitum principem Catholicum, qui imperium suum Calvinistica factioni deberet. Ex quo apparet, si hoc consilium ad exitum deduci potuisset, & religioni Catholicæ aliquam; (nā Princeps ille Rex Bohemix, & Imperator futurus erat) Augustanæ cōfessionis nul-

lam

iam tunc iam ab vilo principe esse potuisse. Saxo enim omnibus impar est, & eius Electoratus iam alteri destinatus erat.

CONSIDERATIO V.

PLVRIBVS adhuc de eadem re, & consideratius agendum est. Peruicacissimæ enim opinionis, qua suos imbuunt, effectus, teterrimum est in Catholicos, & Lutheranos odium, quo vltra humanum morem efferuntur, omniaq; in eos commissa, in virtutum & benefactorum classe collocant. Romam iudicant esse irreconciliabilem, sibi Papæ necem mandatam, nullum cum Catholicis, veluti Antichristianis ineundum seruandumque fœdus, omne pactum Dei iudicio rescissum. Qua ex re id est consecutum, vt nulla transactio, nulla fœdera, nulla iuramenta, nulla pax effecerit, quo minus Catholicos status euertere, imperium vendere, de Lutheranis ne pacisci quidem statuerint, eaq; cōsilia iam annos duodecim ad exitum deducere laborarint. Nec ergo in posterum pactis securi ab illis, sed prudentia & viribus esse poterimus. Qui enim pactis conuentis, & iureiurando violatis, se peccasse negant, ijsdem in posterum violandis peccaturos pari impudentia, confidentiloquentiaque negabunt. Quod si nullo pacto se obligatos iudicant, quo minus Catholicos status euertere, Imperatori abrogare imperium, in externos Principes transferre; peregrinos exercitus in Germaniam, etiam Turcam adducere, iure, quo, qui optimo potuerint, in futurum etiam eadē facultate, & ipsi, & nepotes vtentur. Nec meliore loco Augustanæ Confessionis assertores se fore existiment, cum enim pari nobiscum apud eos in odio sint, frustra ab irato victore mitiorem seruitutem expectant, imo non frustra duplicem, tanquam duplices Papistæ sibi subeundam colligent. Id quod nunc in Belgio agunt, animis perpendite. Arminiani, qui in Regio Belgio sub Catholicis viuunt, serio affirmant, omnem barbariem præ Rigidis Calvinistis mollem esse, clementemque. Ipsi Calviniani Rigidi (teste Greuinchouio) molles, aiunt, hæreticos Turcis, Iudæis

dæis, imo Iesuitis esse deteriores. Rex Britannia iubet eos in radice exscindere, ne pullulent. Quid verò meruere Arminiani? Negant Deum sine respectu delicti hominem æternis ignibus solo beneplacito addicere. negant ad scelus impellere, Christum pro toto mundo passum affirmant, aliaque docent Orthodoxa, Lutheranis & Catholicis communia. Ob hæc exulant, ob hoc Turcis, Iudæis, Iesuitis deteriores proclamantur. Lutherani, cum eadem sentiant, eodem loco erunt, pari enim crimini non statuent pœnam inæqualem, aut si varietas supplicij victoribus allubescet, acerbiores inuenient. Mibi tria hoc in genere Lutheranis considerata occurrunt; quibus in Lutheranos odium violenter exercebunt victores. Primum est, quod præter illa quæ Arminianos exosos faciunt, centena alia sunt, ob quæ Lutheranos magis execrantur. Alterum, quod Britannus, alijque hortatores accedent. Tertium, quod vt Arminianos Rigidi turbata Reip. accusant, ita Lutheranos præsertim opulentos apud Magistratum Calvinianum accusaturi sint Calviniani; Eos scilicet aquam turbasse, quamuis multis milliaribus infra biberint. Nunc ergo, dum licet, sese coniungant, mutua fide pacta, ne olim subito Turcæ, alijue sero se venditos lamententur.

CONSIDERATIO VI.

CATHOLICI quidem frustra verbis lactari se fallique sinunt; quicquid enim vel in speciem blandiantur, vel concedant, eorum est propositum in illo orbis motu, concussioneque Papam non modo deicere, vt inferior sit, sed ita excutere vt nullus sit. Papatum inquam, hoc est, omnes ordines Catholicos, vt pag. 159. profitetur Anhaltinus, Papatum se tollere velle pedetentim, Pied à Pied. Vnico enim impetu præcipitare id esse virium ingentium vident. Sperant fore, vt peragat moderata potestas, quod violenta nequit. Singulos aggredi statuerunt, donec opprimant, excidentque vniuersos. Atque hoc est, quod aiunt, in Bohemia quæriri

puritatem religionis, idcirco Fridericum eligendum. Puritas illis non est vlla nisi vt Papistis eiectis, occisis, reliquias, & fermenti Papistici piacula, Lutheranos è medio tollant. Nam Lutheranos plus obesse sibi arbitrantur: Hinc translatio Electoratus Saxonici, hinc in Bohemia non minus vexati, atque Lutherani quam Catholici. Et res ipsa probabit, Triplo plures Euangelicos ministros, quam Catholicos Sacerdotes officio motos; decuplo plures Lutheranos à coronatione Frederici, vsq; ad fugam eius ad Calvinismum transisse constar, quam Catholicos. Ideo Lutherani afflicti fratribus suis in Germania supplicarunt, impedirent violentum Calvinismi cursum, ne pecunia eroganda adiuuarent. Verum hæc est non infima pars calliditatis Calvinianæ, opibus Lutheranis in suam potestatem, ditionemque Lutheranos adigere.

CONSIDERATIO VII.

CVM alias proditionis & belli civilis causas singulorum eorum inspicio, plurimas video, pessimasq; & simul efficaces: superbiam, auaritiam, metum iudiciorum, egestatem, Fredericū sua Cleopatra, Bataui, Bullionij, alijq; secretissimis instructionibus in rabiem egerunt. Badensem Furia spoliatorum pupillorum vtrices vexarunt. VVirtembergicum cupido alieni, & spes libertatis, vt vasallus domino seruitium ne deberet, in causam traxit. Anhaltinum feda cum luxu egestas, ad dedecus impulit. Landgrauium Casselensem inquietudo, & Episcopatus vicini præ suis montibus vbertas aliecit. Comites reliquos res angusta, pauperras prodiga, æs alienum; Vrbes fallaciæ principum, Syndicorum, & quorundam Senatorum emptæ proditiō fefellerunt. Sunt hæc, vt ad bellum suscipiendum incitamenta graua, ad pugnandum, omniaque toleranda causæ efficacissimæ, ita in victoria omnium calamitatum fontes. Fridericum omnes Coronas, Bohemicam, Vngaricam, Germanicam ambientem nulla regna satiabant. Wirtembergicum æs alienum, ne Noribergenses quidem thesauri dissoluent. Durlacensis spoliator

nepotum, cui parceret alieno? Anhaltini, Landgrauij, Comitum egestas in omnes impetum faciet, nec causa ageretur religionis, sed prædatum. Pag. 31. Frederico dant Bohemiam, prædas ceteras ex æquo partiuntur, ante aliter partiti fuerant. Cum illis igitur pax ineunda non est, qui se pace saluos esse posse negant, nisi aut statum illum, aut animum mutant.

CONSIDERATIO VIII.

QUIN etiam tam magnum, tamque acerbum est in Catholicos ac Lutheranos odium politicum, ut Anhaltinus anno 1619. die 19. Maij dictarit: satius esse Turcam aut ipsum diabolum ad Imperij successionem venire, quam Ferdinandum. Horresco referens, dicendum est tamen. An ergo homo pius Anhaltinus & religionis Calvinianæ celator egregius, Turcæ, aut diabolo sacramentum fidelitatis dicere paratus est? An esse & audiri Generalis diaboli? An ea religio tam deuota diabolo, uti alteri parceret? An Noriberga, sociæque vrbes tanto sumptu ciues suos exsugunt, æraria exhauriunt, ut vel libertatem Turcæ, vel religionem diabolo concedant, vel utramque utrique prostituant? An Imperatore diabolo, Generalissimo Palatino, Generali Anhaltino felices erunt? Turcam aut diabolum inaugurabunt? sua ornamenta illis Francofurtum deferent? An hoc est, quod Graferus olim scripsit, in Imperio Romano esse plenitudinem diabolismi? An Anhaltinus ex Calvinismo voluit facere Diabolismum? An plenus non erat diabolismus, nisi caput esset diabolus? An his de rebus Lutherus prophetauit, cum Calvinistas dixit esse diabolos incarnatos? An eos verè descripsit cum dixit, Calvinistas, seu Zuinglianos habere corda indiabolificata, perdiabolificata, superdiabolificata? An hoc vidit Polycarpus, cum diceret eos Anti Christum Orientalem gestare in pectore? An VVormatia opibus, ciuibisque exhausta est ut Turcam aut diabolum Imperatorem haberet? An Osthonia & VVestha-

Westhouia in sacrificium diaboli exuste sunt? Tu quid expectas à Turca, vel dæmone boni? An vt tibi cum mundum vniuersum sursum deorsum versum verteris, ostendat omnia regna mundi in momento, & gloriam eorum, dicatque: hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me? An tu respondebis.

Te pronus adoro,

Accipioq; lubens?

Interrogo, non assero; Consideranti tamen ista mihi, suspecta est tanta ad Turcam, diabolumque animorum inclinatio, & eius qui dictauit, & eius qui dictare tam grande, impiumque secretum ausus est. Paratum enim esse ad faciendum Imperatorem diabolum non modo sacrilegum, & impium est, sed etiam facti crimen habet.

Cur vero adeo exosus est Ferdinandus, vt dominum malit è Tartaro? Catholicus est: sed tamen & de montibus Catholicum Imperatorem eligere maluistis. Si non placet Ferdinandus, quia Catholicæ religionis princeps est, cur Italum aut Gallum etiam Catholicum postulatis? Cur Turcam, aut diabolum, nisi quia Calvinianæ sectæ fauentiorem arbitramini? Cur igitur exosus est? Ne vitia quidem vlla narrauerunt vnquam; humanitate, clementia, affabilitate tantus Imperator omnes vincit. Quid igitur causæ est? Aliam nullam inuenio; nisi quod inimicus sit diabolo, quem dominum Anhaltinus mallet.

CONSIDERATIO IX.

PAR odium in Hispanos anno 1618. pag. 30. Tantum exercitum sperabant, vt si ante annos aliquot habuissent, Hispanum in suo nido aggressuros quosdam fuisse putarent. Quid vero meritis est Hispanus? quos spoliauit? quos oppressit per iniuriam? Quid Anhaltino detrimenti attulit? Hoc crimen eius est, quo offenduntur, qui Turcæ & diabolo adiectiores sunt, quam patriæ, nempe, latè imperare, perniciosum esse. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, filij dæmonis inuident: sed dum aliena felicitate yrantur, suam

suam amittunt, duplici dolore miseri, quorum prior scelera-
tus est, alter idcirco miseratione indignus. Quid enim Regi
Sueco in mentem venit, ut diceret pag. 330. Æternum se His-
pano hostem forem? Quid Regi Aquilonis, cum Rege Austri?
Quid homo breui viuens tempore, inter suas misérias, æter-
nas irarum flammās meditatur? Vana est sine viribus ira; Si
regio more irascitur, cur rigidam Boreæ gentem non traducit
Gades, Hispanicam hyemem pro æstate habituram? adfuit
ille principibus Vnionis, auxilia procliuè pollicitus est, sed
aut pauca, aut nulla misit. Inuidiæ ingenium cum mecum
perpendo, video neminem ab eo tutum futurum, nisi quem
fortuna facit miserabilem. Ibit ut in quoscunque si inuiden-
dos fortuna fecerit. Vbi messis vberior, vbi inuidētia magis
inardescit.

CONSIDERATIO X.

VNGARIÆ coronam à Gabor, qui hæc de caret, ad Fre-
dericum transferre meditabantur anno 1619. Anhalti-
nus institutum approbat, causas rebellandi suggerit. Tantæ
rebellionis causam, pietatem prætendit. Non emolumentum
causa, inquit; quod initio forte exiguum futurum est, sed ut
hac ratione verbum Dei, & Ecclesia conseruetur, nec modo
stabiliatur, sed etiam propagetur, & dilaretur verbum Dei. O-
dituinam pietatem eius, qui diabolum imperatorem mallet,
quam Ferdinandum. In Hungaria interitu Lutheranorum,
& Catholicorum Calvinismum dilatare diaboli instinctu co-
nantur. Id quidem grauius præstitit Gabor, adeo, ut quæ iter
fecit, ritu barbaro non Catholicum, non Lutheranum mini-
strum reliquerit, à quo vel infans posset baptizari. Hunc ta-
men quæ est humanarum rerum cæcitas, quasi liberatorem
cum Friderico vrbes Lutheranae expectarunt, in hoc à fide
Imperatoris descuerunt, opes, sanguinemque ciuium im-
penderunt. Hæc Calviniani adhuc Lutheranis obnoxij pa-
lami, arroganterque patrant, quid facturos putamus, vbi re-
rum potiti; nec quem vereantur, nec quem timebunt, habi-
turi sunt?

CONSIDERATIO XI.

INSTITVTVM ac scopum Caluinisticae rebellionis ostendi. Nempè orbem euertere, dominari, superstitionem suam propagare, diuitias parare. Nunc de modo ac ratione, qua tanta machinati sunt, accuratè omnia consideremus. In omnibus varia se crimina ostendunt, sed quædam tam inusitata, barbara, crudelia, malitiosa, stolidia, vt facile appareat eos ad ciuilem vitam, societatemque humanam dissoluendâ natos esse. Nam si omnia eorum liquidè examinemus, ac diiudicemus; non iniustos modo, & perfidos, sed iniustitiam etiam, perfidiamque cum inter se agunt, profectos esse inueniemus. Etenim cum bella duobus modis sine scelere geri possint, si vel iusta sint, vel quamuis iniqua causa nitantur, magna tamen ratione, sine culpabili ignorantia ille, qui belligeratur, iusta arbitratur. Nostri autem Triumviri, nulla iustitiæ specie, sola via facti procedendum pronuntiant. pag. 202. Cæsari bellum indicunt, Bauaro leges ponunt, Collegis principibus, tempus respondendi constituunt, tanquam captiuis imperant. Impensas belli ab ipsis repetituros minantur. Videantur acta Noriberg. Bauarica anno 1619.

AD CONSIDERATIONEM XI.

ADDITIVNCULA.

QUID Imperiosa ad Bauarum legatione effectum voluerint Vniuersa, ostendunt Comitissæ Solmens. ad Anhaltinum literæ, Noriberga 13. Nouembr. An. 1619. data, & pag. 202. relata. Hoc scilicet, vt si Catholici non omnia illis ad libitum permittant, sanguine litent. O audaciam! in summis rerum angustiis quas priores eiusdem Comitissæ literæ, ob infelicem Conuentus illius successum, obortas queruntur, tam seueras Catholicis leges ponunt, necdum subactis; quas posuissent victis? At Catholici victores, cum aduersarios suos in potestate haberent; & pacem postulare compellerent, Quid illi? sollicitine fuerunt vt victi prætensionibus renuntiarent, quarum causa bellum perfidè susceperant? Nullo modo. Quare?

Quare? Compertam habebant Caluinicolarum doctrinam; quæ nulla pacta, nulla fœdera rata haberi debere contendit; nisi quæ Conscientia eorundem satisfaciunt. Quam tamen, ut Genus dicitur, mutare licet, adeo, ut ne iuramentum quidem obliget, quando Conscientia violandum esse dictauerit. O Conscientia!

CONSIDERATIO XII.

INGENS hoc malum est, & indignum Germanis principibus facinus, vñtatum tamen, cum sint in Republica partes. Timere volunt, inferre iniuriam satagunt, ne pati possint: Illud vero in vno crimine omnia scelera comprehendit. Quod viuo Cæsare, inscijs collegis Electoribus, ignorantibus omnibus Germaniæ principibus, etiam vrbibus fœderatis suffragia sua vendere, extero principi, contra leges, & iniurandum imperiũ armato tradere, h. e. patriam prodere, decreuerunt. Nec impetu, nec inconsideratè, sed longa consultatione, missis legatis, diuisis ditionibus, imo & mercede mutata. Primo enim actum, ut princeps ille Germaniã armatus inuaderet, & Frederico coronam Bohemiæ cõciliaret, Fredericus duobus suffragijs subnixus, & Brandenburgiti potens, Augustum Imperium externo conferret. Id postea mutare visum est. Maluit enim Fredericus Alsatiã vtramque, & Austriacarum ditionum partem, ac deinde regnum Vngariæ; deinde cedere Bohemiã externo. vide pag. 42. Ecce iam regnã licitantur, & vendunt, peregrinũ militẽ inuitant. Ne vero aliquid futuro regi deesset, quartũ etiã suffragiũ in potestatẽ redigere conatus est per Anglũ, & Hollandos, tandẽ per Francũ, & quod periuriosissimũ, per largitionẽ pecuniarũ. Vt vnus Palatinus duos Electores ancillares nactus, dominũ quẽ vellet Germaniæ imponeret: hunc in finẽ omnia machinati sunt astutè, sed frustra, cum opulenta republica, thesauros vt aperiret suos. pag. 116. Hic quid primũ, quid vltimũ cõsiderabo? Crimen maiestatis est, viuo Cæsare cũ alio de successione agere. 2. Crimẽ maiestatis, etiã mortuo Cæsare, inscijs collegis Electorib. coronã alteri offerre. 3. Par crimẽ cõtra leges externũ in imperiũ adducere. 4. Nefariæ proditionis est, inscijs principibus patriæ dominum externum imponere. 5. Crudelissimæ proditionis est, cũ

arma.

armatum in Alsatiam aduocare, vt si quis libertatem tueri, legesque conetur, trucidetur. 6. Proditoriæ auaritiæ; ambitionisq; est, pro tanto scelere principatus pacisci, omnes in seruitutem externam dare, & veluti sub hasta vendere vt latius imperes. 7. Sceleratius etiam est alieni Electoris fidem, vicinorum potentium minis & pecunia oppugnare. 8. Nullus hic religionis prætextus; Nam Catholicum Cæsarem, Catholicum exercitum, pene Cardinales & Romanos inducet, non ergo consultum vult religioni. 9. Alsatia comites, Barones, vrbes habet Lutheranas, omnes illi hæreditarium dominum habebunt Fridericum, coacti Italo, Francoque milite, Fridericus totius Rheni dominus erit. Episcopatus ante aduentum exteri ducis, occupabit, ab Heleuetijs igitur vsque ad Hollandos dominabitur, facietque quod in Palatinatu factum videmus, vt intra annum in nobilissimo, populosissimo Rheni tractu, nullum sit, aut Catholicum, aut Lutheranum exercitium. neminem enim sibi fidum arbitratur, nisi Calvinismo initiatum. Quid de te illo tempore futurum est, superba Argentina, paupercula Spira, procax Wormatia? O felicem scriptore secretissimæ instructionis, dociles fuere discipuli, equis albis magistrum præcurrebant.

CONSIDERATIO XIII.

NE c mirum videri cuiquam debet, si hæc ego considero. Iudicem illis fero regem iam æuo maturum; trium regnorum dominum, quem ipsi Calviniani non modo regum, sed hominum etiam sapientissimum esse pronuntiant. Rex Britannia Magnæ, socer Frederici, qui patris est instar, cui Frederici, filię, nepotum salus, ac incrementa gratissima sunt, totam causam damnauit; maluitque generum indefensum, egenum in Bataua tanquam Prochotropheio consenescere, quam tanta iniuria potentem esse; nec vnquam adduci potuit, vt tam iniuriolis proditionibus adiutorem se præberet, & famam alieni sceleris consortio contaminaret. Itaque anno 1620. die 29. Iunij (vt est pag. 308.) Generum Palatinum, non Regem appellat. Hortatur vt parens, monet vt senior, ne

tanti

tantis malis auctorem se gener, & ducem præstet; se nec illi consulere rectius, nec iuuare fidelius posse, quam si adnitetur ut sua retineat, aliena armatus non acquirat. Patriam hoc modo Turcæ aperiri, & perpetuæ seruitutis in discrimine versari. Paulò ante pugnam qua obstinatio adolescentis superbi, quia flecti non potuit, fracta est, per legatos adhuc de pace socer monuit. At socero plus valuit Anhaltinus, alijque, quorum consilia ab initio patris monitionibus anteposuit. De toto negotio quidem socerum regem consuluit, sed non ut eius prudentia sententiaque ferociam adulatorum suorum moderaretur, sed ut arte ad institutum inductum regem, ambitionis patronum & adiutorem haberet. Ideo pag. 19. queruntur ex Anglia aduersa nuntiari. Et pag. 112. Responsum a iunt impatientissime expectari. Tandem fore ut Palatinus coronam accipiat, quicquid socer censeat. Hæc cum tot modis tractata, constituta, firmata essent, iamque fixum animo staret, nec soceri auctoritatem, nec regis voluntatem, nec senis consilium, sed ambitionem suam, cupiditatesque sequi, simulabat tamen de regno accipiendo ambigere sese, ut modestiæ speciem præferret. Nihil non modò ciuile, sed nec humani ingenij ostendunt, qui impatienter regis deliberationem ferunt. Verum postea ruptis verecundiæ habenis, in regis ipsius reprehensionem versi sunt. Ex Britannia pecuniam, quam milites delicatos malunt. pag. 146. Dominari & leges dare regi meditantur: ita enim Francofurto scribit Camerarius, Britannicæ legatum, Hispano vicinum diuersorium conducere, res cum illo tractare, sibi familiaritatem illam displicere, si pecuniam quam in legatum impendit, bonis Bohemis daret, rectius facturum, Hispanum Britanno astutiores esse, Anglum simpliciores. Quid isthoc aliud est, quam seniori regi artem regnandi tradere, regis se regem constituere?

CONSIDERATIO XIV.

HABET odiosa prudentia, ut nihil nisi suum probet. Nul-
li parere, cunctis imperare præsumat. *Parcere magistra-*
rui,

tui, aut legibus, seruire arbitrantur. Anhaltinus Ecclesiasticos ad seruitutē natos irrisione dignos pronūtiat. Ita sane; ad seruiēdum Deo vero & viuenti, non tātū nati sunt, sed & renati sunt; Deo autem seruire, regnare est, multo inquam felicius regnare; quam illi qui regnantes sanguine multo, tempore breuissimo, ex tantis machinationibus, apparatibusq; nil nisi cum paupertate ignominiam sempiternam retulerunt. Nati sunt Episcopi ad seruiendum legibus, obtemperandum magistratibus, multo meliore fidere, quam illi, qui contra Dei leges, vel Turcam vel diabolum ferre dominum possunt: quorum ille non nisi absolutum mancipium habere dignatur, hic vero seruos suos per multas tribulationes deducit in gehennam. Periculosum hoc axioma est. Omnes enim Imperatori obediētes, seruituti addicunt, nec hic religionum exceptio. Solus Calvinista dignus iudicatur imperio. Reliquis vt seruis vtendum censent. Qui dæmoni vel Turcæ ancillantur, in magistratum conspirant, liberi censentur.

CONSIDERATIO XV.

RATIO, studiumque in illis tractandi negocia magnum est, actiuosa ingenia, sed recondita omnia, & serpentino felle suffusa. Ideo successu plerumq; carent consilia. Dei enim sapientia, falsam sui imitatricem astutiam, destruit. Callidissimus est, quem illi non dedignantur Imperatorem dæmoni: sed nullo se astu tam diris supplicijs exsoluere potest callidissimus serpens; sed attollere tamen sursum sibilantia colla non potest, super pectus suum graditur: nocere plurimum possunt, & dæmon, & anguis, sibi prodesse non possunt: sine profectu alijs officiunt, vti boues quos extrema macie confectos Pharaon cernebat. Quid obfuerint, ducenta hominum millia, aut gladio cæsa, aut fame morbisque tabefacta demonstrant; nullo tamen suo bono tantum humani sanguinis fuderunt. Quantum vero nobis periculi impendeat, si illa maleuolentia grassari & virus spargere vsquequaque permittatur, neminem latere potest.

CONSIDERATIO XVI.

VERVM, quod prorsus hominum inter se commercia, societatemque è medio tollit, eo illi præcipue inualuerunt, atque hodie inualefcunt; nempe nouo, inaudito, violento calumniarum genere. Quod integris voluminibus Lutherani demonstrarunt, recentia nobis nimium materiæ præbent. Planè agunt, quod ille, qui cum innocentem fauciaffet, ultro in ius vocauit, atque accusauit, quod altius non recepisset ferrum. Non vnus aut alter, sed tota collectio Correspon-tialis, anno 1619. Noribergæ confidens, cum Catholicis omnibus laqueum minaretur, asseruit: Catholicos priores arma cepisse, ideo se coactos arma sumere. Velle, Catholici arma priores ponant, alioqui se impensas belli ab illis repetituros. Quid illis agas, qui tam sine fronte calumniantur innocentes? Miserat iam anno 1618. Mansfeldium in Bohemiam, vt fauor Frederico quæreretur, pag. 62. Quin Anspacensis iam 2000. in promptu habere iactat, quos paucis diebus producere possit. Venerant equites Styrumbiani. Iam ab anno 1618. de magno exercitu in Alsatiâ ducendo actum erat, pag. 62. & seq. Anspacensis pag. 244. fatetur armari Ecclesiasticos, sed timore Vnionis. Denique iam non modo in nos bellum pararant, nostra diuiserant, Generales ad Rhenum, & in Franconia constituerant, sed exterius quoque nos vendiderant; dum illud conspicati quidam principum præsidia suis ditionibus constituerunt, eos calumniati sunt, quasi priores arma sumpssissent, vide pag. 43. Linguæ eorum sagittæ, sicut nouacula acuta fecerunt dolum. Quicquid improbe calumnioseque moliuntur, id alijs imponunt: Id fecere olim Lutheranis, nunc omnibus; idcirco Lutherani prudentiores, magis suspectos illos habent quam Catholici, non enim ita pridem Palatinatu, Hassia, Brandenburgia pulsi, calumnias illas sustinuerunt. In eo enim toti fuerunt, vt ostenderent illos meritò pulsos: quia Calviniani esse noluerunt.

CONSIDERATIO XVII.

CALVMNIIS adiungunt periuria; non loquor de periurijs vfitatis, quo Cæsari, Electoribus fidem violarunt, non de eo quidem, quod cum in Bohemia rebellant, Francofurti se fideles fore Cæsari peierant: Non quæro in Calvinismo iurandi religionem, cum vtile illis periurium videtur. Ipsi fecerunt, vt iuramentis se mutuo homines deludant. Hoc queror, ipsum Antiregē publico diplomate, ad omnes principes dato, nulla necessitate, parua vtilitate, animi tantum causa peierasse: idque eo modo, loco, tempore, vt non modo eius intimi, sed Bohemi, Principesque Germani, imo exteri principes, & Respublicæ periurum esse cognoscāt. Iurat enim se non ambitione, non malis artibus ad regnum venisse, de sua electione nihil præscisse. Nihil tu sciueras? At sciebat princeps ille, qui anno 1618. tibi binā militum millia dederat, quibus tu rebellionem eorum adiuuares, & fauorem aucupareris. pag. 25 Nesciebas, cum alteri coronam cedere, aut velles, aut velle simulares? pag. 41. Nonne tibi coronam cedere iam dudum obtulerunt? *würdlich vnd verbündlich* / re ipsa obligatione præstandi; vt tuus cliens loquitur? Quid ante electionem tuus in Bohemia legatus, quid pro te contra Saxonē tractabat? O Fides BohemoPalatina. Quæ igitur potest vel Lutheranis vel Catholicis cum illis, qui quasi moris & elegantie causa peierant, esse societas, qui dignos existimant summos principes, quos peierando derideant?

CONSIDERATIO XVIII.

PERIURIÒ affine est crimen falsariorum, de quo pag. 160. vbi Serenissimi Leopoldi Archiducis manum scitè expressam, laudant Anhaltinus & Camerarius. Notarios interdum & scribas instrumenta corrumpere, testamenta supponere, sed capitis & famæ periculo audiuius: verum cum ea res in aulam irrumpit, necesse est omnem humanam fidem exulare. De falsarijs illis aliquando Lutherus, aliquando alij, vt

lij, vt in Colloquio Mulbrunensi, questi sunt, sed erant ista ministrorum, erant notariorum imposturæ, principes vti tam degenere fraude, non modo non contumeliosum, sed etiam exitiosum est. Num quæ fœdera concipi, scribi que possunt, si ipsi falsa supponant? quæ principem suis, aut alijs suspectum reddere non possent, si eius nomine, manuque subscriptas literas effingant? Aureliani nota est historia, & verendum, ne antiqua scelera noui mores renouent. Quænam ista suadet religio? aut quid in religionem non molientur ministri Caluiniani, qui talia docent reges suos?

CONSIDERATIO XIX.

NEc tamen nulla est tam magnæ perfidiæ utilitas. Princeps enim ille cui Bohemiæ Germaniæque regnum obtulerunt, licet penè in fraudem inductus esset, mox tamen ex colloquijs fraudes didicit, & de promissionum veritate ac sinceritate dubitauit. pag. 117. Nec iniuria, Palatinus enim ipse sibi propior, Bohemiam inuasit, pro Vngaria alium excitauit, cui tamen vt Orbo Vulturius imminebat. Nec opulenta respublica permoueri potuit, vt pecuniam suam correspondentiali coniurationi, vel mutuam, vel dono mitteret. Insanum credebant, illis credere, qui suis tot modis obligatam, iuratamque fidem tam nefariè violassent. Cum igitur illi, quorum maxime interesse videmus fœdus cum Fredericianis inire, ab eo resilierint, perfidiam detestati; nos sanè credere temerè illis non possumus. Italici quibus Germaniam venalem obtulerunt, lucrosissimo contractu abstinerunt, quod Pseudolis illis aurum vbique vestigantibus fidem non haberent. Nos quos vendere pararant, credemus? Nec hoc agemus vt in posterum vendendi potestate priuemus? Et Catholicorum quidem seruitus tolerabilior, vendebantur Catholici Catholicis, Lutherani Italicis, religionem eorum horrentibus, forte non passuris; verum Caluinistæ in sua illos lustra trahere constituerunt.

CONSIDERATIO XX.

NOs ne illis credamus, maiorem, imo necessariam cau-
sam habemus. Si quis annos decem aut duodecim ita
cum amico conuerſetur, ut omnia humanitatis & beneuolē-
tiæ ſigna ultro exhibeat, interea tamen omni labore ac ſtudio
occaſionem quaerat, ut eum fortunis, vitaq; exuat, nec vllam
occultè nocendi anſam intermittat, iram, furorem, inuidiā,
blanditiæ, aſtu, frontis hilaritudine tegat, nonne quiſpiam
eum dæmoni potius, quam homini ſimilem, in ſolas terras
deportandum merito iudicari; Calviniani iam ab anno
1608. publicè priuatimque multa Catholicis, multa Luthe-
ranis amicitia fucata, & infidiatricis beneuolentia ſigna in
ſpeciem exhibuerunt, ſed illa omnia aliud non fuiſſe, quam
proditionis tegumenta res ipſa docuit. Ab anno 1608. bellum
pararunt Generaliſſimum, & Generales in omnem occaſio-
nem intentos eſſe iuſſerunt.

Anno 1608. 30. menſes.

1609.	}	15. menſes in ſingulos annos.
1610.		
1611.		
1612.		
1613.		
1615.	}	10. menſes in ſingulos annos.
1616.		
1617.		
1614.		30. menſes. & 100. menſes creditorum.
1609.		50. etiam conſenſerunt, & magnam par- tem ſoluerunt.

Ecce quibus amici videbantur, contra eos tantas vires
firmarunt, nec certo modo, & forma nos omnes, hoc eſt, Ca-
tholicos & Lutheranos, quos propoſitum ſuum celarunt,
morti & ſeruituti deſtinarunt, ſed rem Generalibus permife-

runt, Palatino, Anspacensi, Anhaltino, agerent, ferirent gladio, fune, igne grassarentur: sed occasionem expectarent. Ea erat, si Imperatori humanitus aliquid contingeret; si motus in Germania oriretur; si induciæ Belgicæ finirentur, aut abrumperentur; si quis motus in Imperio, in Francia, in Italia, in Stiria consurgeret; si quas vrbes improuiso in potestatem redigere possent. Si bellum Ottomannus moueret. Tum illi subito parati; imparatos vno mense opprimere, oppressorum opibus Italiam subiugare potuissent: atque hoc est quod Anhaltinus dicere solebat. Breui se Sanctissimo Patri leges dictaturos. Meliores fore non spero, noua meditari credo. Hostis est, non modo dum pugnat, sed dum ad pugnam se parat. Meminerit quisq; quid dixerint palam, egerintque, quid cogitarint, qui totos duodecim annos nos occiderunt; ne autem moreremur, Domini miserationes fuerunt, qui occasionem denegauit.

AD CONSIDERATIONEM XX.

A P O D I X I S.

QVandoquidem modus supputandarum Imperij contributionum non omnibus passim expeditus est; opera precium me facturum existimaui, si thesauros in nefarium hoc bellum congestos, quam breuissimè numerarem, licet prouerbum obtinuerit, Pecuniam quæ numerari potest, bello non sufficere. Quamobrem sciendum principio est, nouam Vnionis Matriculam sub ipsum eius initium confectam fuisse: in qua Palatinus Elector, Bipontinus, Catus, & Marchio Badens: 1205. flor. 30. Crucife in menses singulos amplius pendere promiserunt: quam in Imperij exactionibus soluere tenerentur. Anhaltinus 40. flor. minus. Elector Brandenburg. Culmb. Onolspacen VVirtemberg. Ottingen. antiquum obtinuerunt: Ita etiam ciuitates Imperiales, Hala Sueuorum, Memminga, & VVeissenburgo Norico demptis, quæ ab ordinario conferendi onere, in 237. flor. & 20. Crucif. mensuris, releuata fuerunt.

Ad hanc nouam igitur Vniſtarum Matriculam ſinguli Men-
ſes 15974. flor. & 10. Crucif. Theſauris inferunt.

Igitur

Anni	1608.	30. Menſ.	479225. flor.
	1609	ſingulorum annorum 15. Menſes	
	1610.		
	1611.		958450. flor.
	1612.		
Anni	1613.	10. Menſ. in ſingulos	
	1615		
	1616		63902. flor. 40. Cru.
	1617		

Anni 1614. 130. Menſ. 2076641. flor. 40. Crucif.

Anni 1609. 50. Menſ. 598708. flor. 20. Crucif.

Conſtat itaque totus hic theſaurus ex 4176917 floren. 40.
Crucif. id eſt, Quadraginta duobus fere vasis auri.

Omne hanc pecuniam in colligendum militem, milita-
remque apparatus, inſumptam fuiſſe; in ſtipendia militaria du-
plum aliud impenſum, & aliquot miliones debitorum remanere,
nemo ſanus dubitet.

Si quis curioſior ſcire aueat, quid ſinguli Vnitorum ex-
penderint, nec tamen rationes ad Matriculam ſubducere commodè
poſſit; etiam huic famulabor, quantum ad Ciuitates pertinet.
Nam Principes qui hac curent, iam pridem conductos habent.
Contulit itaque in hos theſauros

Argentoratum	279000. florenos.
VVormatia	65560. flor.
Spira	65560. flor.
VVeiffenb. ad Rhenum	34720. flor.
Landauia	29760. flor.
Vlma	279000. flor.
Nordlinga	54600. flor.
Hala Sueuorum	90843. flo. 20. Cru.
Hailbronna	64480. flor.
Memminga	51163. flor. 20. Cru.
Campidonum	48360. flor.
Noriberga	478800. flor.

Rotenbur-

Rotenburgum	117800. flor.
Suinfurtum	45880. flor.
VVindtsheimium	52080. flor.
VVeissenburgum Noricum	31000. flor.

Vbi notandum est, nulli unquam Imperatori tantum subsidium contra Turcam promissum præstitum vè fuisse: sed cum in Comitibus Ratisponensibus Anno 1594. habitis, Diuo Radolpho, omnium quæ antecesserunt Contributionum maxima, octuaginta videlicet mensium, in aliquot annos diuisim præstanda, promissa fuisset, omnes pene Protestantes reclamant, plurimi nihil soluerunt; veriti (scilicet) ne Imperium Romanum Vngariæ regno tributarium facerent: modo eorundem heredes & successores vtrumque Turcæ, eiusque mancipio Gaborio tradiderunt.

Denique cum ex tertio Anhaltinæ Cancellariæ membro constet, Principes ibidem designatos 586972. flor. 19 $\frac{1}{4}$. Crucif. in nominibus habere; nonnulli etiam stipendia certa habuerint, quæ si non omnem ipsorum portionem absumpserunt, certè bonam illius partem ad proprios loculos reuocarunt; facillimè colligitur, omnem sumptum ex Imperialium Urbium Chrysothecis promendum fuisse.

CONSIDERATIO XXI.

TALES in Catholicos, in Lutheranos, (quos cum astu fallere volunt, fratres appellant) fuerunt: At erga Turcam humani, & fideles. Si consideremus, quid cum illis egerint, ignorare non poterimus quid in nos cogitarint. Vti vero res clarior omnibus etiam iunioribus consiliarijs etiam illis, qui Calviniana pocula prensant, euadat, de Turca pauca dicenda sunt, vt appareat quo in discrimine sint, quos Calvinistæ illi vendiderunt. 1. Omnes à supremo Vieziro, ad infimum lignatorem, mancipia sunt, & ipsi, & liberi, & fortunæ. 2. Omnes Principes, nobiles, seruituti inassuetos è medio tollunt, vt spicas eminentes. 3. Omnium bona cum opus putant, eripiunt milites. 4. Pueros bonæ indolis parentibus e-

NOTANDVM

De hisce Considerationibus.

- I. *Citari Editionem primam Cancellarie Anhaltinae.*
- II. *Has Considerationes nulli esse communicandas, nisi illis, qui volentes lubentes promiserint: sese aut novam considerationem addituros, aut minimum duas ex positis commentariolo aut glossula illustraturos.*
- III. *Neminem Typographorum recudere debere nisi probo commentario vel Consideratione nova per viros fidos auctas acceperit.*

CONSIDERATIO I.

CONSIDERATE & videte. Considerate; quia actus inconsideratus non est humanus. Videte; quia reuelata sunt mysteria, non Eleusina, foeditatibus infanda; sed Calvinistica, crudelitatibus barbara. Considerate, quia videtis. Non est laboriosa cogitatio, vbi sensus vltro animis ingerunt, quæ consideranda sunt. Releuata sunt fundamenta profundissimorum cordium, reconditissimorum consiliorum, scelerata latibula detecta sunt, quæ diu Catholicos, diutius Lutheranos, diutissime vrbes correspondenciales fefellerunt. Nolle iam illa considerare, non amplius negligentiae delictum est, vt nuper; sed perfidia. Nolle cauere, est patriam Turcis prodere. Calvinistis autem porro fidem habere, apex est inconsideratissimæ stoliditatis, quem si quis capiti imposuit suo, siue princeps ille, siue principis consiliarius est, se, suos, patriam pessundat. Præcisa est omnibus, illa stultorum perpetua, inconsideratorum ordinaria, sapientium rara excusatio: **NON PVTABAM.** Audistis, vidistis, tactu, gustu, odoratu percepistis. Sonitus hostium atrociam patrantium, atrociora minantium non circumuolitauit aures duntaxat, sed obtudit. Quid oculi non miserabile viderunt? arma, cædes, incendia, Turcicas inuitationes, venalem Ottomannidæ, si emere voluisset, dulcissimam patriam Augusto Imperio decoram Germaniam. Hæc inquam vidistis, audistis, & quod his omnibus (considerate dico, vos considerate) atrocius malum est, quorundam tãto in periculo dormitantium stuporem: quem si oculorum & aurium è longinquo denunciationes excutere non potuerunt; nunc saltem stimulis suis tactus commoueat, quem tot mala lancinant, odiorum ama-

rities palatum infestat, nares consiliorum infernalium exhālans mephitis percellit. Tota se mole omnibus sensibus, prudentium vero intelligentiæ proditio se ingessit. Ea de re hoc primum confidero. A tenui Romani Imperij primordio, cum duorum fratrum esset vnus, maxima regna, focus, vsque ad Ferdinandum Secundum Augustum, Pium, Felicem, Victorem, nunquam tam callida arte, multiplicibus machinis, actiuosa celeritate, intentam malitia, perfidia, rebellionem, periurio, proditione Rempublicam petitam esse. Tale fraudum, scelerumque exemplum nobis antiquitas nulla dedit, nostra sæcula sine paradigmate prædocente posteris præbere poterunt. Nemo libertate dicētis offendatur, si falli alicui videor, ratione exemplove demonstret, libens, volens cedam. Nec victum me arbitror, si errorem deposuero, vera didicero. Libere loquor, sed libertate, quæ mihi pro officio, quod in re publica gero, necessaria est, quæque utilis est omnibus. Omnium enim qui præsumt interest, sed & omnium, qui præsidibus consilia suggerunt, summo conatu, labore, opibus, sine hominum respectu, occurrere necessissimo, grauissimo, urgentissimo periculo, quod etsi Dei auxilio, annitentibus Germanicæ nationis principibus, euasimus; grauiore tamen mole rursus incumbet, si nos, fatali ignauia vicisse contenti, victoriæ fructum de manu amittimus. Nec modo peribunt illi, qui futuræ securitati consulere negligunt, sed iure merito etiam cum infamia, ac dedecore sempiterno ditionibus suis excussi, mundo vniuerso opprobrio erunt: quia salutem à Deo acceptam contemptim æstimarunt. Quod si ab hac cura, sollicitudineque, quæ magistratui Dei mandato incumbit, principem suum consiliarius quispiam auocare satagat, si pericula à me exaggerari contendat, hunc vel vt stolidum, & vt hostica pecunia inauratum, eodem momento abdicet, aula exigat. Ignosci mihi non cupio, quia vera, & necessario dicenda proloquor; qui factis hostium patriam vendentium non irascitur, confors est, proditor est. Qui me serio ista considerantem ira dignum iudicat, Caluino-Turcus est.

CONSIDERATIO II.

PERICULI omnibus Germanicæ nationis statibus incumbentis magnitudinem, ex fine ac scopo, quem sibi Calviniani præfixerunt, considero. Finis enim negotiorum omnium est director; Finem quo omnia consilia tendebāt, scribit Anhaltinus ann. 1619. 14. Februarij, esse, vniuersum mundum sursum deorsum vertere. ita pag. 65. A quodam externo principe litteras accepisse se, ait, maximis de rebus. iam tempus agi res: vno verbo, sibi iam in manu rationem esse, qua totum mundum sursum deorsum queat vertere. Hoc est sane, Augustum, principesque illi amicos deorsum voluere, de fenestra præcipitare, Calvinianos rebelles summo in rerum fastigio collocare. Hoc propositum cum vrgeant, per omnia obstantia euadere conabuntur. Si Catholicus superior, si Lutheranus princeps videri par velit, vertendam rotam existimant. Cedat, seruiat, iaceat, aduletur, Calviniano in celsa nitenti scalam se præbeat, si quis tutus esse cupit. Euerso mundo, in sublime euecto Calvinismo, omnis ordo, omnis religio primo cedit, deinde seruiet, postremo concidet. Nihil inuium aut intentatum tantæ ambitioni. Frustra cum fumo paciscaris ne celsa petat: Nihil imperiosius ambitione; omnes virtutes, & quædam vitia calcat. Nihil intolerabilius, obstantes omnes, improbos iudicat. Ita Fridericus dum fato se regem esse sibi persuasit, ingens in omnes odium concepit, quos improbare institutum cognouit. Grauius Ferdinando, grauius Bauaro, grauissimè Saxoni irascebatur; Ferdinādum dolore erepti regni, Bauarum religionis & cognationis respectu excusatiorem habuit, Saxonem propriè causæ suæ iudicem damnatorem, & iniustitiæ vindicem existimauit. quocirca plura in eum conuitia, contumeliasque, quam in vllum alium dixere Fredericiāni. Hæc ambitio, cupiditasque mundi inuertendi, etiamnum manet imò repulsa, contumelijsque irritata, nunc olim, quocunque dabunt se tempora vires, in altum emicabit. Quia effici nunquam poterit, ne non velit; ne, cum volet, non possit, nobis prouidendum est.

CONSIDERATIO III.

INSTITVTVM, propositumque fuisse, vt mundum euerterent totum, animaduertimus, & memini me olim puerum audisse, Philosophum fuisse, qui magnam nauem, in qua multa millia laborarant incassum, solum deduxisset, magnificè pollicitum, se vniuersum mundum, librataque pondere suo terram loco moturum, si alius mundus daretur, in quo pedem ponere posset. Narrabat nobis etiam præceptor, axioma mathematicum esse: Quibuslibet viribus posse quodlibet pondus moueri, minimis maximum. Eos & Calviniani æmulari videntur. Alii in orbe pedem ponere conati sunt, suas vires exiguas, tantæ moli euertendæ experti, ab arte auxilia petiuerunt, vt machinarum ope infirmitatem facerent valentissimam. Verum obstitisse illis ipsas machinationes considero. Etenim in hoc negotio, quod deest viribus, addendum est machinis; quo vis debilior est, pondus grauius necesse est, vt operosior, sumptuosiorque sit machinarum constructio; At vero difficile est, & penè humano ingenio maius opus, efficere vt tot trabium, subscudum, annulorum, trochlearum, vectium, funium inuariata concinnitas perduret. Quod si in mille rotis vnus denticulus vacillat, tota inutilis est machina, & artificium non effectum, sed sola subtilitate laudatur: solida autem esse non possunt, quæ nimia subtilitate tenuantur.

CONSIDERATIO IV.

SCOPVM suum, artificiumque, quo ad eum pertingere se posse confidebant, nequaquam omnibus, imo nō nisi paucissimis indicarunt. Alias causas, vel prætenderunt, vel habuerunt. Tam grandè enim propositum euertendi mundi, non vno vitio, sed omnium nequitiarum, criminumque præsidio fulciendum fuit. Caput artificij fuit religionis prætextus. Vehementes

mentes illa, siue vera, siue falsa sit, affectus in vtramque partem habet. Religio, siue superstitio, siue vt propriè loquar, Atheismus Caluinistarum seditiosus, inquietus, crudelis est, qualis olim Ægyptiorum, ad cædes, & humanarum carnium voracitatem grassantium. Obstinatio eorum Deigratiam excludit, Catholicæ & Augustanæ confessionis homines errare opinantur, ideo nunquam eos persequi desistunt. A Lutheranis tantum absunt, quantum abest verum Christi corpus ab vmbra sua; Catholicam Missam, idololatriam vocitant; Coenam Lutheranam vero, excrementum Cacodæmonis, & tale quidem, cuius ipsummet diabolus pudeat. Ideo mundum inuertendum aiunt, vt tam tætrum stercus excutiant. Papatum odere Romanum, sed magis abominantur Saxonicum, in quo Romanum putant geminatum. Sed hæc vetera sunt. Cancellariam Anhaltinam spectemus pag. 26. anni 1618. legatus exteris exercitus curaturus à Catholicis; instruitur, vt dexterè moneat, Ecclesiasticos etiam inuadendos, tum quod Vnioni malè velint, tum etiam quod sua augeant, & inditionibus correspondentium tantus ali exercitus non possit; ea tamen dexteritate vtatur, ne ille Princeps, qui Catholicus est, suspicari possit, Vnionem non modo hoc agere, vt Catholicos status euertat, sed etiam Catholicam religionem in Germania penitus destruat, atque extirpet. Quid voluerint, apparet; quid celauerint, etiam clarius est. Catholicos status qui euertit ambitione, & odio religionis, ipsam religionem ferè, exercitium publicum religionis omnino extirpat. At cur de Lutheranis nihil cauetur? Id necessarium non putabant. Catholicum enim Principem, quem artibus suis illaqueabant, putabant, suæ religionis excidium nolle; Lutheranos autem in Calvinianorum arbitrio fore, nec magnopere de illis fore sollicitum principem Catholicum, qui imperium suum Calvinistica factioni deberet. Ex quo apparet, si hoc consilium ad exitum deduci potuisset, & religioni Catholicæ aliquam; (nā Princeps ille Rex Bohemiae, & Imperator futurus erat) Augustanæ cōfessionis nul-

iam tunc ab ullo principe esse potuisse. Saxo enim omnibus impar est, & eius Electoratus iam alteri destinatus erat.

CONSIDERATIO V.

PLVRIBVS adhuc de eadem re, & consideratius agendum est. Peruicacissimæ enim opinionis, qua suos imbuunt, effectus, tetrimum est in Catholicos, & Lutheranos odium, quo ultra humanum morem efferuntur, omniaq; in eos commissa, in virtutum & benefactorum classe collocant. Romam iudicant esse irreconciliabilem, sibi Papæ necem mandatam, nullum cum Catholicis, veluti Antichristianis ineundum seruandumque fœdus, omne pactum Dei iudicio rescissum. Qua ex re id est consecutum, vt nulla transactio, nulla fœdera, nulla iuramenta, nulla pax effecerit, quo minus Catholicos status euertere, imperium vendere, de Lutheranis ne pacisci quidem statuerint, eaq; cōsilia iam annos duodecim ad exitum deducere laborarint. Nec ergo in posterum pactis securi ab illis, sed prudentia & viribus esse poterimus. Qui enim pactis conuentis, & iureiurando violatis, se peccasse negant, iisdem in posterum violandis peccaturos pari impudentia, confidentiloquentiaque negabunt. Quod si nullo pacto se obligatos iudicant, quo minus Catholicos status euertere, Imperatori abrogare imperium, in exteros Principes transferre; peregrinos exercitus in Germaniam, etiam Turcam adducere, iure, quo, qui optimo potuerint, in futurum etiam eadē facultate, & ipsi, & nepotes vtentur. Nec meliore loco Augustanæ Confessionis assertores se fore existiment, cum enim pari nobiscum apud eos in odio sint, frustra ab irato victore mitiorem seruitutem expectant, imo non frustra duplicem, tanquam duplices Papistæ sibi subeundam colligent. Id quod nunc in Belgio agunt, animis perpendite. Arminiani, qui in Regio Belgio sub Catholicis viuunt, serio affirmant, omnem barbariem præ Rigidis Calvinistis mollem esse, clementemque. Ipsi Calviniani Rigidi (teste Greuinchouio) molles, aiunt, hæreticos Turcis, Iudæis

dæis, imo Iesuitis esse deteriores. Rex Britannia iubet eos in radice exscindere, ne pullulent. Quid verò meruere Arminiani? Negant Deum sine respectu delicti hominem æternis ignibus solo beneplacito addicere. negant ad scelus impellere, Christum pro toto mundo passum affirmant, aliaque docent Orthodoxa, Lutheranis & Catholicis communia. Ob hæc exulant, ob hoc Turcis, Iudæis, Iesuitis deteriores proclamantur. Lutherani, cum eadem sentiant, eodem loco erunt, pari enim crimini non statuent pœnam inæqualem, aut si varietas supplicij victoribus allubescet, acerbiores inuenient. Mihi tria hoc in genere Lutheranis considerata occurrunt; quibus in Lutheranos odium violenter exercebunt victores. Primum est, quod præter illa quæ Arminianos exosos faciunt, centena alia sunt, ob quæ Lutheranos magis execrantur. Alterum, quod Britannus, alijque hortatores accedent. Tertium, quod vt Arminianos Rigidi turbata Reip. accusant, ita Lutheranos præsertim opulentos apud Magistratum Calvinianum accusaturi sint Calviniani; Eos scilicet aquam turbasse, quamuis multis milliaribus infra biberint. Nunc ergo, dum licet, sese coniungant, mutua fide pacta, ne olim subito Turcæ, alijue sero se venditos lamententur.

CONSIDERATIO VI.

CATHOLICI quidem frustra verbis lactari se fallique sinunt; quicquid enim vel in speciem blandiantur, vel concedant, eorum est propositum in illo orbis motu, concussioneque Papam non modo deijcere, vt inferior sit, sed ita excutere vt nullus sit. Papatum inquam, hoc est, omnes ordines Catholicos, vt pag. 159. profitetur Anhaltinus, Papatum se tollere velle pedetentim, Pied à Pied. Vnico enim impetu præcipitare id esse virium ingentium vident. Sperant fore, vt peragat moderata potestas, quod violenta nequit. Singulos aggredi statuerunt, donec opprimant, excidantque vniuersos. Atque hoc est, quod aiunt, in Bohemia quæri

puritatem religionis, idcirco Fridericum eligendum. Puritas illis non est vlla nisi vt Papistis eiectis, occisis, reliquias, & fermenti Papistici piacula, Lutheranos è medio tollant. Nam Lutheranos plus obesse sibi arbitrantur: Hinc translatio Electoratus Saxonici, hinc in Bohemia non minus vexati, atque utique Lutherani quam Catholici. Et res ipsa probabit, Triplo plures Euangelicos ministros, quam Catholicos Sacerdotes officio motos; decuplo plures Lutheranos à coronatione Friderici, vsq; ad fugam eius ad Calvinismum transisse constat, quam Catholicos. Ideo Lutherani afflicti fratribus suis in Germania supplicarunt, impedirent violentum Calvinismi cursum, ne pecunia eroganda adiuvarent. Verum hæc est non infima pars calliditatis Calvinianæ, opibus Lutheranis in suam potestatem, ditionemque Lutheranos adigere.

CONSIDERATIO VII.

Cum alias proditionis & belli civilis causas singulorum eorum inspecio, plurimas video, pessimasq; & simul efficaces: superbiam, auaritiam, metum iudiciorum, egestatem. Fridericū sua Cleopatra, Bataui, Bullionij, alijq; secretissimis instructionibus in rabiem egerunt. Badensem Furia spoliatorum pupillorum vltices vexarunt. VVirtembergicum cupido alieni, & spes libertatis, vt vasallus domino seruitium ne deberet, in causam traxit. Anhaltinum feda cum luxu egestas, ad dedecus impulit. Landgrauium Casselensem inquietudo, & Episcopatus vicini præ suis montibus vbertas allexit. Comites reliquos res angusta, pauperras prodiga, æs alienum; Vrbes fallaciæ principum, Syndicorum, & quorundam Senatorum emptæ proditio fefellerunt. Sunt hæc, vt ad bellum suscipiendum incitamenta graua, ad pugnandum, omniaque toleranda causæ efficacissimæ, ita in victoria omnium calamitatum fontes. Fridericum omnes Coronas, Bohemicam, Vngaricam, Germanicam ambientem nulla regna satiabant. Wirtembergicum æs alienum, ne Noribergenses quidem thesauri dissoluent. Durlacensis spoliator

nepotum, cui parceret alieno? Anhaltini, Landgrauij, Comitum egestas in omnes impetum faciet, nec causa ageretur religionis, sed prædæ. Pag. 31. Frederico dant Bohemiam, prædas cæteras ex æquo partiuntur, ante aliter partiti fuerant. Cum illis igitur pax ineunda non est, qui se pace saluos esse posse negant, nisi aut statum illum, aut animum mutant.

CONSIDERATIO VIII.

QUIN etiam tam magnum, tamque acerbum est in Catholicos ac Lutheranos odium politicum, ut Anhaltinus anno 1619. die 19. Maij dictarit: satius esse Turcam aut ipsum diabolum ad Imperij successionem venire, quam Ferdinandum. Horresco referens, dicendum est tamen. An ergo homo pius Anhaltinus & religionis Calvinianæ celator egregius, Turcæ, aut diabolo sacramentum fidelitatis dicere paratus est? An esse & audiri Generalis diaboli? An ea religio tam deuota diabolo, uti alteri parceret? An Noriberga, sociæque vrbes tanto sumptu ciues suos exsugunt, æraria exhauriunt, ut vel libertatem Turcæ, vel religionem diabolo concedant, vel vtramque vtrique prostituant? An Imperatore diabolo, Generalissimo Palatino, Generali Anhaltino felices erunt? Turcam aut diabolum inaugurabunt? sua ornamenta illis Francofurtum deferent? An hoc est, quod Graferus olim scripsit, in Imperio Romano esse plenitudinem diabolismi? An Anhaltinus ex Calvinismo voluit facere Diabolismum? An plenus non erat diabolismus, nisi caput esset diabolus? An his de rebus Lutherus prophetauit, cum Calvinistas dixit esse diabolos incarnatos? An eos verè descripsit cum dixit, Calvinistas, seu Zuinglianos habere corda indiabolificata, perdiabolificata, superdiabolificata? An hoc vidit Polycarpus, cum diceret eos Anti Christum Orientalem gestare in pectore? An VVormatia opibus, ciuib;que exhausta est ut Turcam aut diabolum Imperatorem haberet? An Osthouia & VVestho.

Westhouia in sacrificium diaboli exuste sunt? Tu quid exspectas à Turca, vel dæmone boni? An vt tibi cum mundum vniuersum sursum deorsum versum verteris, ostendat omnia regna mundi in momento, & gloriam eorum, dicatque: hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me? An tu respondebis,

Te pronus adoro,

Accipioq; lubens?

Interrogo, non assero; Consideranti tamen ista mihi, suspecta est tanta ad Turcam, diabolumque animorum inclinatio, & eius qui dictauit, & eius qui dictare tam grande, impiumque secretum ausus est. Paratum enim esse ad faciendum Imperatorem diabolum non modo sacrilegum, & impium est, sed etiam facti crimen habet.

Cur vero adeo exosus est Ferdinandus, vt dominum malit è Tartaro? Catholicus est: sed tamen & de montibus Catholicum Imperatorem eligere maluistis. Si non placet Ferdinandus, quia Catholicæ religionis princeps est, cur Italum aut Gallum etiam Catholicum postulatis? Cur Turcam, aut diabolum, nisi quia Calvinianæ sectæ fauentiorem arbitramini? Cur igitur exosus est? Ne vitia quidem vlla narrauerunt vnquam; humanitate, clementia, affabilitate tantus Imperator omnes vincit. Quid igitur causæ est? Aliam nullam inuenio; nisi quod inimicus sit diabolo, quem dominum Anhaltinus mallet.

CONSIDERATIO IX.

PAR odium in Hispanos anno 1618. pag. 30. Tantum exercitum sperabant, vt si ante annos aliquot habuissent, Hispanum in suo nido aggressuros quosdam fuisse putarent. Quid vero meritis est Hispanus? quos spoliauit? quos oppressit per iniuriam? Quid Anhaltino detrimenti attulit? Hoc crimen eius est, quo offenduntur, qui Turcæ & diabolo addictiores sunt, quam patriæ, nempe, latè imperare, perniciosum esse. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, filij dæmonis inuident: sed dum aliena felicitate yrantur, suam

suam amittunt, duplici dolore miseri, quorum prior sceleraus est, alter idcirco miseratione indignus. Quid enim Regi Sueco in mentem venit, ut diceret pag. 330. Æternum se Hispano hostem forem? Quid Regi Aquilonis, cum Rege Austri? Quid homo breui viuens tempore, inter suas miseras, æternas irarum flammās meditatur? Vana est sine viribus ira; Si regio more irascitur, cur rigidam Boreæ gentem non traducit Gades, Hispanicam hyemem pro æstate habituram? adfuit ille principibus Vnionis, auxilia procliuè pollicitus est, sed aut pauca, aut nulla misit. Inuidiæ ingenium cum mecum perpendo, video neminem ab eo tutum futurum, nisi quem fortuna facit miserabilem. Ibitur in quoscunque si inuidendos fortuna fecerit. Vbi messis vberior, vbi inuidētia magis inardescit.

CONSIDERATIO X.

VNGARIÆ coronam à Gatore, qui hæc dē caret, ad Fredericum transferre meditabantur anno 1619. Anhaltinus institutum approbat, causas rebellandi suggerit. Tantæ rebellionis causam, pietatem prætendit. Non emolumentum causa, inquit, quod initio forte exiguum futurum est, sed ut hac ratione verbum Dei, & Ecclesia conseruetur, nec modo stabiliatur, sed etiam propagetur, & dilatetur verbum Dei. O diuinam pietatem eius, qui diabolum imperatorem mallet, quam Ferdinandum. In Hungaria interitu Lutheranorum, & Catholicorum Calvinismum dilatare diaboli instinctu conantur. Id quidem grauiter præstitit Gator, adeo, ut quæ iter fecit, ritu barbaro non Catholicum, non Lutheranum ministrum reliquerit, à quo vel infans posset baptizari. Hunc tamen quæ est humanarum rerum cœcitas, quasi liberatorem cum Friderico vrbes Lutheranæ expectarunt, in hoc à fide Imperatoris descuerunt, opes, sanguinemque ciuium impenderunt. Hæc Calviniani adhuc Lutheranis obnoxij palam, arroganterque patrant, quid facturos putamus, vbi rerum potiti; nec quem vereantur, nec quem timebunt, habituri sunt?

CONSIDERATIO XI.

INSTITVTVM ac scopum Caluinisticae rebellionis ostendi. Nempè orbem euerrere, dominari, superstitionem suam propagare, diuitias parare. Nunc de modo ac ratione, qua tanta machinati sunt, accuratè omnia consideremus. In omnibus varia se crimina ostendunt, sed quædam tam inusitata, barbara, crudelia, malitiosa, stolidia, vt facile appareat eos ad ciuilem vitam, societatemque humanam dissoluendâ natos esse. Nam si omnia eorum liquidè examinemus, ac diiudicemus; non iniustos modo, & perfidos, sed iniustitiam etiam, perfidiamque cum inter se agunt, profectos esse inueniemus. Etenim cum bella duobus modis sine scelere geri possint, si vel iusta sint, vel quamuis iniqua causa nitantur, magna tamen ratione, sine culpabili ignorantia ille, qui belligeratur, iusta arbitratur. Nostri autem Triumviri, nulla iustitiæ specie, sola via facti procedendum pronuntiant. pag. 202. Cæsari bellum indicunt, Bauaro leges ponunt, Collegis principibus, tempus respondendi constituunt, tanquam captiuis imperant. Impensas belli ab ipsis repetituros minantur. Videantur acta Noriberg. Bauarica anno 1619.

AD CONSIDERATIONEM XI.

ADDITIVNCULA.

QUID Imperiosa ad Bauarum legatione effectum voluerint Vniuersa, ostendunt Comitissæ Solmens. ad Anhaltinum literæ, Noriberga 13. Nouembr. An. 1619. data, & pag. 202. relata. Hoc scilicet, vt si Catholici non omnia illis ad lubitum permittant, sanguine litent. O audaciam! in summis rerum angustiis quas priores eiusdem Comitissæ literæ, ob infelicem Conuentus illius successum, obortas queruntur, tam seueras Catholicis leges ponunt, necdum subactis; quas posuissent victis? At Catholici victores, cum aduersarios suos in potestate haberent; & pacem postulare compellerent, Quid illi? sollicitine fuerunt vt victi prætensionibus renunciarent, quarum causa bellum perfidè susceperant? Nullo modo. Quare?

Quare? Compertam habebant Calvinicolarum doctrinam; quæ nulla pacta, nulla fœdera rata haberi debere contendit; nisi quæ Conscientia eorundem satisfaciunt. Quam tamen. ut Genus dicitur, mutare licet, adeo, ut ne iuramentum quidem obliget, quando Conscientia violandum esse dictauerit. O Conscientia!

CONSIDERATIO XII.

INGENS hoc malum est, & indignum Germanis principibus facinus, vsitatum tamen, cum sint in Republica partes. Timere volunt, inferre iniuriam satagunt, ne pati possint: Illud vero in vno crimine omnia scelera comprehendit. Quod viuo Cæsare, inscijs collegis Electoribus, ignorantibus omnibus Germaniæ principibus, etiam vrbibus fœderatis suffragia sua vendere, extero principi, contra leges, & iusiurandum imperiũ armato tradere, h. e. patriam prodere, decreuerunt. Nec impetu, nec inconsideratè, sed longa consultatione, missis legatis, diuisis ditionibus, imo & mercede mutata. Primo enim actum, ut princeps ille Germaniã armatus inuaderet, & Frederico coronam Bohemiæ cõciliaret, Fredericus duobus suffragijs subnixus, & Brandenburgici potens, Augustum Imperium externo conferret. Id postea mutare visum est. Maluit enim Fredericus Alsatiã vtramque, & Austriacarum ditionum partem, ac deinde regnum Vngariæ; deinde cedere Bohemiã externo. vide pag. 42. Ecce iam regna licitantur, & vendunt, peregrinũ militẽ inuitant. Ne vero aliquid futuro regi deesset, quartũ etiã suffragiũ in potestatẽ redigere conatus est per Anglũ, & Hollandos, tandẽ per Francũ, & quod periuriosissimũ, per largitionẽ pecuniarũ. Ut vnus Palatinus duos Electores ancillares nactus, dominũ quẽ vellet Germaniæ imponeret: hunc in finẽ omnia machinati sunt astutè, sed frustra, cum opulenta republica, thesauros vt aperiret suos. pag. 116. Hic quid primũ, quid vltimũ cõsiderabo? Crimen maiestatis est, viuo Cæsare cũ alio de successione agere. 2. Crimẽ maiestatis, etiã mortuo Cæsare, inscijs collegis Electorib. coronã alteri offerre. 3. Par crimẽ cõtra leges externũ in imperiũ adducere. 4. Nefariæ prodicionis est, inscijs principibus patriæ dominum externum imponere. 5. Crudelissimæ prodicionis est, cũ

armatum in Alsatiam aduocare, vt si quis libertatem tueri, legesque conetur, trucidetur. 6. Proditoriæ auaritiæ; ambitionisq; est, pro tanto scelere principatus pacisci, omnes in seruitutem externam dare, & veluti sub hasta vendere vt latius imperes. 7. Sceleratius etiam est alieni Electoris fidem, vicinorum potentium minis & pecunia oppugnare. 8. Nullus hic religionis prætextus; Nam Catholicum Cæsarem, Catholicum exercitum, pene Cardinales & Romanos inducet, non ergo consultum vult religioni. 9. Alsatia comites, Barones, vrbes habet Lutheranas, omnes illi hæreditarium dominum habebunt Fridericum, coacti Italo, Francoque milite, Fridericus totius Rheni dominus erit. Episcopatus ante aduentum exteri ducis, occupabit, ab Heleuetijs igitur vsque ad Hollandos dominabitur, facietque quod in Palatinatu factum videmus, vt intra annum in nobilissimo, populosissimo Rheni tractu, nullum sit, aut Catholicum, aut Lutheranum exercitum. neminem enim sibi fidum arbitratur, nisi Calvinismo initiatum. Quid de te illo tempore futurum est, superba Argentina, paupercula Spira, procax Wormatia? O felicem scriptore secretissimæ instructionis, dociles fuere discipuli, equis albis magistrum præcurrerunt.

CONSIDERATIO XIII.

NE c mirum videri cuipiam debet, si hæc ego considero. Iudicem illis fero regem iam æuo matutum; trium regnorum dominum, quem ipsi Calviniani non modo regum, sed hominum etiam sapientissimum esse pronuntiant. Rex Britannia Magnæ, socer Frederici, qui patris est instar, cui Frederici, filie, nepotum salus, ac incrementa gratissima sunt, totam causam damnauit, maluitque generum indefensum, egenum in Batauia tanquam Prochotropheio consenescere, quam tanta iniuria potentem esse, nec vnquam adduci potuit, vt tam iniurijs proditijs adiutorem se præberet, & famam alieni sceleris consortio contaminaret. Itaque anno 1620. die 29. Iunij (vt est pag. 308.) Generum Palatinum, non Regem appellat. Hortatur vt parens, monet vt senior, ne

tantis malis auctorem se gener, & ducem præster; se nec illi consulere rectius, nec iuuare fidelius posse, quam si adnitarur ut sua retineat, aliena armatus non acquirat. Patriam hoc modo Turcæ aperiri, & perpetuæ seruitutis in discrimine versari. Paulò ante pugnam qua obstinatio adolescentis superbi, quia flecti non potuit, fracta est, per legatos adhuc de pace socer monuit. At socero plus valuit Anhaltinus, alijque, quorum consilia ab initio patris monitionibus anteposuit. De toto negotio quidem socerum regem consuluit, sed non ut eius prudentia sententiaque ferociam adulatorum suorum moderaretur, sed ut arte ad institutum inductum regem, ambitionis patronum & adiutorem haberet. Ideo pag. 19. queruntur ex Anglia aduersa nuntiari. Et pag. 112. Responsum adiunt impatientissime expectari. Tandem fore ut Palatinus coronam accipiat, quicquid socer censeat. Hæc cum tot modis tractata, constituta, firmata essent, iamque fixum animo staret, nec soceri auctoritatem, nec regis voluntatem, nec senis consilium, sed ambitionem suam, cupiditatesque sequi, simulabat tamen de regno accipiendo ambigere sese, ut modestiæ speciem præferret. Nihil non modò ciuilis, sed nec humani ingenij ostendunt, qui impatienter regis deliberationem ferunt. Verum postea ruptis verecundiæ habenis, in regis ipsius reprehensionem versi sunt. Ex Britannia pecuniam, quam milites delicatos malunt. pag. 146. Dominari & leges dare regi meditantur: ita enim Francofurto scribit Camerarius, Britanniaë legatum, Hispano vicinum diuersorium conducere, res cum illo tractare, sibi familiaritatem illam displicere, si pecuniam quam in legatum impendit, bonis Bohemis daret, rectius facturum, Hispanum Britanno astutiores esse, Anglum simpliciores. Quid isthoc aliud est, quam seniori regi artem regnandi tradere, regis se regem constituere?

CONSIDERATIO XIV.

HABET odiosa prudentia, ut nihil nisi suum probet. Nul-
li parere, cunctis imperare præsumat. Parcere magistra-

tui, aut legibus, seruire arbitrantur. Anhaltinus Ecclesiasticos ad seruitutē natos irrisione dignos pronūtiat. Ita sane; ad seruiēdum Deo vero & viuenti, non tātū nati sunt, sed & renati sunt; Deo autem seruire, regnare est, multo inquam felicius regnare; quam illi qui regnantes sanguine multo, tempore breuissimo, ex tantis machinationibus, apparatibusq; nil nisi cum paupertate ignominiam sempiternam retulerunt. Nati sunt Episcopi ad seruiendum legibus, obtemperandum magistratibus, multo meliore fidere, quam illi, qui contra Dei leges, vel Turcam vel diabolum ferre dominum possunt: quorum ille non nisi absolutum mancipium habere dignatur, hic vero seruos suos per multas tribulationes deducit in gehennam. Periculosum hoc axioma est. Omnes enim Imperatori obediētes, seruituti addicunt, nec hic religionum exceptio. Solus Calvinista dignus iudicatur imperio. Reliquis vt seruis vtendum censent. Qui dæmoni vel Turcæ ancillantur, in magistratum conspirant, liberi censentur.

CONSIDERATIO XV.

RATIO, studiumque in illis tractandi negocia magnum est, actiuosa ingenia, sed recondita omnia, & serpentino felle suffusa. Ideo successu plerumq; carent consilia. Dei enim sapientia, falsam sui imitatricem astutiam, destruit. Callidissimus est, quem illi non dedignantur Imperatorem dæmon: sed nullo se astu tam diris supplicijs exsoluere potest callidissimus serpens; sed attollere tamen sursum sibilantia colla non potest, super pectus suum graditur: nocere plurimum possunt, & dæmon, & anguis, sibi prodesse non possunt: sine profectu alijs officiunt, vt boues quos extrema macie confectos Pharaon cernebat. Quid obfuerint, ducenta hominum millia, aut gladio cæsa, aut fame morbisque tabefacta demonstrant; nullo tamen suo bono tantum humani sanguinis fuderunt. Quantum vero nobis periculi impendeat, si illa maleuolentia grassari & virus spargere vsquequaque permittatur, neminem latere potest.

CONSIDERATIO XVI.

VERVM, quod prorsus hominum inter se commercia, societatemque è medio tollit, eo illi præcipue inualuerunt, atque hodie inualeſcunt; nempe nouo, inaudito, violento calumniarum genere. Quod integris voluminibus Lutherani demonſtrarunt, recentia nobis nimium materiæ præbent. Planè agunt, quod ille, qui cum innocentem fauciaſſet, ultro in ius vocauit, atque accusauit, quod altius non recepisset ferrum. Non vnus aut alter, ſed tota collectio Correfpondentialis, anno 1619. Noribergæ confidens, cum Catholicis omnibus laqueum minaretur, aſſeruit: Catholicos priores arma cepiſſe, ideo ſe coactos arma ſumere. Velle, Catholici arma priores ponant, alioqui ſe impenſas belli ab illis repetituros. Quid illis agas, qui tam ſine fronte calumniantur innocentes? Miſerât iam anno 1618. Mansfeldium in Bohemiam, vt fauor Frederico quæreretur, pag. 62. Quin Anſpacenſis iam 2000. in promptu habere iactat, quos paucis diebus producere poſſit. Venerant equites Styrumbiani. Iam ab anno 1618. de magno exercitu in Alſatiam ducendo actum erat, pag. 62. & ſeq. Anſpacenſis pag. 244. fatetur armari Eccleſiaſticos, ſed timore Vnionis. Denique iam non modo in nos bellum pararant, noſtra diuiſerant, Generales ad Rhenum, & in Franconia conſtituerant, ſed exterius quoque nos vendiderant; dum illud conſpicati quidam principum præſidia ſuis ditionibus conſtituerunt, eos calumniati ſunt, quaſi priores arma ſumpſiſſent, vide pag. 43. Linguae eorum ſagittæ, ſicut nouacula acuta fecerunt dolum. Quicquid improbe calumnioſeque moliuntur, id alijs imponunt: Id fecere olim Lutheranis, nunc omnibus; idcirco Lutherani prudentiores, magis ſuſpectos illos habent quam Catholici, non enim ita pridem Palatinatu, Haſſia, Brandenburgia pulſi, calumnias illas ſuſtinuerunt. In eo enim toti fuerunt, vt oſtenderent illos meritò pulſos: quia Calviniani eſſe noluerunt.

CONSIDERATIO XVII.

CALVMNIIS adiungunt periuria; non loquor de periurijs vfitatis, quo Cæsari, Electoribus fidem violarunt, non de eo quidem, quod cum in Bohemia rebellant, Francofurti se fideles fore Cæsari peierant: Non quæro in Calvinismo iurandi religionem, cum vtile illis periurium videtur. Ipsi fecerunt, vt iuramentis se mutuo homines deludant. Hoc queror, ipsum Antiregē publico diplomate, ad omnes principes dato, nulla necessitate, parua vtilitate, animi tantum causa peierasse: idque eo modo, loco, tempore, vt non modo eius intimi, sed Bohemi, Principesque Germani, imo exteri principes, & Respublicæ periurum esse cognoscant. Iurat enim se non ambitione, non malis artibus ad regnum venisse, de sua electione nihil præscisse. Nihil tu sciueras? At sciebat princeps ille, qui anno 1618. tibi binā militum millia dederat; quibus tu rebellionem eorum adiuuares, & fauorem aucupareris. pag. 25 Nesciebas, cum alteri coronam cedere, aut velles, aut velle simulares? pag. 41. Nonne tibi coronam cedere iam dudum obtulerunt? *würdlich vnd verbündlich* / re ipsa obligatione præstandi; vt tuus cliens loquitur? Quid ante electionem tuus in Bohemia legatus, quid pro te contra Saxonē tractabat? O Fides BohemoPalatina. Quæ igitur potest vel Lutheranis vel Catholicis cum illis, qui quasi moris & elegantie causa peierant, esse societas, qui dignos existimant summos principes, quos peierando derideant?

CONSIDERATIO XVIII.

PERIURIUM affine est crimen falsariorum, de quo pag. 160. vbi Serenissimi Leopoldi Archiducis manum scitè expressam, laudant Anhaltinus & Camerarius. Notarios interdum & sctibas instrumenta corrumpere, testamenta supponere, sed capitis & famæ periculo audiuius: verum cum ea res in aulam irrumpit, necesse est omnem humanam fidem exulare. De falsarijs illis aliquando Lutherus, aliquando alij, vt

lij, vt in Colloquio Mulbrunensi, questi sunt, sed erant ista ministrorum, erant notariorum imposturæ, principes vti tam de genere fraude, non modo non contumeliosum, sed etiam exitiosum est. Num quæ fœdera concipi, scribi que possunt, si ipsi falsa supponant? quæ principem suis, aut alijs suspectum reddere non possent, si eius nomine, manuque subscriptas literas effingant? Aureliani nota est historia, & verendum, ne antiqua scelera noui mores renouent. Quænam ista suadet religio? aut quid in religionem non molientur ministri Caluiniani, qui talia docent reges suos?

CONSIDERATIO XIX.

NEc tamen nulla est tam magnæ perfidiæ utilitas. Princeps enim ille cui Bohemiæ Germaniæque regnum obtulerunt, licet penè in fraudem inductus esset, mox tamen ex colloquijs fraudes didicit, & de promissionum veritate ac sinceritate dubitauit. pag. 117. Nec iniuria, Palatinus enim ipse sibi propior, Bohemiam inuasit, pro Vngaria alium excitauit, cui tamen vt Orbo Vulturius imminebat. Nec opulenta respublica permoueri potuit, vt pecuniam suam correspondentiali coniurationi, vel mutuam, vel dono mitteret. Insanum credebant, illis credere, qui suis tot modis obligatam, iuratamque fidem tam nefariè violassent. Cum igitur illi, quorum maxime interesse videmus fœdus cum Fredericianis inire, ab eo resilierint, perfidiam detestati; nos sanè credere temerè illis non possumus. Italici quibus Germaniam venalem obtulerunt, lucrosissimo contractu abstinerunt, quod Pseudolis illis aurum vbique vestigantibus fidem non haberent. Nos quos vendere pararant, credemus? Nec hoc agemus vt in posterum vendendi potestate priuemus? Et Catholicorum quidem seruitus tolerabilior, vendebantur Catholici Catholicis, Lutherani Italicis, religionem eorum horrentibus, forte non passuris; verum Caluinistæ in sua illos lustra trahere constituerunt.

CONSIDERATIO XX.

NOs ne illis credamus, maiorem, imo necessariam causam habemus. Si quis annos decem aut duodecim ita cum amico conuersetur, ut omnia humanitatis & beneuolentiae signa vltro exhibeat, interea tamen omni labore ac studio occasionem quærat, ut eum fortunis, vitaq; exuat, nec vllam occultè nocendi ansam intermittat, iram, furorem, inuidiā, blanditiæ, astu, frontis hilaritudine tegat, nonne quispiam eum dæmoni potius, quam homini similem, in solas terras deportandum merito iudicabit; Caluiniani iam ab anno 1608. publicè priuatimque multa Catholicis, multa Lutheranis amicitiae fucatae, & insidiatricis beneuolentiae signa in speciem exhibuerunt, sed illa omnia aliud non fuisse, quam proditoris tegumenta res ipsa docuit. Ab anno 1608. bellum pararunt Generalissimum, & Generales in omnem occasionem intentos esse iusserunt.

Anno 1608. 30. menses.

1609.	}	15. menses in singulos annos.
1610.		
1611.		
1612.		
1613.		
1615.	}	10. menses in singulos annos.
1616.		
1617.		
1614.		30. menses. & 100. menses creditorum.
1609.		50. etiam consenserunt, & magnam partem soluerunt.

Ecce quibus amici videbantur, contra eos tantas vires firmarunt, nec certo modo, & forma nos omnes, hoc est, Catholicos & Lutheranos, quos propositum suum celarunt, morti & seruituti destinarunt, sed rem Generalibus permise-

runt, Palatino, Anspacensi, Anhaltino, agerent, ferirent gladio, fune, igne grassarentur: sed occasionem expectarent. Ea erat, si Imperatori humanitus aliquid contingeret; si motus in Germania oriretur; si induciæ Belgicæ finirentur, aut abrumperentur; si quis motus in Imperio, in Francia, in Italia, in Stiria consurgeret; si quas vrbes improuiso in potestatem redigere possent. Si bellum Ottomannus moueret. Tum illi subito parati; imparatos vno mense opprimere, oppressorum opibus Italiam subiugare potuissent: atque hoc est quod Anhaltinus dicere solebat. Breui se Sanctissimo Patri leges dictaturos. Meliores fore non spero, noua meditari credo. Hostis est, non modo dum pugnat, sed dum ad pugnam se parat. Meminerit quisq; quid dixerint palam, egerintque, quid cogitarint, qui totos duodecim annos nos occiderunt; ne autem moreremur, Domini miserationes fuerunt, qui occasionem denegauit.

AD CONSIDERATIONEM XX.

A P O D I X I S.

Quandoquidem modus supputandarum Imperij contributionum non omnibus passim expeditus est; opera precium me facturum existimaui, si thesauros in nefarium hoc bellum congestos, quam breuissimè numerarem, licet prouerbum obtinuerit, Pecuniam quæ numerari potest, bello non sufficere. Quamobrem sciendum principio est, nouam Vnionis Matriculam sub ipsum eius initium confectam fuisse: in qua Palatinus Elector, Bipontinus, Catus, & Marchio Badens: 1205. flor. 30. Crucife in menses singulos amplius pendere promiserunt: quam in Imperij exactionibus soluere tenerentur. Anhaltinus 40. flor. minus. Elector Brandenburg. Culmb. Onolspacen VVirttemberg. Ottingen. antiquum obtinuerunt: Ita etiam ciuitates Imperiales, Hala Sueuorum, Memminga, & VVeissenburgo Norico demptis, quæ ab ordinario conferendi onere, in 237. flor. & 20. Crucif. mensuris, releuata fuerunt.

Ad hanc nouam igitur Vniſtarum Matriculam ſinguli Men-
ſes 15974. flor. & 10. Crucif. Theſauris inferunt.

Igitur

Anni 1608.	30. Menſ.	479225. flor.
1609	ſingulorum annorum 15. Menſes	958450. flor.
1610.		
1611.		
1612.		
Anni 1613.	10. Menſ. in ſingulos	63902. flor. 40. Cru.
1615		
1616		
1617		

Anni 1614. 130. Menſ. 2076641. flor. 40. Crucif.

Anni 1609. 50. Menſ. 598708. flor. 20. Crucif.

Conſtat itaque totus hic theſaurus ex 4176917. floren. 40.
Crucif. id eſt, Quadraginta duobus fere vasis auri.

Omne hanc pecuniam in colligendum militem, milita-
remque apparatus, inſumptam fuiſſe; in ſtipendia militaria du-
plum aliud impenſum, & aliquot miliones debitorum remanere,
nemo ſanus dubitet.

Si quis curioſior ſcire aueat, quid ſinguli Vnitorum ex-
penderint, nec tamen rationes ad Matriculam ſubducere commodè
poſſit; etiam huic famulabor, quantum ad Ciuitates pertinet.
Nam Principes qui hæc curent, iam pridem conductos habent.
Contulit itaque in hos theſauros

Argentoratum	279000. florenos.
VVormatia	65560. flor.
Spira	65560. flor.
VVeiffenb. ad Rhenum	34720. flor.
Landauia	29760. flor.
Vlma	279000. flor.
Nordlinga	54600. flor.
Hala Sueuorum	90843. flo. 20. Cru.
Hailbronna	64480. flor.
Memminga	51163. flor. 20. Cru.
Campidonum	48360. flor.
Noriberga	478800. flor.
	Rotenbur.

Rotenburgum	117800. flor.
Suinfurtum	45880. flor.
VVindtsheimium	52080. flor.
VVeissenburgum Noricum	31000. flor.

Vbi notandum est, nulli unquam Imperatori tantum subsidium contra Turcam promissum præstitum vè fuisse: sed cum in Comitibus Ratisponensibus Anno 1594. habitis, Diuo Radolpho, omnium quæ antecesserunt Contributionum maxima, octuaginta videlicet mensium, in aliquot annos diuisim præstanda, promissa fuisset, omnes pene Protestantes reclamant, plurimi nihil soluerunt; veriti (scilicet) ne Imperium Romanum Vngariæ regno tributarium facerent: modo eorundem heredes & successores vtrumque Turca, eiusque mancipio, Gaborio tradiderunt.

Denique cum ex tertio Anhaltinæ Cancellariæ membro constet, Principes ibidem designatos 586972. flor. 19 $\frac{1}{4}$. Crucif. in nominibus hæere; nonnulli etiam stipendia certa habuerint, quæ si non omnem ipsorum portionem absumpserunt, certè bonam illius partem ad proprios loculos reuocarunt; facillimè colligitur, omnem sumptum ex Imperialium Urbium Chrysothecis promendum fuisse.

CONSIDERATIO XXI.

TALES in Catholicos, in Lutheranos, (quos cum astu fallere volunt, fratres appellant) fuerunt: At erga Turcam humani, & fideles. Si consideremus, quid cum illis egerint, ignorare non poterimus quid in nos cogitarint. Vti vero res clarior omnibus etiam iunioribus consiliarijs etiam illis, qui Calviniana pocula prensant, euadat, de Turca pauca dicenda sunt, vt appareat quo in discrimine sint, quos Calvinistæ illi vendiderunt. 1. Omnes à supremo Vieziro, ad infimum lignatorem, mancipia sunt, & ipsi, & liberi, & fortunæ. 2. Omnes Principes, nobiles, seruituti inassuetos è medio tollunt, vt spicas eminentes. 3. Omnium bona cum opus putant, eripiunt milites. 4. Pueros bonæ indolis parentibus e-

reptos Turcæ mancipant, militiæ & libidinibus addicunt. Huic Tyranno tot Principes Collegas, Comites, Barones, Nobiles, ciues prodiderunt Calviniani: his periculis eminentissimum quemq; obiecerunt. Hoc egere tot legationes aperta, clandestinæ. Nec dissimulat Rex Britannia, cui erant notæ machinationes, anno 1619. die 18. ut est pag. 112. Legati quos minimè decebat, vehementer in hoc incumbabant Constantinopoli, ut magnum Turcam eo permouerent, quo milites ad fines Hungariæ mitteret, qui territis Vngaris Ferdinando nocerent; nec terrerent modo, sed munita loca occuparent. quod postea docuit experientia, prodita Vacua. Ingens odium omnium ordinum. Ut Ferdinando nocerent, Vngariam regnum nobilissimum Turcæ in manum tradunt: Tanto ardore Turcam sollicitant in Catholicos & Lutheranos Vngaros, quanto olim tota Germania ad eos defendendos concitabatur. In Vngaria, Urbibus præcipuè montensibus, plurimi sunt Lutherani, non multi Catholici, Calviniani pauciores, Caluino-Turcæ plures, hos omnes vno die Turcæ in seruitutem dare, quantæ sit crudelitatis, ipsi optimè Vngari intelligunt, quorum nunc plerique in caput proditoris Gaborem consurgunt. Et tamen (audi cælum, audi terra, audi Augustana Confessio) persuaferunt Lutheranis Calvinistæ, ut supra vires, supra opes, ex sanguine ciuium pecuniam conferrent, qua multa centena millia animarum Augustanæ Confessionis in Turcicam, Tartaricamque seruitutem venderentur, raperentur, circumciderentur, castrarentur, in Ianizaratu contra Germaniam ad prælia erudirentur. Hæc qui Constantinopoli agunt, dexteri vocantur, qui scribunt acta, seduli, qui in Germania audiunt, ut lætissima noua diuulgant, bonorum nunciorum baiuli habentur. Olim cælo Turca per omnia templa Deo grates agebamus, idque pro vno prælio oppidoque, nunc prodita tota Vngaria de nostris malis triumphant Calvinistæ, tum gaudio immorituri, si Dresdæ Bassa stabularet. Quid obsecro si Turca venisset; si in Bohemia, Austria, Silesia amicus Turcæ exercitus, in Vngaria Calvinistica factio, Gaboris arma, Turcicæ vires sæuissent vno mense Vngariam, Austriamque oppressisset. Hunc in fi-

nem, sapiens Noriberga, diues Vlma, contentiosum Argentoratum, pecuniam contra vestrum Cæsarem quasi pro libertate, ingenti numero contulistis, & vestra autoritate minora oppida traxistis. An Caluinistæ, Turcæ, proditores Hungariæ, potiores sunt vestræ religionis, & libertatis patroni, quàm Imperator, quam Serenissimus Saxonix dux, alijque? Quam rationem Deo, imo ciuibus reddetis? Illi sanè si viri sint, reposcent, imo cito, & bono iure reposcent, & reposcentibus fauebit, quisquis non est proditor.

CONSIDERATIO XXII.

PORRO etiam huic considerationi insisto, nec esse molesta potest vlli, nisi Caluino-Turcæ, proditori, dæmoniaco: considerationis causam Gaborianæ literæ dederunt, pag. 192. Ille vt mancipiũ fidele & frugi; quo eum Dominus Turca vitalem putet, magnificè se illi iactat; Regiones illas incorporatarum prouinciarum in potestate, & deuotione Turcarum esse. Venerijs Canisiam vsque, inde Budam & Morauiam versus, omnem aditum GERMANIS interclusum. Podoliam a Tartaris occupari facili negotio posse, pag. 314. promittit se Vngariam Turcæ subditurum. Ferdinando duas tantum modo vrbes superesse. Quibus hic aditus interclusus? GERMANIS inquit, hoc est, Turcæ hostibus. Per quos? Per Fredericum, Anhaltinum, Anspacensem, Noribergenses, fœderatos. An non illi Germani? Lingua, non animo, qui patriam Tyranno produnt. Non est Lacedæmonius, qui Spartam prodit. GERMANIS, inquit, non Catholicis, non Lutheranis, ne Calvinianis quidem: de religionis nostræ subtilitatibus ille non laborat, regionem, & seruitutem quærit. Væ nobis, si vicissent; Nam claudere Vngariam, Morauiamque Germanis, est Germaniam Turcis patefacere, & ne dubitemus; Gabor iam Bauaro extrema minatus est: Qui saluus est quia non timuit.

CONSIDERATIO XXIII.

NECDVM Ottomannicæ considerationis finis ; quia horrendæ prodicionis non est modus. Gloriatur Gabor , se, Bohemos, Vngaros, aliosque impediuisse, ne Hispanus, Ferdinandus, Polonus, Turcam oppugnare possent. pag. 194. Et quod os tam imprudenter menti suæ contraria proferre audebit, vt neget eos in pectore gestare Antichristum Orientalem? Gabor idem ille Heidones à Turcis infestandis vocatos, in Ferdinando oppugnando, animumque, vigoremque ostentare imperat, se pacem Turcicam rupturum, aliam Heidonibus vtiliorem facturum promittit, anno 1620. Sultanium sibi fauorem, auxiliumque promississe, apud Portam se per legatos Batauos, Britannos, Venetos adiuuari. Bohemos, & Vngaros etiam adesse. Quid audio? Per hos Germania proditur? Hoc agunt Caluiniani, & per Caluinianos Catholici, si tamen de Venetis Gabor suo more non mentitur, nam vt pacem cum Ferdinando violarent, nullis promissis induci potuerunt. Sed de Catholicis queri non possumus, Augustanæ confessionis nobiles vrbes, in media Germania, sua pecunia illas legationes adiuuerunt.

CONSIDERATIO XXIV.

NIMIVM duro me verbo vti arbitrantur, dum Proditores appello. Rem igitur dicam, ipsi verborum lenitatem me doceant, qui irasci nondum possunt, etsi Turcis tradi videant patriam. anno 1620. die 18. Iul. Bassa Budensis Gabori scribit, ne in scio Ottomanno pacem ineat cum Ferdinando, ne ira magnæ Portæ grauetur, deinde vt Watzen, seu Vaciam Begæ Strigonienli tradat, si Gabor ministrum fidelem ad se mittat faciliè se effecturum, vt munitio illa sine sanguine occupetur, ita culpam Gabori dari nō posse, quasi ipso conscio factum sit. Melius esse vt id iam eo modo clam perfici Gabor permittat, quam si postea ex pacto inito publicè facere cogatur. 1. Gabor igitur sine Turca pacem facere non potuit. 2. Si faceret

faceret, iram Portæ sibi imponeret, hoc est, acinacem. Dominus seruo malum minatur. 3. Iam antea pactus erat, se traditurum Vaciam, in signe Vngariæ propugnaculum, si Rex eligeretur. 4. Bassa de Vngarorum voluntate, & electione ambiguus, traditionem Vaciae repræsentari iubet. 5. Occultè, ne si conscio Gabore factum videretur, animos alienaret. 6. Gabor tradidit. 7. Quod omnium horum factorum nequitia maius, detestabiliusque est, causam traditionis Ferdinando impingit, quam calumniam Deus iam reuelauit. Et omnibus documentum dedit, ne quisquam credat Calvinistis: nam Vacientes Lutherani, & Catholici iam eo loco sunt, vt Turcas graues quidem dominos, Calvinistas dæmonibus atrociores senserint, sed tamen & hoc scelus Calvinistæ perdiderunt: nam & illi in ordinem rediguntur. Hic multa magno animo considerata occurrunt. 1. Regem Vngariæ Bassæ Turcici famulum esse. 2. Iram Portæ timere, vt nequam mancipia flagellum. 3. Inscijs Vngaris, à quibus ad regem vocabatur, eorum propugnaculum Turcæ vendidisse. 4. Vendidisse vt Turca eum regem esse sineret. 5. Hoc modo magnam Vngariæ partem Turcæ subdidisse. 6. Bassam Gabori nō credidisse, si enim fidelem credidit, cur ante diem exegit? 7. Gaborē extrema exspectare ma uisse, quam pacem facere, ne iram Portæ sustineret. 8. Bassam diligenter cauisse, ne Vngari scirent conscio Gabore Vaciam traditam. 9. Id non amore Gaboris, quem apud Portam accusarat, sed ne Gabor Vngaris offensis occasionem tradendi amitteret. Duplex est proditorum genus, Prius malum quidem illud, sed simplex, sed miserum, cum urbem aut arcem hosti, pactis pretijs contradunt, atq; amissa apud vtramque partem fama execrabiles viuunt. Alterum callidum, versutum, quod ista hosti opportuna loca prodit, vt tamē facillimē à se suspicionem in alios transferre possit. Hæc qui dexterè faciunt, ab hoste mūnera ingentia accipiunt, apud suos auctoritatem retinent, rebus præsunt, euertere mundum possunt. An ex hoc genere proditorum sit Gabor, definiant Vngari, vel Calvinismi. An aliqui Germaniæ Principes huiusmodi proditionibus præfuerint, mox acta publica docebunt.

CONSIDERATIO XXV.

NIMIVM diu me vnus munitiois consideratio tenuit, qui Turcam, aut diabolum Imperatorem malunt, quam Ferdinandum, insigni stratagemate, sine prælio, quasi summo iure Imperium Romanum Turcis offerre statuerunt. Comes Hollachius anno 1619. die 14. Nouemb. alio modo Turcam, aut malitia si intellexit, aut stultitia si non consideraui, Dominum Germaniæ facere voluit. Bonum factum arbitrat, si Vngaria sit Germanici Imperij membrum, atque adeo Electoratus. Causa est: Quia Gabore, qui liberis caret, mortuo, in Palatinum transferretur, is rum tria suffragia propria, & vnum ancillare habens, rerum facile potiretur. vide pag. 217. Id fieri vix posse existimat Anhaltinus, consilium tamen militare Hollachij politicismo temperat: Vngariam prius constituendam Imperij circulum, vt sit sub protectione Germaniæ, deinde per maiora vota, vel consensu sanioris partis (id est, Caluinianæ) fieri posse Electoratum. De vnione & augmento Collegij Electoralis mihi iudicandum non iudico. Quod hac in re considerandum est, non taceo, & sane tacendi mihi causa non est. 1. De numero electorum non priuato comitis decoctoris consilio, sed omnium principum electorum agendum est. 2. Tam antiquam legem paucorum sententia abrogari, aut de abrogatione tractari, contra ius naturæ est. 3. Si augendus est Electorum numerus ad eligendum Imperatorem Germanicę nationis, is honor alicui Germano Principi deferendus, non extero. 4. Id agendum communi consilio, non vnus partis, quæ falso fastuoseque saniores appellare se consuevit. 5. Elector nouus eligendus est, qui religionem in Imperio permissam colat. 6. Nec alienum mancipium ad liberam electionem accipiendum nemo non videt, à quo si dentur suffragia alicui, quem Turca non probarit, is iram Portæ formidet. 7. Si externus eligatur, alium quoque Germanum eligere est necesse, vt sint suffragia inæqualia, nec locus sit schismati. 8. Perfidus est & iniuriosus, qui ista meditatur, quia singulorum Electorum dignitatem minuit,

minuit, dum in plures honorem potestatemque vulgat. 9. Finis huius machinationis quo tendat, quē latet? Quid his ambagibus aliud quæritur, quam vt Palatino tria suffragia consent, Palatinianum, Bohemum, Vngaricum, duo regia, vnū Vicariatus, cui addatur tertium ancillare, & pedarium Brandenburgici Marchionatus. 10. Erunt vero illa suffragia non modo paria numero, sed potentiora viribus, magnificentiora Britannica affinitate, & regijs dignitatibus dicerentur saniora, ea qua ipsi sibi blandiuntur, adulatione. Notauit hoc Anhaltinus, ideo non existimat collegium Electorale consensurum. pag. 219. Gabor autem vehementer rem illam, callideque egit, imo grauiter iratus est, cum lentè frigideque responderi animaduerteteret. Cur obsecro id agit? Vt scilicet suo arbitrio Imperatorem eligat, id enim Turcica suffultus potentia poterit. Nam quemadmodum olim Themistocles iocosè concludebat, Athenas à filiolo suo, petulco puero regi, ita serio Imperium à Turca regetur. Gradatio Themistoclea erat: Quod ego volo, hoc Athenienses volunt, faciuntque. Quod vxor mea vult, hoc ego vxorius volo, iubeoque. Quod puerulus vult, hoc mater indulgens vult; ergo quod puer vult, volunt Athenienses. Hoc loco certissimū est; Gaborem non alium Imperatorem electurum, quam velit Turca: quia in eius se deuotione mori & viuere, toties iurauit; deinde, quia in eius est potestate, nam Vngariæ munitiones illi traditurus erat, & se facturum minatus, nunc quoque exspectat auxilia Turcica, vt amissa recuperet, possessa tueatur. at quod Gabor volet, Palatinum quoq; velle necesse erit. Nam ille, Bohemique se quoque Turcæ addixerunt, & Germanis aditum in Vngariam intercluserunt. Deinde aliud velle non audebit, aderit enim cum Vngaris, Heidonibus, Turcis, Gabor, & extrema minabitur. Brandenburgicus etiam famulo voto Turcæ, Gabori, Palatino seruiet. Hic si cum reliquis Saxo resistet, metu Britanni, Bataui, Franci, minisque aggredientur, & per Lusatiam apertum iter Dresdam vsque præstabit Antirex Bohemiæ. Colonensem vastabunt Bataui, Moguntinum Palatinus, Treuirenses Bullionius. Si igitur Turca volet esse Imperator, id illi velle co-

gen-

gentur, deducuntque per Noribergam, Francofurtum vsque, sed multis cum legionibus. Nec mirum hoc videri illis debet, qui iam hoc momento Turcam quam Ferdinandum Imperatorem mallent, qui etiam diabolo homagium præstare satius arbitrantur. Hic est Gaboris scopus, hinc eius ira, dolorque. pag. 222. hanc in causam opes vestras stultè prodigæ ciuitates effudistis; hoc religionis & libertatis patrocinium Lutherani, consortio Calvinistarum, vobis imponitis, nisi libere, fortiter, actutum eos deferitis.

CONSIDERATIO XXVI.

AT QVÆ hæc ita constituta sunt, si Palatinum consequi Imperium Turca nollet: nam vt Gaborem imaginariū Vngariæ regem esse voluit, pactis regni munitionibus, & in se translata potestate, vt sic minore motu nobilem prouinciam subiugaret, si eius gubernatorem regem potius, quam Bassam Vngariæ appellaret, ita fortè mallet habere Fredericum Imperatorem sibi seruum, quam esse Imperator: Magnum enim videri posset Barbaro, dominum esse Imperatoris. Fredericum vero nos experiremur auarum, crudelē, contumeliosum, velut Narcissum, aut Felicem aliquem; impotentissimè enim dominantur, qui humilimè seruiunt. Sunt enim meticulosi, & degeneres, ideo iracundi, & crudeles. Metu enim principes seruiunt. Fredericum vero eo tendere, nummaria adulatio ostendit anno 1619. Noribergæ sparsa est noua moneta, hac inscriptione: Fridericus rex Romanus. 1622. & Fridericus Imperator Augustus. 1623. Infelice augurio, sed ingenti tamen malitia: maiore Lutheranarum vrbium vecordia. Quid enim? An Fridericus Imperator Tübingensib. Theologis iam viginti annis reciprocis scriptis sibi infestis, non facilè silentium indicet? Risi cum legi Legati, qui in electione Francofurtensi erat, consilium, quo suadebat vt Schawenbergico ius Academiae daretur, acceptis 100000. floren. pag. 151. Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames, & turpis egestas? Quo iure Comiti ius illud dare Fridericus potuit? An Palatiniano, an Regio, an Vicario

Vicario? an correspondentiali? an impostorio? an nullo? & hæc sunt Caluino-Turcica in perniciem Catholicorum, Evangelicorum, atque adeo Calvinianorum consulta, cœpta, partim effecta, nunc aliqua de affectu eorum erga Lutheranos consideremus.

AD CONSIDERATIONEM XXVI.

NOTÆ.

Miratur Considerator, Camerarium consuluisse, ut ius Academiae Comiti Schauëburgio permitteretur, at ego magis miror, etiam Principis dignitatem hac eadem pecunia Comiti venum propinatatam, ut scilicet Hochgeborn! quod solis Principibus hætenus tributum est, salutaretur: merito itaque exclamat,

——— Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Miratur qua auctoritate permissurus fuerat (si fecisset) Palatinus: ego longe magis qua auctoritate ut Imperij Vicarius, Iudicata Imperialis Camera rescindere tentarit; quæ afferebantur ad Religionis controuersiam pertinere; nec pari utriusque Assessorum numero iudicata fuisse; cum ipse reuocatorio concilio solos Calvinianos adhiberet. Sed hic est Spiritus Calviniani non postremus conatus; ut omnia ad nutum moderetur, rata irrita; irrita rata iubeat; si quolibet pacto sibi prodesse indicet.

CONSIDERATIO XXVII.

A NNO 1618. ante Matthiæ mortem corona oblata est Palatino, pag. 48. deliberatum tum est, quid respondendum sit Bohemis, existimabant autem, si exercitus 15000. aliunde adduceretur, fore ut Lutherani deteriore conditione essent; **Daß die Lutheraner den Ketzern ziehē** occultum erat certamen led ne esse videretur, Calviniani satagebant, tanto astu, ut Lutherani Calvinianū caput sibi imponerent, id initio

Caluiniani sperare non poterant ; ideo exercitum perire pri-
 num Catholici principis adducere decreuerant, vt Alsatiam
 occuparent ; non vt Catholici opprimerentur, illi enim iam
 tum iacebant. Sed **daß die Lutheraner den Kürgern sie-**
hen. vt dominantur Lutheranis. Cōtra eos Caluiniānus inter-
 nus exercitus, & deinde externus 15000. conducitur exercitus
 Italo-Gallus, Catholicus & Zelolus. vide pag. 33. Quid perfidi-
 osius cōtra Lutheranos agere Caluinistæ potuerunt ; quam
 vt externum contra eos militem cogerent ? Magna vero arte
 Bohemos, Lutheranos, & Germanos fefellerunt. Bohemos
 quia 15000. eos terrere constituerant ; ne in principem Luthe-
 ranum vota conferrent. Saxonem tela ista petebant. Germa-
 nos autem, quia eorum pecunia hoc agebant, vt deteriore es-
 sent conditione Lutherani. Ne vel rex Bohemiæ, vel Impera-
 tor fieret Lutheranus, sed Caluinista. Hanc detestabilem vnio-
 nem etiam nonnulli ministri Lutherani simplicitate, alij semi-
 Caluiniana malitia defenderunt. Imo non viderunt Saxoni
 cunctisque Lutheranis, Catholicum, internis externum ; vi-
 gentibus senem esse præpositum.

CONSIDERATIO XXXVIII.

VERVM nihil tristius accidit genuinis Lutheranis, nihil
 indignius heroico Saxonix principi, quam quod lega-
 tionibus, blanditijs, eum affectati imperij reddere susce-
 ptum Cæsari, alijsque principibus conati sunt. Vt Augusta-
 nam Confessionem perduellionis crimine infamarent. Saxo-
 nem verò afflictum, ludibrium Europæ redderent. Id egit Co-
 mes à Scllick, quem dolent per multiplicia artificia impetrare
 à Saxone non potuisse, vt ad coronam accipiendam consenti-
 ret. Æterna laus Saxoni, qui contra Satanæ artificia, inuiola-
 tam iurisiurandi religionem tenuit, qui cōtra tam magna pro-
 missa stetit inuictus. Verum fraudulenter omnia cum Saxo-
 ne acta sunt, non enim artificia illa eo tendebant, vt in regnum
 Saxo locaretur, sed vt in sterile scelus, cuius fructum acceptu-
 rus erat Fredericus, consentiret. Vt infamia facinoris penes
 Luth-

Lutheranos, præmium penes Caluinianos esset. Missus est ad electionis iam penè diem Schlickius iterum ad Saxonem. Sed ut refert Dona pag. 164. nihil de electione in mandatis habuit, imo vetitum illi fuit, de electione agere cum Saxone: putat tamen eum præter mandata id facturum, sed frustra, cum nullo documento mittentium voluntatem ostendere posset. Dubium quidem nullum est: si Saxo voluisset uti artificijs Fredericianis, facile potiturum fuisse regno. Nam Lutherani valde sunt consternati Generalatu Anhaltini, quanto magis regno Caluiniani principis. Magnus Lutheranorum erga illum affectus fuit, ut Dona testatur.

CONSIDERATIO XXIX.

NON indigna consideratione quæstio est: Cur illi qui Frederici partes agebant, Saxonis consensum tanto opere urgebant? Quid enim opus est: agere ut regnum admittat, cui daturus nemo est? quod iam alteri pro milite Mansfeldico promissis, obtulistis; maleuolum astu animaduertite. Saxonem ex suis moribus æstimabant, eum ambitiosum, alicui appetentem, infidum principem, eorum vitiorum affinem, quorum sibi inter se omnes conscij erant, esse iudicabant. Stultus omnes sibi similes putat. Hinc consilijs istis necessarium esse putabant, spe inani eum lactare, donec perfecta electione, ex abrupto desperaret, nec moliri aliquid posset. Ideo ab eo consensum extorquere conati sunt, tanta deinde promittendo, ut Saxo quasi securus suæ electionis, lentius ageret, nullos sollicitaret. Nam si cum Frederico candidatus in campum descenderet magnanimus competitor, si contra Troïum prensaret Achilles, omnium classium tabellæ Saxonis nomen eductæ ostentarent. Quod si Caluiniani restitissent, non tamen Frederico spes fuisset, diuiso in tres reges regno se potiri posse. Saxonem ergo legationibus illudere voluerunt. Quod si eo rem deduxissent, ut electionem se admissurum polliceretur, iam famæ suæ, & viribus consultum vidissent. Nam exemplo Saxonis se excusarent, illum voluisse, se potuisse.

Causam pro se iudicatam à Saxone, non posse se à quoquam accusari, à quo non damnaretur & Saxo. Itaque vno isto facto, vel potius verbo Saxonis, omnium Lutheranorum ora se obstructuros non vanè existimabant: Si quis enim Fredericum perfidiæ, perduellionis, maiestatis accerferet, ille eodem Saxonem crimine grauaret, & insuper cum irrisione repulsam exprobaret. Nam Frederici felix scelus virtus vocaretur, Saxonis infelix crimen duplici reatu damnaretur. Nec maculam elueret ille princeps, si pœnitens Cæsari se iunxisset, quicquid enim præclarè pro bona causa ageret, id dolore repulsæ, & infamiæ fecisse criminarentur. Deus bone, quos clamores, quos libellos, quas picturas, quas sportulas, quæ cribra, ventilabraque vidissemus! At nunc Saxonis fides, constantia, iustitia, zelus, amor patriæ, horum perfidiam, leuitatem, iniquitatem, atheismum, prodicionem damnat. Quia cum leges diuinas, humanasque ingenti præmio tanti regni, tantarumque ditiorum transgredi potuisset, non est transgressus. Hæc cum audiunt Caluinistæ, maximè iam, postquam sceleris fructum prodiderunt, ringuntur, & dentibus strident. Quin & vires suas Saxonis errore confirmassent. Quemadmodum enim Bohemiæ regnum idcirco se accepisse Fredericus est commentus, ne externus Gabor, aut Danus eligeretur, ita quoque simili se apud socerum argumento tueretur, se non cupidine regnandi, sed ne Saxo æmulus, reformatæ religionis inimicus eo pòteretur, & tanta potestate præditus, reformatos ad suam religionem adduceret; vrbes Lutheranas, Noribergam, Vlmam aliasque in suas partes traheret, tum vero contenderet, Calvinismum in Imperio non permissum, Palatinatum superiorem in periculo fore, his alijsque haud difficulter auxilia contra Saxonem impetrasset.

CONSIDERATIO XXX.

SPERANDVM tamen aiunt Lutheranis, sub capite Caluiniano. Quid autem sperandum, docet pag. 324. vbi Scultetus, lus regium in ministris constituendis vrget. In Ecclesijs enim regi immediate subiectis, non à consistorio sed à rege confi-

constituendos ministros ait, nec posse hoc regale tolli. Iamque eo vti cœperant. Nec dubito intra triennium nullum futurum fuisse in his Lutheranum. Bonos enim constituendos Scultetus ait, & cum bona instructione, qui bene doceant populumque dirigant. At bonus minister nemo Lutheranus est Scultero: Sed violentus veritatis hostis. Quem Lutheranum bonum ille diceret, cui ipse Clarissimus vir Matthias Hoë habetur infamis? Deinde bona instructione imbuendum pronuntiat, Calviniana scilicet, vt discant Deum ad scelera impellere. Verum hac dere videantur lachrymæ ministrorum Lutheranorum Bohemiæ ad suos in Germania fratres. Ad hoc ergo vrbes, & nonnulli principes Lutherani Schultetum in Bohemiam suis humeris intulerunt, vt ministris Lutheranis Calvinianos substitueret, & hanc commutationem pecunia Lutherana tueretur, stabiliret, propagaret. Et nec dum patuere doli? Quam cito Palatinatus, Hassia, aliæ ditiones in Calvinismum coactæ sunt, tam cito Bohemi adiguntur, sequimini & vos, qui Calvinismum vobis fortiolem facere voluistis.

AD CONSIDERATIONEM XXX.

COMMENTATIVNCULA.

Vt succum, quem Considerator instillat, facilius hauriat lector; repetenda sunt prætensiones Bohemorum; quarum scintillis totus hic Rebellionis ignis exortus est. Contendebant illi non solum regni proceribus; sed etiam contra eorundem voluntatem, subditis libertatem competere, quam vellent Religionem amplecti; eiusque exercitium introducere: quodque non soli Proceres; sed ne ipse quidem Rex, talem conatum impedire posset. Errorem firmabant literis Maiestatis, quas appellant, Rudolphi, Matthiæ: & nota sunt huius rei exempla.

Nunc contraria omnia; neque solis subditis, sed etiam regni proceribus negatur libertas de Religione quidpiam constituendi, vt breuiter docebo. Principio enim, omnis potestas ministrorum constituendorum in Ecclesiis Regi, & Regina immediatè subiectis; regi asseritur. Quid igitur hic possunt Rege refragante subditi? Deinde, Regni iure, Ecclesiasticorum bona inter fundos Regis Patrimoniales numeran-

numerantur, werden für Cammergüter gehalten & Ideoque ex Schulteti positione etiam in his Ministrorum constitutio ad Regem spectabit. Quare igitur tantas turbas excitarunt Bruniens. subditi?

Tertio euidenter apparet ex occupatione Prioratus in Straconitz eandem Reformationem in reliquis etiam Catholicorum Procerum bonis secularibus, paulatim tentatā, & si tempus suppeditasset perfectam & demum ad Lutheranos & reliquos derivatam fuisse, ubi hic litera Maiestatis earumque à Caesaribus Matthia & Ferdinando ferro igneque flagitata observatio?

CONSIDERATIO XXXI.

VERVM ad Saxonem reuertor, quem magna contumelia Lutherani Correspondentiales affecerunt, cum melius Augustanam Confessionem iuratissimis eius hostibus credi, quam Saxoni eius alumno & patrono iudicarunt. Errorem suum intelligent, si in tota Germania vnum angulum nominare non poterunt, ex quo eam Calvinistæ, cum potestas fuit, nō exegerint. Calviniani pag. 48. cum de Bohemia deliberant, inter cætera mala recensent: **An Sachsen sein gute Nachbarschaft, und die offensiones bey Sachsen nicht gering.** Malum vicinum esse Saxonem, grauiusq; offensum. Quis dubitat id eos cogitasse, vt vel bonum, hoc est, vt ipsi putant, Calvinianum, vt Lutherani censere solent, diabolum incarnatum facerent, vel Episcopatum eius darent alteri, Weimariensi.

CONSIDERATIO XXXII.

AT QVÆ ea causa est, cur tam acerbè, tam contumeliose Saxonem tractarint. Bohemi, Moravi, Silesij, Calviniani cum lacrymis petunt, ne Saxo eligatur, vt Dona scribit, Rupa ait pag. 167. pro re nulla alia in templis orari, quam vt Deum timentem regem habeant, summo opere deffens infortunium, si Saxo vel alius ei similis ad regnum veniret. Ecce tibi Calvinianas lacrymas; non funduntur illæ, ne Bauarus, ne Sabaudus, ne Gabor, ne Turca, ne diabolus ad regnum veniat, sed ne

Saxo. Nullam enim religionem infestiores Saxonis religione arbitrantur deuoti Caluinistæ. Quod vero infestissimum nobis esse videtur, in illud quoque inimicissime ferimur. Quod quisque timet & odit perisse expetit. Itaque tam ardenti odio Saxonis pauci præualuerunt, ac in Fredericum cæteros traxerunt, nec mirum; Germanos iam adduxerant, ut sibi pecuniam darent. Et rerum disparitatem vide. Caluiniani metu Saxonis fortè venturi lacrymantur, quia Augustanæ Confessionis est, Lutherani sua pecunia inimicos suæ professionis & Saxonis roborant, ut Lutheranos, quos non minus, quam Saxonem oderunt, opprimant.

CONSIDERATIONIS XXXII.

ADDITIO.

Qui dubitat, verumne, an odio Caluiniani spiritus, falsum hic dixerit Considerator; is exempla recenseat, non solum vetera, Batavorum, Frisonum, & reliquorum ex confœderatis prouincijs Reformatorum. sed recentia, inferioris & superioris Palatinatus; utriusque Hassiæ, Cassellani scilicet & Marpurgens. post defunctum Ludouicum, Principatus, & Bohemia ipsius, & multa sollicitudine querat vel unum Lutheranum ministrum, qui eleemosynæ saltem causa in suo ministerio relictus fuerit. Mauritium, Lutheranos ex Marpurgensi ditione exturbantem, monuit Pavaus Heidelbergens. Prefatione in Oseam, Macte Heros Diuine, age opus Domini quod agis fidenter. & Poeta Caluiniianus ad Casimirum, Lutheranos ex Palatinatu abigentem:

O Casimire potens seruos expelle Lutheri,
Ense, rota, ponto, funibus, igne neca.

CONSIDERATIO XXXIII.

NEc minore in odio Saxonē esse video apud Caluinianos, quam est ipse Ferdinandus: Illum etiam in Lusatia tyrannidem exercere Fredericus scribit. Eum acerbius irriferunt; ut sup. ostendi, & 85. pag. Imo Saxonē in causa esse arbitratur, cur Ferdinandus electus sit. alioqui facile diē electionis prorogari,

proro-

Prorogando impediri potuisse pag. 153. quin & pag. 160. queruntur Palatiniani legati, non accommodare Saxonem se Palatino, denique Saxonem esse Moguntinensem; **Sachsen sey Maynisch**. Rectius dixissent: Saxonem germana sinceritate, fide, fortitudine agere, & eis qui in eo modo agerent, se iungere. Nec minus bello quam pace Saxonem timuerunt. vehementer solliciti fuerunt, ne opera Saxonis bellum componeretur. Nihil magis ambitioni obstat, quam pax.

CONSIDERATIO XXXIV.

NE illum quidem principem, quem regem Bohemiæ Germaniæque constituere decreuerunt, vnquam amarunt, nec in eo aliud quam pecuniam quæsierunt, nec aliud quam senectus eius illis placuit. Quid enim posset ille, non video: Austriacis & Hispano inuitis imperaret. Palatinus Alsatiæ vtramque occuparet, in Bohemia regnum precarium, seruitutem iuratam haberet. Nullæ igitur eius vires, in Frederici esset potestate, cui illum Bohemi quocunque tempore liberet, captiuium traderent. Quid enim in Germania illi darent? Alsatiæ & Episcopatus Correspondentia occuparet, imo ante eius ingressum, in ordinem redigendi erant Ecclesiastici. De suo nihil vnio concederet! an Lutheranis igitur solis imperaret? imo vero nihil horum, sed laruam regiam, & ludibrium omnibus gentibus efficerent.

CONSIDERATIO XXXV.

QUAM simulatè, fucateque eum tractarint, ex causis legationis, quas retulit pag. 103. cognoscere promptum est, prudentiam, fortitudinem illius collaudant, non aliter ac si puerum senem demulcerent. Nec minus tamen dum hæc aguntur, de Aristocratia instituenda Bohemi consultant: verum id non potuerunt, Electorem enim regem, non consulem, aut directorem esse oportet. Denique cum Palatinus coronam accepit, vix principi, quem eam ad rem seligere voluit, satisfacere dignatus est.

CONSIDERATIO XXXVI.

BOHEMIS consilia sua nunquam crediderunt, sed eos quemadmodum, & Lutheranos Correspondentiales deciperunt, paucis enim confidentibus secreta consilia communicarunt. pag. 44. & 53. Nec animis in se tam pronis, nec beneuolentis, qua ad regnum vocabantur, adducti sunt, ut non illa animo agitarent, quæ illis odiosa, ob futuraque certo scirent. Hoc vnicè agendum monent, ne offendant Lutheranos. Verebantur enim ne ad Saxonem apertè inclinarent, aut apud Noribergenses querelas deponerent. Quemadmodum igitur Gabor Vngaros Turcæ in seruitutem tradere voluit, sic miris artibus Bohemos circumuenire Calvinistæ instituerunt: eo-que rem adducere, ut si quis se commoueret fiducia Lutheranorum, eum potentia Turcica perterrefacerent. Omnia quæ Francofurti, Argentoratiq; artibus perfidorum noua cuduntur, minas Turcicas hoc anno prætulerunt, ne victi desperarent, sed impia vota pro Turcæ victoria nuncuparent. Et nunc dum hæc confidero, intentissimo studio, imo furore agitur, ut Turca bellum faciat Ferdinādo, ut eum per has inducias auertere possint.

CONSIDERATIO XXXVII.

PORRO affectus in Bohemos se prodidit. Anhaltinus enim potius militem in Bohemia relinquendum, quam in superiore Palatinatu collocandum arbitratur, causam adiungit, quod magis talium assueti sint Bohemi, quam in Imperio habitantes. Bonum factum: Regem elegerunt ranæ Ciconiam. Rammus nouit uti iure suo in cedros. Cur militum insolentia potius premendi Bohemi videntur? Quia assueti sunt. Non igitur respirandi dandum spatium? Nonne in alios partienda onera? Non inquit, constanter miseri sint, miseriarum consuetudine obdurescant, pacis dulcedinem ne gustent, ut bellum ament. Cur hoc ipsum? Nondum puri Puritani sunt ut in

regem incurrent. Militi suppeditent, vt panem, non priuilegia cogitent. Ipsi ius delectuum sibi statuerunt, mihi regi negarunt. Discant milites meos colere, qui suo me delectu in officio continere voluerunt. Regnare a socero, ab auunculo, ab affine didici, non Austriaco more subditorum insolentiam mea lenitudine firmare.

CONSIDERATIO XXXVIII.

NEQVE suis intimis, nutritoribusque, vnde vita, neruus, & coagulum Vnionis constabat, sua consilia crediderunt. pag. 84. Anhaltinus ex proposito Noribergenses celat, de militum multitudine colligenda, vt melius in causam trahi possint, denique etiam illos, & alias vrbes, de proposito & effectu exercitus, adeo vt dubitet, quid respondendum sit interrogantibus, nisi ad instantem necessitatem, & pericula amolienda, remedia ac subsidia quæri. Cum vero decipi sese sentirent, & grauatè sequerentur Noribergenses, moneretur Anbaltinus vt veniat, *vnd ihnen die Köpff ein wenig zu recht setzen*. Oderant Noribergenses, quasi parum morigeros, nimium curiosos, præsertim cum particularia expeditionis inquirerent, generalibus contenti esse iubebant, & argentum dare. Generale erat propositum, bonum publicum tueri, clades auertere: particularia vero, Exteros inducere, primo Catholicos Lutheranorum ope opprimere, deinde Lutheranorum capita rectè, id est, Calvinisticè collocare, & si quæ ductum concinnantis non sequerentur, loco mouere. Secundum illud Palatiniani Aulici scriptum: *Non possumus mouere saxea ista corda* (Saxonem Ducem, & Lutheranos intelligit) *quid superest, nisi ut ipsos una cum Papistis opprimamus.* (Auritus & oculatus testis loquor.) Quis non miretur urbem alioqui prudentem, tanta irrisione in fraudem inductam? verum mercatorio illa contractus, non politicas negociationes callebat, artes mechanicas non machinas Calvinisticas didicerat. Tantum porro opum illa stultitia effudit, quantas nunquam se habere fatebitur.

AD CONSIDERATIONEM XXXVIII. NOTATIVNCULA.

Considerator innuere videtur, Noricos errore, non maleuolentia lapsos. Vtinam de reliquarum ciuitatum pluribus, non ambigo; de Noricis dubito vehementer. Rationes subiicio; ne tam detraxisse quam ratione iudicasse dici possim. Principio sciendum est, Vrbes Imperij principales (ut ipsi opinantur) ius quoddam directionis in minores habere; adeoque has ab illis quasi totas dependere debere, ut scilicet omnia consilia cum illis communicent; neque in grauioribus quidquam nisi illarum auctoritate decernant. Hac iniuria temporum usurpata Imperij ratione; Argentoratum; VVormatiam, Spiram, VVeissenburgum ad Rhenum, Landauiam: Vlma, Nordlingam, Halam Sueuorum, Hailbronniam, Memmingam, Campidonum: Noribergam, Rotenburgum, Suinfurium, VVinsheimiam, VVeissenburgum Noricum, in nefanda illa foedera pertraxerunt. Fridebergam, Gellhusium (quamuis Palatini Clientela obnoxium) VVetzflariam non consenserunt; quia eodem iure à Francofurtensibus qui hactenus in fide Imperatoris immobiles permanserunt, diriguntur.

Ceterum ut esca commoda reperiretur; sub qua ferrum occulerent, quod immissum ori hareret: persuaferunt Vniuersis, instandum esse Donauverdane repetitioni eam enim executionem exemplo fore, ut paulatim etiam in illas, prætensis inobedientia causis, Imperialis Bani fulmina iaciantur, & executione facta, Religio hactenus culta, exulare iubeatur. Eam restitutionem nullis precibus nisi sub conditione restituendorum belli sumptuum, impetrari potuisse; superesse, ut Vnionis armatis precibus extorqueatur.

Speciosa oratio, quae non solum illos facile permouit, qui postquam in Gallijs, Anglia, Belgio Caluini uenena, non sorbuerunt modo, sed ipsi etiam inebriati, inde reduces in senatorium ordinem irrepserunt, & potiora Reipublicae officia usurparunt, sua insuper perfidia Aduocatos, Syndicos, Consultores asciuerunt, sed illis etiam benigna visa est, quia aliud nihil, quam quod verba sonabant, sibi persuaderi posse credebant. In pacta itaque & foedera itum est, qui-

bus generaliter cauetur, libertatem Germanicam vel ferro tuendam esse.

Ad rem vero dum ventum est, disquiritur de euertendo mundo, de domo Austriacæ delenda; de partiendis Ecclesiasticorum Principum bonis, de Palatino ad Regna euehendo, de Gabore imo Turca in auxilium asciscendo, de diabolo Imperatore constituendo. De Donauverda restituenda, nihil in arcanis reperitur. Et tamen ciuitatibus Imperij non iam aliquot centena millia, sed multi miliones perire, Donauverda in eodem statu, quo Vnionis initio fuerat, permanente. Videtis Imperialium urbium ciues, quorsum Rerumpub. vestrarum census quos tanto sudore confertis, impendantur? Ite nunc, Caluini spiritui vos submitтите, ut Calviniani in Rebuspub. vestris dominantur, curate, atque si hoc monitorio non sapitis, desipite.

CONSIDERATIO XXXIX.

N^VELVM simulatum est diuturnum: multis enim modis proditur etiam à tacentibus animus malus. Tota Europa clamabat, vrbes in fraudem induci; tandem cum iam viderent Palatinum vti ad sua commoda milite communi, responso non dignari vrbes, maiorem pecuniam exigere, minoribus oppidis præsidia velle imponere: Tum demum periculis & rei indignitate ad rerum suarum considerationem redeunt, hætenus non nisi prædas animo conceperant. Cum enim bellum gerit Vnio multorum capitum, non est in illa animorum vnitas, nisi cum spe lætantur. Nam cum vicere: de honore & præmijs semper discordiæ oriuntur. Singuli sibi vt magna merita tribuunt, ita magnam mercedem poscunt. Nec vnquam ita distribui illa possunt, vt non plerique querantur. Non enim quid ipsi acceperint, sed quid alij, perpendunt. Indignantur non modo si prælati sint quos nollent, sed etiam si pares facti, quos putant impares, aut sane propiores, quos longè infra se positos esse iustum censent. In periculo autem continuo secessionem faciunt. Calamitas enim maleuolos efficit, cuius est causa naturalis, deinde omnis clades seu verè seu falso, alicui ex confœderatis imputatur; ideo inde initium discessionis est. Idque eo magis, quod in multorum confesso sententiæ diuersæ

uersæ sunt, præcipuè in modo ac ratione negocia tractandi: hinc fit, vt quamcunque viam insistant executores, eam multi improbent, causamque reddant, omnium aduersorum quod in suam sententiam itum non fuerit. Deinde in periculo suæ quisque securitati seosum prospicit. Hic anno 1619. cum exercitum haberent, rex Bohemiæ nouus omnia promitteret, nihilominus vrbes professæ sunt, rebus suis aliter se consulturas, solui enim Unio etiam sine bello debuit. Quia ciuitates dandi, principes accipiendi munus vsurpabant. Aut si & ipsi darent, alia tamen negotiatione recipiebant. Et nunc Catholici aut Lutherani in nos æquos speramus fore, qui in fœderatas vrbes fuere tam iniqui? Qui ante cladem in summa prosperitate adhuc durante inaugurationis plausu, de secessionem & dissolutionem Unionis consilia capiunt.

CONSIDERATIO XL

HAc de causa tam cauta sollicitudine, de secreto sibi mutuo stipulati sunt: initio Principes ipsi secretarij fuerunt, pag. 14. omnes insursum celant. pag. 56. Cum iunior Holsteianus intellexisse aliquid videretur, magnoperè trepidant. Verum cum initio Unionis Principes secretarij essent, multis tamen res Principibus, & nonnullis urbium communicabatur. At Trium viri ea secreto agitarunt, quæ nec Principibus alijs, nisi sero Durlacensi, qui ad facinus aptior videbatur, vnquam significarunt. Nam vt de Turcica proditione taceam. Quis Lutheranorum in hoc consentiret, vt externum Principem, Italicæ, Gallicæque nationis, Germanis non fauentem, Catholicum, à Papa dependentem, filios Cardinales habentem, alios etiam in Hispania honoratos, belli ducibus Catholicis, exercituque ab Euangelicis alieno, in mediam Germaniam induceret? præsidia urbibus imponeret? dominatum Calvinistis erigeret. Hoc tam grande malum, grande secretum requirebat, ne proditum auditores pessumdaret.

CONSIDERATIO XLI.

QUAM cordi illis in hac secretissima molitione fuerit religio, dicere nihil est necesse, cum manifestum sit omnium interitu, dominationem Calvinistis quæsitam. Omnes priuatis commodis incubabant, sibi, non publico consulebant, pag. 244. Anhaltinus in summa rei pecuniariæ inopia, cum iam esset in Bohemia, sibi tamen stipendia in Imperio procedere voluit. Opes enim collegit, ut iam etiam Bohemis mutuum dare valeret. Turbatis aquis anguillas cepit. Multorum calamitate eius opes creuerunt. Palatinus quidem ære alieno obrutus est, In Palatinatu exhaustis subditis, spoliatis pupillis, sed tamen Generalismatu subleuabatur, donec & eius fructu cadere coactus est.

AD CONSIDERATIONEM XLI.

GLOSSULA.

Quid singuli iudicent, ut scire non possum, ita inquirere non placeat, quia laboriosum foret oppido, & precium opera non responderet. Quid vero ex secretis pro hac Quaestione resoluenda possit elici, & dictu facile, & probatu inconuincibile. Diabolum, quam Ferdinandum Casarem malunt; At Diabolus omnem omnino Religionem euertit, Religionis ipse primus desertor & Apostata; nihil enim nisi nostrum interitum querit, 1. Petr. 5. vers. 8. sin sub ipsius Imperio securitatem sibi Calviniani promittunt, iam palam pronunciant vera esse, quæ de ipsis scripsit Philip. Nicolai in refut. relig. Calvin. pag. 134. & refertur à R. P. Adamo Contzen de vera & fida pace Germ. lib. 1. cap. 16. motiua prima.

CONSIDERATIO XLII.

IVCUNDVM erit, quandoque audire quibus artibus pecuniam ab urbibus expresserint, non ordinariam illam, sed extra ordinem, tum interdum anticipatam solutionem postulant, aliquando mutui nomine prædantur; Danicum aurum in Bohemiam mittere Gubernator Heidelbergensis optabat, urbium

urbium offensiones timebat. pag. 332. Quam vero subdolè aurum conquirerent, docetur, pag. 242. Ita vt nec apud Comœdos quidem putem, quenquam tam industriè senes emunxisse argento, quàm Calviniani Pseudoli & Sofiæ vrbes opulentas, vt Frederico amanti esset, quo potiretur.

CONSIDERATIO XLIII.

ALIENATIS animis pag. 241. & sibi prospicientibus per opportuniore consilia, alia tandem consilia perfida ac crudelia capiunt. Occupandam astu, aut proditione Ratibonam, eam loci opportunitate, opibusque momentum rebus esse allaturam. Sic Bauarum ab Austria superiore posse auerti. Quid hic iustitiæ? Vrbs illa à Catholicis, Lutheranisque communiter habitatur: Calvinianos horret. Huius opes, salutemque Calvinistis in premium dare, quamuis graue est, multo tamen est intolerabilius religionem his artibus interire. Grauiissimum vero vrbes Correspondentiales ad consortium venire, ad consanguinearum ciuitatum exitia pecunias præbere. At nihil de eo secreto cognitum fuit Noribergensibus. Credi hoc posset. Sed cum se Calvinistis committerent, *daß sie ihn die Köpff zu recht setzen* vt capita eorum aptè cōcinnarent, omne genus flagitiorum expectare debebant. Nec his finis, de alia magna vrbe capienda deliberatum, ex cuius præda 32. milliones sibi pollicerentur. De Francofurto intercepto sæpius agitatum.

Audi Noriberga, audi Vlma; an & Augusta? Et tu Francofurtum proditores tuos honorare desine. Cum deest nummus, urbium opulentarum expilatione, more Iulij Cæsaris facile conflare possunt. Quod non omnes vrbes fœderis pœnas eas dederunt, quas Wormatia, belli breuitas effecit, alioquin Noriberga, Vlma, Argentoratum bello instaurando opportunum iudicarent, si modo potiri opibus eius potuissent, merito id passuras fuisse aiunt, quod Fredericum deseruerint. Certe tutiores non fuere quam Westhouia, & Osthouia, quæ miseræ nimium vicinæ Wormatiæ, ostendunt quid de alijs cogitatum fuerit.

AD CONSIDERATIONEM XLIII. INDUCTIO.

*Indicent liberæ Imperij vrbes, tutonè cum Caluinianis quam-
cunque pactionem stabilire possint, qui dum eodem cum ipsis fœdere
iunguntur, de primariarum excidio, reliquarum impensis faciendo,
tam sedulo actitant. Idem planè euenit Catholicis; qui dum anno su-
periore cum Vnisticis apud Vlmam securitatem paciscuntur, eaque
conuentione securos se credebant, traducto post ad Rhenum Corre-
spondentium exercitu, audire debuerunt. Vertrag hin/Ver-
trag her/Wan wir Wäynz nicht einnehmen/so fã vn-
ser vorhaben nicht/reu/cirn. Quidquid de pactum sit, non potest
nostrum propositum nisi occupata Moguntia; perfici, neque fortassis
in peragendo quam concludendo segniores fuissent, nisi Illustrissimus
Electör sibi suisque vigilasset.*

CONSIDERATIO XLIV.

AT sint sane inter vrbes & principes, vt semper fuerunt ab
antiquo, similitates; Principibus tamen inter se conue-
nit. Nam urbium liberarum est aliqua alienatio ex diuerso
Reipublicæ genere, & æmulatione, quia hinc opes, illinc di-
gnitas. Verum dum omnia mecum considero, inter Principes
maiores discordias animaduerto. Soli Trium viri adhuc con-
cordes fuerunt. Nam primo diffidere cœperunt Principibus
Lutheranis, Wirtembergico, Durlacensi, consilia enim sua il-
lis non communicarunt. Non ergo vt amicos, sed vt suspe-
ctos habuerunt. Eorum vero vti opera quidem, sed decepto-
rum, & quid ageretur, nescientium, voluerunt. Hoc vero mo-
do imperiosi domini, nequam mancipijs vtuntur. Sero rem
Durlacensi, sed non omnem, nunquam Wirtembergico ape-
ruerunt, cum vtramque Alsatiâ Palatinus sibi pacisceretur,
cum Anspacensis terminos proferre statuisset; quid Wir-
tembergico relinquebatur, nisi vt Italico exercitui hyberna
præstaret? ideo enim celabant, vt subito oppressus effugere
non posset, sic pag. 119. permittunt vt secretum Durlacensi de-
tegatur

regatur eo fine, ut illi persuadeatur occupatio Brisaci, quod hereditario iure retineat. De his tamen nihil Wirtembergico dicendum, nisi tantum de alimento Mansfeldiani exercitus. Exigua sanè portio, si tamen armis eam acquirere possit, datur Durlacensi, cum utraque Alsatia sit destinata Palatino, deinde exercitus Italicus per Durlacensem ditionem ducendus, facile plus damni inferet, quam sit lucrum expugnati, occupatique Brisaci. Wirtembergici cōditio iniquissima est, cui nec opinanti est excipiendus peregrinus exercitus, & de eius præmio nulla mentio habetur. Nec dubitare princeps ille debet, non modo contumeliosum esse à fœderatis illi nō credi: sed insigne & luctuosum illi malum Calvinistarum cōsilijs destinatum. Idq; odio religionis, quod iā priuato Heidelbergensis, & Tubingensis Academiae duello, per annos triginta exasperatur, ut vetera taceā. Itaq; de Tubinga Scultetus haud minus, quam de Vienna, vel Roma triumpharet. Summa est, si consilium Triumvirorum honorificum aut utile Wirtembergico fuisset magna verborum dignitate aperuissent, ut fortiozem, largioremque experirentur, nunc cum tantoperè celarint, perniciosum fuisse ille ambigere non potest. Non erat Lutheranus ille dignus princeps, ut illi crederetur, quod Anhaltino, quod Hollachio, quod Mansfeldio, quod Camerario, Plessenio, Donæ? Hæc est societas Lutheranismi, & Calvinismi fucb plena, veri inanis.

CONSIDERATIO XLV.

MISERA illa quidem, sed nonnulla tamen ex aliena infelicitate, solatia capere Wirtembergico licitum est. Non meliore conditione Landgravius Hassiæ fuit. Ille enim plus omnibus laborauit, initia dedit, peregrinationes obiuit, omni in ulcere vnguis fuit, ut merito princeps quidā prudens, & liber dixerit, ante annos sedecim, nullum in Imperio Hassio esse principem magis perniciosum. At ille exclusus cōsilijs secretis, contemptuique habitus est. Nec iniuria tamen; honos virtutis esse debet, non malitiæ præmium. Ma'orum inuentores ingenio suo plecti, ut iustum, ita vsitatum est. Post-

quam vnio in partes abiit, & Triumuitatus inualuit, Hassus vmbra fuit.

CONSIDERATIO XLVI.

DE Culmbacensi, Hasso, Durlacensi, constituta stipendia non soluentibus, vetus est querela Plessenij, at vero de Hasso ingens est querela, & recens Camerarij anno 1619. 2. Iul. pag. 132. Cum Landgrauio nihil effici posse, meliorem illi mentem optat. Quid vero Landgrauium alienarit docent ipsa pacta, Manheimiæ inter ipsum, & Palatinum inita. Vbi Landgravius solutionis diem prorogari, de auxilio sibi caueri, priuatas res componi, in delectibus maiorem sui rationem haberi postulat, obtestatus etiam ne Francofurtum Palatinus proficisceretur. Debitorum igitur exactor venit Palatinus, cum suam ipse partem non soluisset. Auxilia sibi necessaria Hassus videbat, siue Archiducis miles, siue Batauorum adueniret, delictum, honores & commoda penes alios esse videbat. Nec ignorabat sibi non credi, quocirca antequam pactis conuentis subscripsisset, nocte intempesta discessit. Quam vero acre fuerit in illum odium Anhaltini ex eo deducitur, quod in Bohemia ille belligerans, monet suos confidentes, agant ne Hassus militem scribere, delectus habere permittatur. Cur vero istud Anhaltine? Nonne opus erat maiore milite, vt tute sæpe scripseras? Non milite in Hassia, ad exercitus Belgicos impediendos? Cur non permittis Hasso? quia si ille potens & armatus esset, forte loco potiore apud Triumuiros quam Anhaltinus esset.

CONSIDERATIO XLVII.

HASSUS igitur Vnionis gratia excidit, quem etiam transfugiente Spinola, eunte, & redeunte Nassouio deseruerunt, inclusus igitur vndique, primus Vnione se abdicauit, à cuius iam fructu principum æmulatione abdicatus erat, damni tantum futurus particeps. Iusto tamen Dei iudicio illi ista acciderunt, non ob ea modo, quæ supra dixi, sed ex recenti etiam

confilio. Suadebat enim nouus Achitophel non cunctādum, non dissimulandum, Francofurtum occupandum, cum exercitu Ferdinando obuiam eundum, electionem impediendam: quod consiliū maxime præceps, cruentissimumq; & maximè Lutheranis exitiosum, non probarunt vrbes, quę videbant eo modo non modo se sub iugum Calvinianorum, sed præsidijs etiam euiscerandas, contributionibus exossandas. Qui enim armato ouem negat, bouem dare cogitur. Armatae preces negari sibi petita gaudent, vt in vltionem duplum capiant. Perfidiosissimum hoc Hassi cōsiliū fuit, nulla enim res in imperio tot legibus, tot iuramentis, penisq; firmata est, quam Electorum ad comitia euntium securitas. Nam naturæ lex est, vt sit Magistratus in Republica legitimus, meliusq; est malum esse principem, quam esse nullum. Ius igitur Imperij, gentiū, naturæ Hassus sanguinario, stultoque cōsilio violauit. Quod si successisset, iam totus senatus Francofurtensis Calvinianus, non vnus modo consul esset: & ædes ciuium Calvinistæ insiderent, Hassus vt olim Marpurgi, sic iam Romano de Palatio concionaretur. Et si quis Calvinista esse nollet, calumnia is esset proximus. Esset vero Francofurtum per multos annos, quod Wormatia fuit octo menses.

CONSIDERATIO XLVIII.

Cum igitur mala conscientia semper timida sit, cum fiant nemini, hinc fit, vt ad minimum rumorem aduersum trepident, animoq; cadant. Nam anno 1619. 15. Iul. Cum adhuc omnia essent integra, cum nondum Saxo Lusatiam, Spinola Palatinatum, Bauarus cum Buquoy maximam nostri sæculi victoriam obtinuisset; Cum iam Hailbronnæ viderent, nec se ferendo bello esse, nec extra auxilia aduenire, dissolvere Vnionem cogitarunt. Tum vero Triumvirorum canes circumcurrere, Hollandos inuocare, monere vt literas hortatorias mitterent, ne omnino nondum vlla clade belli illata, timore futurorum pacem inirent. Sed vana est sine auxilio hortatio, & sitienti incassum Iacchus canitur.

CONSIDERATIO XLIX.

QUA tamen facultas est, Bohemos adiutant, non spe victoriae, sed ne illi desperatione veterem, legitimumque dominum agnoscant. pag. 184. Anspacensis admodum animo perplexus, spem vultu simulat. pag. 155. vltro etiam minas infert. Vt illis artibus vrbes in officio teneant, quibus antea deceperunt. Atque omnia illa sparsa, tam magnifica, Ex Francia Equitatum, Ex Anglia ducenta millia, ex Turcia trecenta, in dies singulos spargebantur, vt miseris ciuibus illuderet. Vt tandem Lutherani experientia discerent, quod nec Luthero dicenti, Calvinianos esse non mendaces, sed ipsum mendacium, nec suis ministris id meridiana luce clarius ostendentibus crediderunt. Vtque sint omnino inexcusabiles & Cæsari, & Deo, nisi serio resipiscant, & à consortio Calvinianorum abhorreant.

CONSIDERATIO L.

NIHIL æquè bello opus est atque opes. Sine neruis corporis, immota stat, nerisque moles. Nervos se habere vrbes existimabant, dum ad fœnus, dum ad conuiuia supere-rant nummi, dū per millia numerabant, diuites; dum per mil-liones defecere. Belli sumptus computari non possunt. Dum numerantur crescunt. Monuit prudenter Mauritius externo sumptu nitendum non esse. Nam pender ab aliena facultate, quæ facile impeditur, & aliena voluntate, quæ pecuniæ tenax, facile reperit occasionem non dandi. Quo in genere hoc & fallacissimum est, & miserrimum, quod miseris & egentibus datur, quia perdere non immerito se putant, quod dant per-euntibus. Atque hæc est fortunæ sauities, vt cum nummos abstulit, etiam dandi voluntatem alijs aufert. Res enim perit, & fides. Vndique pecuniam quasi aureo Tago affluxuram iac-tabant, vt Lutherannum elicerent; postquam illa fundum nu-dauit. Tum illa vera prodierunt; De Britannia nihil sperandū, omninò ibi pecuniam non esse. Batauorum esse miseram ob-domesticas discordias conditionem, pag. 300. Venetorum

legatus negat suam Rempublicam pecuniam conferre posse, quod in singulos menses quadringenta millia ducatorum insumat. pag. 110. & 107. Tandem viderunt vrbes nostræ, opes suas ciuicas esse, non regias. Et hoc ante bellum. Quid si agrum Ulmensem exercitus vastasset? incendia redimere coëgisset? lytro rusticos, ciuesque vexasset? omnes vias insedisset, negociationes sustulisset. Quid si ad hæc & in Bohemia gerere bellum, & domi magna præsidia vrbes alere coactæ essent? Nunc ea urbium stultitia inconsideratioque, vt bellum alijs inferre meditentur, quasi ipsarum domicilia, in aliquo atomorum intermundio seposita ab omni periculo essent, & negociatores eorum per altos aëris tractus ire ad nundinas, & merces suas transferre possent. Prius ipse tutus sis, deinde alijs periculum crea. quid alijs malè facere, non quid pati vos potueritis considerastis.

AD CONSIDERATIONEM L.

MONITIVNCULA.

Considerator præsupponere videtur, urbium Imperialium moderatores planè inexpertos fuisse, quid bellum esset, quid posceret, adeoque imprudentia quadam lapsos. Sed si ignara plurima, non certe omnes Nouerant sane Argentoratenses, quantam superiore seculo euacuationem sumpisset turris nummaria, dum Brandenburgico contra Lotharingum eorundem Episcopum suppetias ferunt. Experimentum sumpserunt reliqua, quando Anno 1599. Hispanos Resa exacturis, ingenti pecuniarum iactura, paucos milites mandandos conduxerunt. Didicissent à minoribus ad maiora ratiocinari, nisi desipuissent.

CONSIDERATIO LI.

ANGVSTA paupertate pressis omnibus, & extremæ opis præcisa spe, Anhaltinus stipendia, Mansfeldius stipendia postulat pag. 333. Ipse Gabor tam paratus, tam in verbis liberalis, merita sua iactat, & 1000000. pro recompensatione, armata voce deposcit. pag. 219. & tanta importunitate, vt subito

pecunia conficienda fuerit, ne mancipium venalis fidei, barbarica leuitate aduersum infidos amicos noua consilia caperet. Nec mirum, sed vrbibus nouum fuit. Qui animosè bellum suadent pacatis, illi non impudenter modo, sed etiam minaciter stipendia poscunt à pressis. Qui milites alit, repræfalia pendere semper debet.

CONSIDERATIO LII.

CONFICIENDÆ pecuniæ multas rationes inuenerunt, & sanè succedere poterat, si tam magna non requireretur: si de aliquo principe excipiendo, si de ludis instituendis, & iaculatorum certamine ageretur, æraria expensas non sentirent, non debet tentare Oceanum, quæ audet in exigua ludere nauis aqua. Achatius malæ causæ Achates, Hamburgi & Bremæ conficit vix triginta millia dalerorum, cui tamen triginta milliones non nimium essent, ad alendos in Germania, Austria, Vngaria, Lusatia exercitus. Regina mater in Dania, ad censum duo millia Vnioni mittere parata fuit. Non tamen alio contractu, quam si spondeat Noriberga vel Vlma vel Argentoratum. Vnionis nulla fides, ne apud fœminam quidem! Noua & sanè compendiosa ad egestatem via, vrbes primum grandem conferunt summam, deinde anticipant solutionem, tertio dant mutuum non reddituris, denique nunc exigitur, vt fortunas reliquas, ciuesque suos oppignerent, vt ne cladem quidem posterius nesciant. Cur vero in Daniam usque itur? An non maior Noribergæ, Vlmæ, Argentorati pecunia? Nonne tot priuati quærunt cui ad censum locent? verum apud hos iam fides consumpta est, peregrina mulier inescanda fuit.

CONSIDERATIO LIII.

HA s inter curas, angustiasque rei pecuniariæ, & fidei, duces clamant: Militum copias augendas esse, non posse tam paruis copijs, tot locis, tam magnis viris bellum sustineri. Augēdos sumptus, præsidia recipienda, Bellum in Austria,

Bohemia, Lusatia geri, in Sueuia, venientibus ex Italia occurrendum, in Palatinatu, in procinctu stante Spinola expectari. Pericula videbant vrbes, seque in tam fragilem ratem, corpora, fortunasque posuisse dolebant. Sed nec euadere, nec serio negare quicquam nauarchis suis audebant.

CONSIDERATIO LIV.

QUAMVIS enim indignissimè ferrent, tanto in periculo copias suas, & opes in Bohemiam duci, Palatinum responso dilato, omnes frustrari, nō tamen offendere eum monendo ausi sunt. Per Anspacensem & Wirtembergicum suas preces obtulerunt. Profecto in auctorem mala consilia redeunt. Ferdinandum abdicastis, Fredericum recepistis, Ferdinando contumelias dixistis, & Fredericum tot laudibus in altum, ut rueret, extulistis. At nunc vestras copias abducit, qui vestræ securitati conscripti erant milites, suos ipse Satellites facit. Ut eos remittat deprecantibus, Pragæ deliberaturum respondet. Interim vestri de senatu, proditores patriæ, tantum animi non habuerunt, ut apertè de illa iniuria queri auderent. Intercessores & interuentores quærendi sunt. Hæc est vestra animositas, hæc tutela libertatis, tot modis spoliati per fraudem, liberè dolere non audetis. Et quid illum facturum putatis fuisse, si victor tot regionum, superbiam suam in tuto locasset, quem mendicantem & spoliantem monere nisi per alios ausi non estis. Ita profecto est, Magistratui vestro obstitistis, huic trepidi dare cogimini. Ferdinandi heroicam virtutem, & iustum imperium repudiastis, degeneris tyrannismi contumelias taciti ferre cogimini. Nec ignorare Noribergenses possunt, quantum laborarint ut censum Palatino creditæ pecuniæ recuperarent.

CONSIDERATIO LV.

QUANTVM porrò actum est, ut palam & publicè declararet hostes se esse Ferdinandi? sic enim ad maiores contributio-

butiones cogi possent, veniæ minore spe, verum id constanter negant pag. 229. Nullo quidem suo commodo vel excusatione, sed fatali proditorum suorum stultitia. Nam acta sua ipsi damnabant, dum bellum gererent, cuius titulum agnoscere ausi non sunt. Deinde hoc quidem cogitarunt, occultum hostium adiutorem, esse manifesto perduelle nocentio-riorem. Nec libertatis causa agebatur, nec religionis. Nam vestri Calvinistæ in hæc mala protraxerunt, ut illa societate Lutheranismum opprimerent. Et si rem fateri animus est, Plus paucis annis vnitæ principibus dedistis, quam Cæsari toto sæculo. Pressa est libertas vestra à socijs, quibus de gravaminibus queri ausi non estis. Cæsari multa & imprudenter & mendaciter obiecistis.

CONSIDERATIO LVI.

ASTRV egregio omnia sua consilia instruxerunt; omnia ita munita, tuta reddidisse se iactarunt; ut humana ope vinci non possent. Mihi quod in omni historia notavi: res astutissimæ imprudentiæ videtur; cuius est proprium in astutia sua capi. Consilia multa fuere, sed inconsulta. Parua ope magna in olimina aggressi sunt. Verum illi ipsi agnouerunt, parum in discursibus esse momenti; bellum enim post consilia manus requirit. Hinc in eo erratum, quod decreta plus quam viro-rum, effecta vix mulierum. Ignavi canes in latratum omnes vires consumunt. Plessen, Camerarius, Dona, in legatione aliqua ad simulandum, mentiendūq; cauti, bello inutiles sunt. Verum exempla ob oculos ponamus, est enim insigne documentum diuinæ Sapientiæ, tam callida consilia infatuantis.

CONSIDERATIO LVII.

PRI-MVM quidem caput imprudentiæ fuit, bello periculosis-
simo alienis, externisque fidere viribus. Spem in promissis alienis ponere, vel generalibus, vel studio, vel affectu fallaci-
bus, cū ipsi sibi violatorum promissorum conscij essent. Alte-
rum caput est, eos qui auxilia præstituri videbantur, abalie-
nare,

narē, causas enim imprudenter aperuerunt, cur mittere nec possent, nec deberent. Suecus occultē per Imperium vagatus est, agnoscendum se præbuit tamen quibusdā correspondē-
tialium, auxilia promittit, reliqua amicitiae incitamenta, verborum prolixitate peragit. Hic illi se gratos fore ostendunt, addunt, & Danum suis in partibus fore, eius beneficij se memores fore. At Suecus ingenuē profiteretur, nolle se Dani potentiam augeri, pag. 304. Timere ne ille si Germaniae parte accepta, ut foedere Frederici cognati inito potentior efficiatur, fore ut Sueciam inuadat. Ignorabant tam prudentes, Suecum non rectius celeriusque ad bellum permoueri potuisse, quam si illi subsidia contra Danum promississent? Non vult per auxilia Dani Fredericum crescere Suecus, ne ille vicissim per Fredericum Regem & Imperatorem euehatur. Malunt Suecus, Hamburgenses, Lubecenses, Stadenses, & finitimi Fredericum mendicare, quam Danum vel vno pago auxiliorem fieri. Vix nunc libertatem suam quotidianis certaminibus copiosæ vrbes tuentur, armatum eum, & magni Imperij auxilio violare subnixum volunt. Nec id Danus ignorat, nec probat Sueci cum Germanis amicitiam, quem nouit sibi metu & æmulatione inimicissimum. Hic considero eorum incogitantiam, qui duas gentes inter se inimicas, magna spe in sua castra allicere conati sunt, perinde ac si quis draconem & elephantem simul in vnum prælium adducere contra hostem constituat; nam se mutuo conficient hoste neglecto. Ignis & vnda vni arundini non includuntur. Hoc igitur modo non modo duos reges ac sua auxilia non adduxerunt, sed quod est multo deterius, eos semper mutuo suspectos, & infestos, potius in se mutuo concitarunt, socias vrbes Anseaticas Lutheranas in periculo constituerunt; Cum enim reges Sueciae & Daniae sunt armati earum libertas sub ictu tremis-

Neque quisquam nunc magis timet, quam Hamburgum; valla reficit, militem scribit, ciues excubijs fatigat, quia Danus armatur, Lutherani mala belli sentiunt, ad externos tenuis allabitur aura.

CONSIDERATIO LVIII.

NE c minus insipiente sapientia Batauos ab auxilijs ferendis deterruerunt, imperitè petendo: significarunt enim Bohemos nisi magnis viribus iuuentur, ad pacem cum Cæsare ineundam coactum iri. Vnionem etiam suis viribus consistere non posse. Bataui, qui Bohemicum bellum tantum idcirco probarunt, aluerunt, concitatum vrserunt, vt vim Hispanicam alio diuerterent, miseros in periculo destituerunt. Erat fœdus Batauis cum Vnione, vt occasione data opprimerent Catholicos & Lutheranos. Hoc ad Bohemos extendi Correspōdentiales voluerunt, Bataui recusarunt. Nam iuuare Vnionem valde egentem; insuper & Bohemos obæratos, duplici milite afflictos, cum subsidium ab vtrisque expectassent, maius esse viderunt, quam vt præstare possent. Itaque Bohemis aliter obligatos se non esse, quam vt pro viribus illis sint adiumento, quæ generalis promissio sic accepta est, vt iuuarent, quantum commodo suo facere possent. Quin vt pactis stare viderentur, Nassouium miserunt, non defensurum, sed in Palatinatu prædaturum, & spolijs equitatum recreaturum. Causa horum fuerunt illi, qui Batauis ita rem descripserunt, vt facilè intelligerent omne auxilium frustra fore.

CONSIDERATIO LIX.

VENETORVM auxilia ita postularunt, vt primum admirationi, deinde ludibrio fuerint. nam I. copias suas, & fœdera iactarunt, deinde à Venetis tres milliones petuerunt. Negantibus legatis id suam rempublicam posse, obiecerunt; Venetos spacio sex dierum, septem posse milliones colligere. Quod admodum ridiculum visum est hominibus mercurialibus, qui vsum nummi pernouerunt. Nam partim collatione voluntaria, partim contributione, & mutuo, omnibusque rationibus adiuti, in extremo periculo tantum pecuniæ colligere posse, se non nesciebant, sed vt id quod extremi periculi remedium habent, in externorum auxilio vsur-

pent, causam habere negabant. Senior Barbarigus dicebat, renidens. Nolumus domum nostram incendere, vt Austriaco fumus sit molestus. Addebant; cum vnioparum habeat, Batavi exiguum, Anglum nihil, aliæ ciuitates nō nisi fœnus elo-cent, cur nostram nulla spe pecuniam lubeat abijcere?

CONSIDERATIO LX.

POST QVAM vero pro tanta pecunia audierunt sibi dari Stiriam, Carinthiam, Istriam, Forum Iulium, inferum & superum mare, cum Lombardia, Vnionem miserati sunt, quæ daret aliena, & captu difficilia, insanire Vnionem existima-runt, à qua non magis ista, quam Cyprum aut Ægyptum, aut Iaponiam dari posse videbant. Quid mirum? ista nos occu-pare posse, inquiunt, Si classem ingentem contra Turcam comparemus, ne ille nobis aliena rapiētibus, nostra inuadat, aliam vero contra Hispanos fortiolem instruamus, exercitus terra plures alamus, vnum in Mediolanensi ditione; alium qui Pontifici, Florentino, Parmensi, cæteris Italicis obsistat, Tertium in Istria, & Carinthia, Quartum Tirolensi ditioni opponamus, Quintum in Dalmatia, ne isthac Turcus irrum-pat; denique omnibus nostris oppidis præsidia duplicemus. Si ista omnia parata viderem, censerem tamen, inquit Barba-rigus, potius Vnioni septem milliones donandos, vt quiesce-re mallent, quam Rempublicam nostram in discrimen mit-tendam. Nam si vno in loco, alterove noster exercitus cæde-retur, iam donum Vnionis de manu efflueret, nosque prædæ cederemus potentiori. Omnibus vero locis victoriam sibi spondere, præsertim causa iniqua, & hæreseon omnium de-fensatrice, insanissimæ est dementiæ. Itaque cum de vnione maturè desperarent, ne paucos quidem inuenerunt, qui pe-cunias suas mutui nomine perdituri in Germaniam mit-

tere cuperent. Nec iungere vtrumque Ocea-

num pag. 106. ne hostes quære-

re illi Reipublicæ

visum.

CONSIDERATIO LXI.

IN Francia aula maior error commissus est, nullo enim internuncio visi sunt, nisi illis qui iam contra regiam maiestatem delicto nocentes, & venia impuniti sunt. Intellectum est a consilio magno eos occultas habere cum Hugonottis conspirationes, monitus princeps vicinus illis ne crederet. aliud tandem non est expressum, quam vt intelligerent Franciam amicam esse Hispaniæ, *Franchreich sey Spanisch.* ita enim è Pedemontana scriptum est. Nec immerito Hugonottæ semper hoc egerunt, vt plus regibus suis pollerent. 2. Vt Regum Francorum & Hispanorum bella feruerent, quo suas vires stabilirent. 3. Vt Rebelles in Hollandia, Germaniaque potentes essent, vt opera eorum in reges suos abuterentur. Nihil porro regum communi causæ perniciosius visum est, quam cum se rebellasse dicerent, quod contra Rebelles arma Matthias Imperator sumpsisset.

CONSIDERATIO LXII.

MENDACEM aiunt oportere esse memorem. Id non modo quando cum eodem res tractatur, sed etiam quando cum diuersis de eisdem agunt, ita tamen vt omnes actiones in vnum conueniant. Hoc ex motiuis, quas diuersis proposuerunt, apparet, quæ partim ex his colliguntur, partim Magnifico D. Vadoski retulit Baro de Vernois Ea lucis causa proponam.

CONSIDERATIO LXIII.

Motiua generalia pro Britanno.

I. **P**OTENTIAM charissimi eius Filij Frederici ab Heluetijs fœderatis, toto Rheno, vsque ad mare regnantis, esse munimentum Britannia, non modo Hispano formidabile, sed etiam Gallia. Itaque tria regna Britannia hoc modo tuissima fore.

2. Facile

2. Facile hac ratione non modo Hispanum Belgio eijci posse; solum intercluso militibus aditu. Deinde infestando Lutzenburgum, Lymburgum, Batauis inferiora vastantibus.

3. Societatis huius nunc fructum fore, vt ob sumptus & auxilia partem Belgij genero, alio loco socero tribuant Hollandi victores. v. g. Genero Palatino ducatum Lymburgensem, & Episcopatum Leodiensem. Socero porrum vnum, alterumve in Flandria, cum vrbe aliqua ampla idonea equitatu.

4. Hoc constituto facile Franciam occupari posse. Nam ex Britannia, Belgio, Germania, Heluetia, Sabaudia oppugnatum iri. Proceres multos contempta regis iuuentute novas spes esse quasituros, Hugonottas acerrimam gentem, quæ iam annos sexaginta bella gessit, cum primum Britannus in Francia pedem posuerit, defecturam, non opus esse sumptu alio post delectum, nedum prælio. Duobus mensibus posse obtineri, ne solo titulo rex Galliæ sit Britannus, sed inter speciosa lilia cubet, non è longinquo ad illa suspiret. Hinc iter fore in Italiam apertum.

CONSIDERATIO LXIV.

Motiuæ pro Franco.

1. **S**I vel tribus equitum millibus, & duobus regimentis regio sumptu pro Vnione alendis, succurrat, posse regem domum Austriacam infirmare, Belgij partem ad se trahere, Archiepiscopatum Treurensem sibi vnire, & fortissimæ totius Europæ arcu ad Confluentes positæ, Christianissima lilia, Rheni, Mosellæque dominum imponere.

2. Posse clam eum exercitum ali, Bullionio totam rem committi ne Catholici indignentur.

3. Nec mirum ista peti, tot annos Hollandis, incredibili sumptu, paruo regis emolumento militem ali, hic mox primo anno omnia recipienda, ad imperium sic etiam venire regem posse, id eius parentem tentasse.

4. Hac confœderatione facile deinde Francum posse Germano-

Germanorum viribus Mediolanum recipere, & ad mare Adriaticum vsque imperium proferre, Venetos obnoxios habere.

5. His de rebus principes Vnionis fidem, quam rex vellet daturus.

CONSIDERATIO LXV.

Motiuā pro Venetis.

1. **A** Centum annis melius pecuniam collocari non potuisse: quam si Vnioni detur. Ferdinandum extra Bohemiam militem non habere, vbique hostibus obnoxium esse, quinque millibus amplius iam effici posse, quam olim viginti millibus.

2. Posse eos Stiriam, reliquasque ditiones obtinere, Liguriam etiam, & Genuam cum Corsica ac Sardinia; atque ita non modo Asiaticis, sed etiam Indicis negotiationibus ditari. Cæteros Italiæ populos, in eorum fide futuros, atque etiam Sabaudum. Rupellas, aliasque vrbes illis magis, quam regibus suis fauere, negotiationes mirum in modum augendas.

3. Ferdinandum amicum nunquam fore, vno impetu omnia perruptum iri.

CONSIDERATIO LXVI.

Motiuā pro Sabaudis.

1. **E**VM inter Hispanum & Francum situm, vtrique esse obnoxium, si Imperator fiat, vtrique fore terribilem. Burgundiam sibi peruiam facere, & suis montibus Italiam continuare posse & Germaniam.

2. Omnia posse virtute tanti Ducis effici, initio opus esse, cætera Deo permittenda.

CONSIDERATIO LXVII.

Motiuā pro Hollandis.

1. **N**ON posse eos diu resistere, Franco alienato ab ordinibus & Hispanizato, Britanno dubio, & si rem spectes, hostilia meditati, qui etiam generum deserat.

2. Vnionis Societatem firmam esse, idem regimen esse. Neque enim Bohemos vnquam regem, nisi titulo tenus, neque inter Vnionem alio iure Imperatores permissuram regnare. Fore igitur Venetos, Germanos, Belgas, tanquam qui omnes ab optimatibus regantur, æternum fœdus. Par omnibus Europæ regnis. Urbium opulentarum æternas, immensas opes.

3. Posse cogi Britannum & Danum, vt se coniungant, Gallum generum Hispani, per Correspondentiam, ordines Belgicorum, cum reformatis in officio contineri posse, vt nihil nisi illis consentientibus statuere possit.

4. Hoc modo bellum è Belgio in Lusitaniam, aut Hispaniam posse transferri.

CONSIDERATIO LXVIII.

Motiuā per Sueco.

1. **P**OLONVM nondum recuperandi regni spem abieciisse, habere eum malos vicinos, Danum semper hostem, Polonum grauitèr offensum, Moscovitam lubricæ fidei. Nihil illi vtilius, quam si fœdere cum Germanis iungatur, nunc egentes adiuuer. Posse in littore Balthico vrbes illi dari, posse eum quoque iuuari, vt Prussiam eam, quam Polonus habet, ipse possideat. Posse & Dantiscum venire in citis protectionem, quod ibi multæ sint reformatæ religionis. Ea vrbe posse eum regnum suum multo potentius efficere, ipsam Poloniam tentare.

2. Contra Danum Lutheranum auxilio quoque futuros, si quippiam ille moueat.

3. Posse

3. Posse sic verbum Dei propagari, & reformatos fratres, qui sub Saxone, alijsque duris Imperijs affliguntur, liberari.
 4. Nihil Sueciæ coronæ vel ad decus, vel opes, vel potentiam esse vtilius, quam vtroque in littore regnare.
-

CONSIDERATIO LXIX.

Motiuapro Dano.

1. **R**EGNUM eius ab vna parte, alteraue, Oceano, ac Suecia ita coarctari, vt ampliari non possit. Hoc fœdere posse eum non modo æmulas, & Lutheranas vrbes, facile in ditionem suam trahere, Si a Frederico Imperatore illi in feudum, aut Protectionem darentur, sed etiam Lubecensem, Hamburgensem, Bremensem Episcopatum obtinere, atque adeo crescere, vt Sueco par videri posset & auxilio fœderatorum obseruata occasione, si a Mosco, vel Polono ille infestaretur, etiam debitam partem facile adijcere regno suo.
-

CONSIDERATIO LXX.

Motiuapro Polonis Caluinianis.

1. **N**E paulatim Religio in eo regno extinguatur, regem impediendum, ne subsidia Cæsari mittat. Si Fredericus Bohemiam teneat, si Imperator coronetur, facile vel mortuo rege, vel per confitentes, & reformatæ religionis, concitato tumultu, Regem Poloniæ fieri posse. quod Poloni libèter facient, pacem enim cum Turca æternam habebunt, atque ita facile religio eo in regno stabiliri ac propagari poterit.
-

CONSIDERATIO LXXI.

Motiuapro Turca.

1. **F**ERDINANDVS non est Imperator; nisi à tribus Sacerdotibus electus.

2. Duas tantum vrbes habet.
 3. Iam vno mense totam Vngariam, pro qua ducentos annos pugnatum est, occupare potest Sultanus.
 4. Fredericus eum eo deducet, vt Rheno in flumine equus eius poter.
 5. Iam in Germania multis in templis orant, vt Magnus Ottomannus viuat & vincat. de clade Polonica magnum gaudium inter Frederici fautores fuit.
- Hæc sunt generalia legationum & propositionum, quibus omnia concedunt singulis, sed nihil vniuersis. Ita omnia mouet ille, qui in agone est. Tribunis ille nihil largitionum cuiquam reliquisse ait, nisi vel cœlum, vel cœnum. Hi certe cœlum nulli addixerunt: in Cœnum Caluinianum cunctos pertrahere nituntur.
-

CONSIDERATIO LXXII.

Motiuapro Tartaro.

1. **S**I Tartarus Gabrielem adiuuet, gratiam magno Turco facturum.
2. Facilem victoriam fore; ex Gabrielis, Vngarorum, Turcorum, Frederici triginta millia producentis commilitio.
3. In Germania tantum auri esse opumque, quantum Tartari nunquam viderint.
4. Fertilissimas esse terras, & populosas, ideo insignium mancipiorum summam fore copiam.
5. Ne quis addubitet, Bethleni Epistolam ad Tartarorum Ducem 1. Aprilis hoc anno scriptam, & à Georgio Chetzi interceptam, & Viennam missam, adiunxi.

GABRIEL DEI GRATIA ELECTVS

VNGARIÆ REX, TRAN-
SYLVANIÆ PRIN-
CEPS.

*a Bethlen
Caluinista,
est Frater
Tartari
Capitalis
Christiano-
rum hostis.*

*b Acta &
agēda sunt*

*clades Chri-
stianis illa-
ta & infe-
renda.*

*c Tartari
hostes sunt
Christiani,
hos preca-
tur Bethlen
à Deo con-
teri.*

*d Gaudet
de Tartari-
ca Frater-
nitate.*

ILLVSTRIS SIM E Prin-
ceps, Beneuolētissime Cha-
rissimeque Frater. *a* Deuso-
mnipotens Cels. is V. *a* *b* a-
ctis & agendis benedicat,
Vitæque dies adaugeat, &
eiusdem *c* hostes ancipiti
suo gladio conterat.

Cels. is V. *a* Legati 25. huius mensis ad nos de-
uenerunt, literasque vestras vnà cum donis ho-
norificis (pro quibus gratias agimus) nobis re-
ctè tradiderunt. Ex ijs, vti & ex Legatorum rela-
tione V. *a* Cels. is fraternum erga nos affectum
oblatamque *d* amicitiam summo cum gaudio
percepimus; Et quidem quod C. V. *a* nostri non
modò memoriam habuerit, sed suos etiam mi-
nistros vna cum literis ad terras adeò distitas, in
quibus iam cum exercitu hæremus destinarit, &
copias suas vniuersas, vt inceptum bellum eò fe-
licius perficeremus, tam beneuolè nobis obtule-
rit ac præsentarit, est certè quod Deum Opt.
Max. summopere collaudemus, fraternum au-
tem vestrum & propensissimum affectum qua-
cunq;

cunque oblata occasione compensare studeamus.

Celsitudo V. a literis suis nobis exposuit, qua ratione potentissimi Imperatoris Turcici iussu contra Poloniæ Regem, Imperatoris præfati ditiones inuadentem, copias suas eduxerit, & summi Dei auxilio eundem, præcipuis illis Ducibus cæsis, in fugam verterit. Huius sane præclaræ victoriae fama non ita pridem post peractam pugnam ad nos, quando iuxta Danubium cum hostibus nostris Germanicæ nationis præliabamur, peruenerat, multò tamē eam maiori gaudio ex C. V. literis certiores facti, plenius cognouimus. Faxit Deus, ut omnes nostri & Inuictissimi Imperatoris nostri Turcæ hostes posthac ubique terrarum similem exitum sortiantur, de pedibus V. Cel. puluerem delingant, & Eandem Deus ubique beet, & confortet.

Poloni, quamuis nunquam eos in minimo offenderimus, potius in illorum gratiam ante paucos annos coactis copijs nostris inter Eosdem & Imperatorem nostrum in Moldauia pacem promouerimus, nobis tamen *c* amici non sunt, & contra fidem datam in Imperatoris nostri Inuictissimi ditiones irruere moliti sunt. Dignam itaque mercedem, quam quæsiuerunt, consecuti sunt. Anno præterito, quando Viennæ non procul ab Imperatoris Germanici morabamur aula, similem irruptionem in nostrum hoc regnum fecerunt, graueque damnum eidem intulerunt; qua de causa non possumus non illi genti esse offensi. Certa relatione accepimus, quod iisdem Poloni contra nostrum *d* Inuictissimum Imperatorem etiam nunc arma fortiter parent, & Imperator Germanicus, modo pacem à nobis obtinere possit, iisdem suppetias ferre velit:

Sed non est, cur Polonicam nationem timeamus,

*a Bethleni
hostes sunt*

a Germani.

*b Latatur
de clade*

*Christiano-
rum.*

*c Turcorū
hostes sunt*

*Christiani,
& in primis*

*Germani,
hos optat*

*Bethlē om-
nes truci-*

*dari vel
Tartarorū*

*pedes linge-
re.*

*d Bethlen
hostis Polo-*

norum.

*e Christia-
nus Impe-*

rator est

*Bethlen ho-
stis, sed*

*Turea est
ipsius De-*

minus.

mus, domi linguis quidem præliatur, at in campis simul atque hostem conspexerit, iusto Dei iudicio & rationem & robur amittit; Ultra quinquaginta millia militum, vti nobis narratur, in aciem producere non possunt. Equitatu quidem valent plurimum; eorum autem pedites nullius sunt roboris, nisi alij ab Imperatore Germano illis submittantur.

*a Veritate
Caluinistica.*

De nostrarum rerum statu id verè scribere possumus, integris 22. mensibus cum multis & ingentibus ijsque fortissimis hostibus nos rem habuisse, & adhuc habere.

*b Bethlen
fraudulenter inducias
quarit.*

*c Turcorum
viribus est
potens.*

*d Id est
Germanorum.*

*e Inuitat
Barbaros
ad Christianorum
terras in-
uadendas
& diripien-
das.*

*f Turcorum
quarit glo-
riam sed
Christianorum exi-
tium.*

Siquidem non tantum contra Romanum Imperatorem, sed contra Regem etiam Hispaniarum, & Pontificem Romanum nobis decertandum fuit. Verum contra Vniuersos, laus superis, victoriam hætenus obtinuimus, adeo vt per hosce 22. menses ultra 30000. hostium ceciderimus, & interfecerimus. Rex Bohemiæ passus est propè Pragam iacturam aliquam, vnde violentius hostis in nos insurgit. Cum eo iam per 18. hebdomadas in aperto campo dies noctesque sæpius confliximus, modo de pace inter nos agitur: Sed, vti hætenus verba *b* tantum bona damus, non alio fine, nisi vt tempus lucremur, quo interim promissæ nobis ab Imperatore *c* nostro potentissimo copiarum auxiliares ad nos commodius deuenire, & earum viribus minori negotio beatas illas ac fertiles hostium *d* regiones ac terras occupare queamus. Id vt eo facilius & Deo auxiliante felicius fieri possit Cels. V. quibus possumus precibus rogitamus, 10000. optimorum suorum militum, cum selecto aliquo Duce auxilio nobis mittere dignetur. Quod si V. & Cels. mihi placeret in propria *e* persona sese ad nos conferre, foret id nobis gratissimum, & sine dubio cederet non modo ad nostri Imperatoris *f* potentissimi,

rissimi, sed ad V. & etiam Cels. nis multo maiorem
utilitatem & gloriam, quam quæ nuper ex Polo-
nica victoria relata est.

Nostras enim cum Cels. nis V. & copijs coniun-
geremus, & coniunctis ita viribus opulenta illa
regna, qualia Tartarica natio nunquam vidit,
peragraremus, nostrosque milites immensis di-
uitijs, pecunijs, & a mancipijs ditaremus. Et hoc a *In votis*
eo facilius, quandoquidem Rex Bohemiæ iam *habet non*
30000. ad hostem distinendum parata habet, vt *tantum de-*
nemo sit, qui resistere ausit, sed omnes protinus *uastare &*
diffugient, suasque terras & regna innumerabili- *spoliare, sed*
bus opibus referta nobis diripienda deferent. *ex Germa-*

Hac de re Legatus noster iuxta informatio- *nis manci-*
nem sibi à nobis præscriptam cum V. & Cels. ne *pia facere.*
pluribus coram agat. Quam obnixè oramus, vt
eidem non modo fidem adhibere, sed postulatis
etiam nostris absque vlla recusatione annuere,
exiguaque munuscula, (cum in tanta temporis
& loci iniquitate, vti in castris inter medios ho-
stes positi, meliora parare non potuerimus) be-
nignè suscipere dignetur. Certam concipimus
spem, nos cum Cels. Va. posthac b *maio-rem fa-*
miliaritatem inituros, & Eidem certiora amici-
tiæ officia exhibituros. Interea inter veros suos
& fidissimos c *amicos nos V. C. referat, quam*
Deus O. M. in omni felicitate conseruet. Dat. in
Ciuitate Nostra regia Turnouensi. 1. Aprilis.

I 6 21.

Cels. Vestra.

bene propensus Frater

Gabriel, &c.

AD CONSIDERATIONEM LXXII. ADDITAMENTA.

HIC omnia, quæ considerator in superioribus perpendit, ego quoque considero. 1. Tartaros esse gentem omnino barbaram, nulla humanitate cultam. 2. Esse Nomadas, Hamaxobios, Vagabundos, ideoque fœdissimos sordidissimosq; non nosse lautitias. 3. In his sordibus tamen, omni modo esse libidinosissimos. Cumq; parum apud eos ratio, nihil pudor valeat, pecorum ritu in Venerem ferri. 4. Esse exleges, itaq; satis habent scortari, adulterari, furari: Nullo honesti, nullo æqui respectu, rapere Virgines, Coniugatasque; ludus apud illos est. 5. Esse dominos superbissimos, & quod inde sequitur, iracundissimos. Quocirca durissimam servitutem imponunt captiuis, morte duriolem. 6. Præter hæc etiam crudeles sunt, tam ipsi, quam uxores, & filij, animique causa mancipia innoxia excruciant. 7. Ingentes habent multitudines, quæ, si in Germaniam exundent, decuplo diriora patiemur, quam olim intulerint Heruli, Gothi, Alani, Longobardi, Nortmanni, aut vlla Barbaries. 8. Auarities tanta est, ut cum vsum opum nesciant, opes tamen magis, quam olim Gryphes sitiant, vestigentque.

Nunc igitur vos ad summi Iudicis tribunal cito, O Senatus Norice, Vlmice, Argentoratensis &c. Tot auri vasa ciuibus vestris extorta impendistis Caluinismo, ut ille vobis imponeret Tartarismum! Genti barbarissima, vagatrici, spurcissima, fœderum ignara, superbissima, iracundissima, populosissima, auarissima, Vos, liberos, uxores, cognatos, patriam prodere voluistis? Cur cum Gabriele Turcarum mancipio, barbarorum fratre, Germanorum hoste fœdus inistis? Cur tanta pecunia tantam calamitatem emistis? Quid Deo respõdebitis? Cõfessionis Augustanæ amore hæc facta esse? Ita vero iam cõtempto Saxone, Caluinistas, Turcas, Tartaros, diabolos Confessionis Augustanæ propugnatores, protectoresque asciscitis. At Bethlen vestrum proditorem audite. Non ille de religione agit, quæ in Barbaris præter monstrosas, immanesque & sanguinarias superstitiones nulla est, sed opes vestras maximas ad luxum, corpora ad seruitia, uxores, filiasque ad libidines, terram ad fruen-

dum

dum offert. An barbaros illos belluino impetu ruentes inter Lutheranos, Catholicos, Calvinistas discrimen facturos speretis? Nisi omnem cum religione etiam humanitatem prudentiamque exuistis, tantis malis tandem occasionem dare desinite, Cæsarem omnibus viribus atque opibus adiuuate. Quod insigni exemplo iam nonnulli Ducum Vestrorum fecerunt, qui ne Turca Tartarusue Germaniam inuadat, Legiones ipsi pro regibus contra rebelles ducere decreuerunt.

CONSIDERATIO LXXIII.

TANTIS artibus animi principum tractati sunt, sed frustra, pauci enim adiuuerunt. Potius quod omnes suspiciones adauctæ sunt. Tantæ enim molitiones in irritum ceciderunt. Manus Domini fecit hoc, qui enim in Magistratum à Deo datum ab omni orbe auxilia poscebant, à suis primum sunt repulsi, anno 1618. negatam scribit pecuniam ab Argentoratensibus, non quidem formaliter, sed in effectum: responderunt enim se Noribergenses consulturos. Nec praxes, quæ sunt pag. 316. successere. Vide Epistolam.

CONSIDERATIO LXXIV.

IN aere ædificant, & pascunt ventos. Speculationes sunt, quæ facilius iridentur quam perficiuntur. Quantum cum principe de quo supra dictum est actitatum, ut Imperator esse vellet? cum vero ille proposuisset; quid si duo Imperatores eligerentur, quis nos tueretur? Hic obstupescere animis, mirati hoc illi principi in mentem venisse. Et sanè extrema pericula, extrema remedia requirunt. Si omnia tumultu vellentur, cædi & victor posset: qui sacram anchoram leuauit, ipsa pugna fluctuum leuatur & liberatur. Quid enim, si & Catholici & Lutherani potentem Imperatorem dicerent? Quid si Ferdinandum, potentissimumue aliquem regem Cæsarem dicerent? Sanè in vitæ periculis non deest in ipsa

arena consilium : si non optimum, aduersario certè periculolum. Omnes enim desperatio fortes facit. Facile hosti vitam eripit, cui iam dempra est cura suæ.

De Imprudentia consiliorum multa supersunt, sed omitto hæc, generalia sunt, mirandumque eo tandem stultitiæ venisse exaggeratissimarum fraudum astutiam, vt pag. 317. legati Britannici censeant, Fredericum occupatas prouincias deferere oportere, sed posse eum à Cæsare creari Regem Rheni. Regem Rheni? At duas, tresue ad Rhenum Urbeculas habet, quid cæteris ad Rhenum magnatibus fiet? habebunt Regem Rheni? *Ha vero, Regem Rheni?*

Caput indomitum, Rhene superbi,

Rector aquarum Regificai.

Frederico rege superbi.

Sed cur non regem Neccari? *ain vero? Neccari?*

O Rhene indignis non indignabere factis?

Regem Rhene tuis imponat Neccarus undis!

Sed cur Fredericus rex vel Rheni, vel Neccari?

Quia vetus verbum est: aut regem aut asinū esse oportere.

An vt alius dixit: Tam stultus est, vt regnare possit?

Erat, cum diues erat, tum dicere poterat.

Nostre

Stultitiam patiuntur opes.

Verum nunc opibus effusis, prudentia opus est.

Sed tamen Rex Rheni Fredericus. Quo merito? an quia rebellauit? an quia victus fugit? an quia Rex esse vult? Rex esto, Rex vbicunque, quorumcunque, vel fornacalium. Apage puerilem arrogantiam, sed constantem sanguine multo. Tu Deus respice. Ecce stultissima hominum, vanitas, tot animas innocentes perdit. Puerilis ambitio orbem miscet. Ecce Venetus, Sabaudus, Hollandus, Britannus, Francus, Suecus, Danus, Polonus, ad arma cientur, & post cruentas pugnas hoc agitur, non vt Fredericus sit, sed vocetur Rex Rheni. Ecce tanta stultitia sub legati magni regis magnæ Britanniae thorace delituit, nec ruptum est tamen pectus anhelum.

Nec Tobaccæ cerebrum vertigine vorsum.

AD CONSIDERATIONEM LXXIV. COMMENTARIUS.

Mihi legenti considerationē hanc occurrit. Multo facilius posse Fredericum fieri Regem Tamesis fluminis, quam Rheni. Multa id suadent. I. Legatus Britannus id suo Regi potius, quam Cesarē persuadere potest. II. Rex Angliæ potius genero tribuere debet, quā Cesar perduelli. III. Lōdinum facilius duos Reges capit, quā GERMERSHEIM, vel MANHEIM, vel FRANCKENTHAL, vel OPPENHEIM. BACHARACUM aut CAUBA unum. IV. Facilius in Tamesi crescet. Nam heredem Angliæ debilem supplantabit: Cesaris filij, fratres, agnati sunt. V. Britanni magis eum absentem amant, quam Regem; maluerunt enim illi petenti nummos mittere, quam suadente regere. Illi sponte dederunt, rex vix extorqueret. VI. Imo Puritanū ex rege Tamesis facient regem Angliæ. VII. peterunt & regē Franciæ. Nam in Francia Hugonottos habet amicissimos, idem facientes quod ipse fecit. Gnarus est seditionum concitandarum.

CONSIDERATIO LXXV.

VERVM ab huius regis, regiæque consideratione animum necessario abduco, quia sine carmine scribi hac de materia non potest: Et cura carmen me pangere vetat. Tandem pag. 102. animaduertunt exercitum suum nimis esse paruum. Insignem prudentiam militarem, tum vigilanter animaduertere, exercitum suum esse nimis paruum, cum viderent hostilem esse maiorem. Non hoc illos fefellit. Quid illis facias, quid fidas, qui cum in extrema pericula duxere suos, aiunt nimirum se infirmos esse?

CONSIDERATIO LXXVI.

DE reproba Sapientia filiorum Caluini, finem faciam, cum vnū adhuc exemplū dederō, de quo iucundissima

fuit inter aulicos Serenissimi Electoris Saxoniae sermocinatio, cum eis adessem pag. 92. deliberant an contra Ferdinandum sit agenda causa Clefeliana. Apud principem verò Catholicum, ut habet instructio Anhaltini, inter causas cur Ferdinandus eligi non posset, illa præcipua est, quod Pontificem capto Clefelio, cardinalesque offenderit, sitque in profundissima fouea spiritalis Excommunicationis. Excommunicationem Pontificis quidam valde timent, alij negant obesse, nisi sit iusta causa. Alij etiam cum est iusta causa, non admodum mouentur. Lutherani eam optant. Calviniani omnibus Catholicis sunt pontificiores, qui ideo respuunt Ferdinandum, quia sit Excommunicatus. Væ Lutheranis, væ ætati Lutheranae, cum pullos voluerint; dicent esse in profundissima fouea spiritalis Excommunicationis. Quid hic primum, quid deinde considerem? 1. Ferdinandus non cepit Clefelium, sed Maximilianus: nec Clefelius Ferdinandum pro inimico habuit, sed Maximilianum. 2. Causa Clefeliana captiuitatis delata est ad Pontificem, iussu illius, hodieque in custodia permanet. 3. In eam rem Cardinales consenserunt. 4. Nunquam Ferdinando Pontifex ideo inimicus fuit, nec Cardinales. 5. Nuncij Apostolici eius honorem & electionem quantum in ipsis fuit studiosissimè adiuuerunt. 6. Principis illius Catholici animus ob hanc causam ab illis est alienatus; quemadmodum enim Moguntinus, audito Anhaltinum suscepisse in Bohemia Generalatum dixit: Eum simul vna vice omnem sapientiam amisisse; ita ille quoque iudicauit. 7. Miratus est impudentiam, sciebat enim per suum oratorē, nuntios & Cardinales, Pontifici charum esse Ferdinandum. 8. Indignatus est se a deo haberi stupidum ab Anhaltino, quasi nesciret eos Excommunicationis contemptores esse. 9. Hoc illis forte reum fortissimum contra se, ipse non ignorauit. Si enim Ferdinandus excommunicatus esse non poterat Imperator, quia patruus eius Maximilianus Clefelium cepit. Nec ergo princeps ille, qui venturus erat, ut vtramque Alfatiam, cum Episcopis, Canonicis, Abbatibus, Monachis, Iesuitis daret captiuos Frederico, non ut Pontifex causam cognosceret, sed ut de illis quæstionem in theatro crudelitatis Calvinianæ

Carnifex haberet, Adderet Vngariam, ipse caperet Bohemiā. Verum hæc vt ille considerauit, abominatus hominum impudentium audaciam; quid cuiquam in posterum tutum erit? Calviniani qui omnes Episcopatus, adeo ipsius Pontificatum spe deuorant, Ferdinandum de excommunicatione accusant: Illum innocentissimum nocentissimi. Quid non audeant illi, qui ista non erubescunt. O te felicem, ô æterna memoria dignum Imperatorem, in quo calumniosissimi, infestissimi hostes, aliud crimen non inuenerunt, non auaritiam, non iniusta iudicia, non probrosas libidines, ne suspicionem quidem licentiæ, sed tuam religionem, & factum, quod tuum non est: & si tuum fuisset, sanè laudari debuisset, quod Pontifex, Catholici, Lutherani non approbarunt modo, sed vehementer etiam collaudarunt. Cleselius omnibus Catholicis & Lutheranis odio, Calvinianis amicus. Misero maledicere non est meum, qui cauere doceo proditores, interim nemo peiorem Cleselij causam facit, quam Calvinistæ proditores, qui de eius defensione labotant, non vt ei benè sit, sed vt Ferdinandum reddant exosum. Aliter de Clementia Ferdinandi iudicauit ipse Cleselius, qui captiuus Ferdinandi, non Maximiliani esse voluit, duci que in Stiriam, non in Tyrolensem comitatum. Quid si cum hoc facto, non modo crudelitates Calvinisticas in Bohemia, Vngariaque qua Lutheranos, Catholicosq; pessumdedérunt, sed etiam rabiosos Lepontiorū Ostracismos, & innocentium magnatum exilia, mortesque comparemus, facile cunctis apparebit, Calvinianos factis atrocissimos, calumnijs exercitatissimos esse.

CONSIDERATIO LXXVII.

NIL porro Calviniana familiaritate periculosius esse, tum alia multa, tum vero insigne artificium, quo in aliorum secreta se insinuant, ostendit. Quemadmodum enim cū laruis luctari difficile est, vident, audiuntque corpoream naturam: vicissim ab alijs non videntur, non audiuntur: ita spiritus Calvinisticus ad humanam societatem omnino inutilis est, noxiუსque: omnia enim aliorum recondita; opes, inopiā, con-

concordiam, discordiam, cognoscit; sensus, animosque penetrat, quid ipse velit, quo tendat, nemo nouit. Si quis magus, qui nunc lupum, nunc catellum, aliquando felem, aut musculum indueret, seque inaspectabilem omnibus tuis rebus ingereret, amicitiam prensaret, horrorem sane incuteret, nec familiaritate, sed potius supplicio dignus iudicaretur: At Calvinistæ secretorum sunt in aliena republica versutissimi scrutatores, omni in curia, omni in aula suos confidentes habent; nec eos vulgaris notæ, sed tales qui cum perfidia apud suos habent dignitatem & fidem. Papam aiunt parum curare Germaniam. pag. 307. Non futurum auxilio. pag. 68. Non ita inuitum in Bohemia videre Fredericum, quam Hispanum in Italia. In senatu Veneto norunt duos tantum a suis partibus stetisse, eos vero alios in sententiam traxisse, noruntque numerum & nomina eorum, qui pro se, qui contra senserint. Extra Viennam etiam vesperi omnia norunt, quæ mane in concilio acta. Nihil penitus ignorant, cum etiam audierint quid Zuniga Hispano regi in aurem dixerit. Nempè Hispaniam à Bohemia dependere. In Anglia procures quosdam fauere, regem alienum à negotio esse, eum tardum, timidum, inuidum esse. Itaque sua summo artificio celant, nostra omnia ad vnguem norunt, copias, pecuniam, duces, centuriones, consiliarios, vigiliarum magistrum, cuiusque principis & consiliarij inclinationes, amicos, timorem, audaciam. Quid cuiq; obstat. Quis Buquoium accusare apud Cæsarem, quis Spinolam apud Hispanum possit. An dubitare possumus eos scire, quid in Germanorum consilijs tractetur? Cum his inquam non potest pax aut fœdus iniri. Nam data occasione sine suo periculo euertere amicos possunt. Non est enim perniciosior hostis, quam fictus amicus.

CONSIDERATIO LXXVIII.

ATQUE hæc est efficacissima operatio iniquitatis, qua intra breue spacium à Luthero tam multos ad Calvinum descuiisse, insolenter, nefarieq; Scultetus gloriatur. Saxo Lutheranus erat, at vero medicus, & confessorij eius Cal-

miniani occulti; illi specioso prætextu Calvinismum inducebant, ministros & ludimagistros commutabant. Nec postea sibi defuere alij, qui violentius rem aggressi sint. Illo tempore nihil rerum alicuius momenti potuit geri, quod non melius Calviniani, quam ipsi Electores cognoscerent. Itaque intra annos 70. tot in Academijs, Synodis, in repub. in templis Calviniani sunt deprehensi, ut penè doctorum hominū dimidia pars violenter ad Calvinismum defecerit. Est enim facilis in deteriora lapsus. Iamq; gloriantur se victores, vno anno Saxoniam reformaturos, non modo Weimariensem constituendo Electorem, sed quod omnes anguli pleni sint occultis reformatis. Hoc aiunt cum paucis adherere Luthero. Ideo omnibus illum hoc biennio maledictis proscindūt, integris libris oppugnant, adeo ut ne quidem tibialia & periscelides intactæ sint. Tantum odium est, ut exitio dare ardeant, sed quia voluntati deest facultas, cum morsum figere non possunt, sibi lo sunt molesti. Centuplo plura hoc biennio vir nobilis & Clarissimus patitur, quam omnes in vnum Iesuitæ & Monachi. Illum accusant tanquam feritatum & aulicum, cum ipsi sint proditores Germaniæ. Omnia sibi ignoscunt, alijs nihil. Ex quo constat existentibus in Germania Calvinistis, non posse vllum principem securum, nec quippiam adeo secretum dicere, de quo illi non inter se mox deliberent.

CONSIDERATIO LXXIX.

HISCE ex arcanorum reuelationibus quædam non vtilia modo, sed necessaria deducere est mihi propositum. Considero enim statum Imperii futurum. Quem domi pacificum, foris victorijs inclytum videre desidero.

Primum igitur ex hisce concludo. In Impetio non esse tollerandam aliam religionem, nisi Catholicam & Augustanam confessionem. Illæ enim solæ communi decreto, & pace religionis permixtæ sunt. Inter omnes vero maximè proscribendum Calvinismum, duæ mer rationes mouent. Necessarium est hoc paci & securitati Catholicorum & Lutheranorum.

Deinde

Deinde facile est. Necessarium esse probant dicta. Nam Caluiniani eorum securitatem semper oppugnant. i. Insinuando se aulis, & religionem dissimulando, vt fecit Peucerus, alijque, & iam nuper in Brandenburgico: vbi enim summa securitas videbatur, subito Caluinismus totum Electoratum sub pedibus habuit. Quod factum est, alijs expectandum est. Successu audacia, vsu astutia crescit. Si Weimarienses aliquo potenti matrimonio fulciantur, si aliquo casu, vt sunt res humanæ, ad tutelam Saxonix veniant, actum est de Augustana Confessione. Hoc de cunctis intelligi volo, quod de vno ex primo.

2. Seditionem mouendo magistratus excutere conantur. Præsertim Puritani, quales nostri sunt; Hoc satis ostensum est. Et suppliciter omnes magnates oro, vt hac de re credant Magnæ Britannix regi, si non velint oculis suis fidem habere. Ratio est. Quia vt in Ecclesia colunt Democratiam, & vices imperantium & parentium, ita in Republica oderunt Monarchiam, Aristocratiamque ministri eorum.

3. In patriam concitant omnes exteros, Italos, Gallos, Britannos, Scotos, Suecos, Danos, Turcos. Hoc quoque ex dictis ita manifestum est, vt hominum numero non sit, qui negare auit. Hinc concludo syllogismo qui ex primis Politix principijs constat, euidentissimeque rem conficit.

Qui artificiosa simulatione fidem Catholicam, & Augustanam confessionem corrumpunt, populos ad seditionem concitant, exteras, barbaras, inimicas nationes, pacti prædaram partem, in Germaniam alliciunt, Imperatorem, & collegas principes produnt, obstant securitati Catholicorum, & Lutheranorum, tales igitur tolerandi non sunt. Nec modo hoc faciendum, sed etiam necessario faciendum, & huius regni neglectu, Imperatorem & Principes æternæ damnationis reos fieri censeo.

Responderit fortè aliquis. Maneant, sed infirmis alas incidemus. Hoc est periculum differre, non tollere, fortè etiam maturare. Pauci Caluinistæ Saxoniam, Brandenburgicam, & antea alias prouincias turbarunt. Iam tres principes, quorum alter pauper, alter puer, mundum sursum deorsum vertere

conati sunt. Non sunt pauci censendi, cum tres ad incendium conspirant. Malitiæ hoc in negotio, non multitudinis vis pensanda est.

CONSIDERATIO LXXX.

FACILE etiam esse constat sola negatione sessionis, & suffragij secundum leges, quibus nominatim aliæ religiones exclusæ sunt. Sola Catholica & Augustana permilla. Hæc verò pericula ex Calvinismo dissimulato orta sunt. Lege igitur admitti non debent, & nunc cum patriam vendiderunt, prodiderunt, ne petere quidem audebunt, vt contra leges ac ius Imperij admittantur.

Nec bella ciebunt. Nam qui ex illis posse aliquid videntur, sunt Palatinus, Brandenburgicus, Anspacensis: quorum omnium vires accisæ sunt, & sine vrbiū opibus nullæ. Palatini loco, Princeps elector non Calvinianus instituendus est. Cum Palatinus ferè nunc sit in potestate, & nisi inducijs ad commodum hostium pactis cessaretur, iam totus esset. Sed hæc est vincentium ignauia & discordia, victoria non vti: Brandenburgicus facili negotio ad Lutheranam redibit, Calvinianos consiliarios, patriæ proditores, qui suffragium eius Palatino prostituerunt, aula exiget. Anspacensis solus orbem non mouebit, & ille tamen redigendus est in ordinem.

Præter hos sunt pauci comites: nam vrbes ferè Lutheranæ sunt.

AD CONSIDERATIONEM LXXX.

APOSTILLULA.

Modum exigendi ex Imperio Calvinismi, considerarunt Cæsar & Principes in Comitibus Anno 1566. eumque Decreto publico ad Palatinum Fredericum Electorem hoc modo præscripserunt. I. vt Elector errorem Caluini, eiusque sequacium deserat. II. vt eum in templis ac scholis suis doceri & proponi amplius non patiatur. III. vt ministros Prædicantes, & Ludimoderatores eam Hæresin docēdes amoueat. IV. vt Catechismos, tractatus & libros errorem illum

continentes perdat .V. ut nullos in posterum imprimi siue excudere permittat. Huiusmodi decretum Philippo Palatino in praesentia quatuor Electorum, Danielis Moguntini. Ioannis Treuiren[sis]. Frederici Coloniens[is]. Augusti Saxonia Ducis. & Legatorum Ioachimi Brandenburgici, intimatum est. Dilata porro in mortem executione, praeclare consultum reip. arbitrabantur Imperij procures, quod filius Ludouicus mandatis obtemperaret, ministros Caluianos abigeret, & Lutheranos sufficeret. Quia tamen malum funditus eradicatum non fuit, non solum in vicinia, quo exacti illi ministri Palatini irrepserunt, radices egit sed eo etiam defuncto in ipsum Palatinatum reuectum est opera Casimiri, de quo quidam.

Qui nomen Casimire tibi de casibus istis

Indiderat miris, mirus homo ille fuit.

Nunc dum Palatinatus in manibus Imperatoris est, nihil requiritur, quam ut Predicantes, Ludimagistri exigantur, libri exurantur qui haeresim illam deferere nolunt, iuxta Imperij constitutiones, Recessum Anni 1555 §. **Doch sollen.** & Anni 1566. §. **Muss** **Das** **aber** puniantur.

Sed sunt fortasse nonnulli, qui Calvinismum Haeresim audire nolunt: sed eundem sub tegmine Augustanae Confessionis velantur. Ii audiant Concilium Statutum Augustanae Confessionis particulare, trium Electorum Palatini, Saxonis & Brandenburgici, reliquorumque Principum Comitum & Ciuitatum Imperialium Anno 1557. 16. Mart. Ratisbonae publicatum, in quo sub decisione secundi propositionis puncti sequens sententia Germanice expressa legitur. Postquam Deo ita permittente praeter nostram Christianam Religionem & Confessionem nonnullae Haereses & sectae, Sacramentariorum, Anabaptistarum, Schyvengfeldianorum, Osiandrinorum irrepserunt, quae omnes a pace Religionis alienae & exclusae sunt, volumus, ut contra illas in communi mandata edantur, ut huiusmodi zizania, Satanæque excrementa eradicentur.

Huic Recessui eiusque Decreto inherentes Confessionis Augustanae professores in Replica Imperatori 19. Maij Anno 1566. exhibitam palam pronunciant.

„ Permittere se nolle ut vlla secta cuiuscunque nominis in
„ Ecclesijs illorum, ipsorum voluntate locum inueniat.

Quod.

Quodque eodem modo & non minus de Zvvingliana & Calviniana opinione omnino sentiant.

Proscripta est itaque ante annos 55. ex Romano Imperio Catholicorum & Augustana Confessionis sectatorum sententia Calviniana Hæresis; ut quid itaque non re ipsa exigitur maxime cum magno nostro malo experiamur ea vigente pacem esse non posse?

CONSIDERATIO LXXXI.

DEINDE communi lege statuendum, ne quispiam Calvinismum, vel in toto, vel Imperij parte doceat. Mutandi in Academijs illius doctores: nec hoc difficilius fuerit, quam in Hollandia decretorum contra Arminianos executio. Principes patroni Calvinistarum & fautores primum mouendi, deinde priuilegijs priuandi sunt. Domi igitur tueri se non valebunt. Gallus non vult, Britannus non potest succurrere. Turca Polonico & Persico, Bataui Hispano bello occupatur.

CONSIDERATIO LXXXII.

CALVINO-TURCISMI exterminationem promptissime subditi in Palatinatu, Brandenburgica, Anspacensi ditione adiuuabunt. Iam enim longissimo tempore Lutherani & Catholici, ut liberarentur a ferreo Calvinismi iugo, optare magis, quam sperare potuerunt. Ita vno eodemque tempore omnes literæ, quæ in Turciam, aliaque loca volitant, machinæque cessabunt.

CONSIDERATIO LXXXIII.

ARDENTISSIMIS ista votis optant Lutherani, & consilia, armaque conferunt. Catholici lentiores, præsertim Ecclesiastici, quos ad seruitutem natos, Anhaltinus diaboli Imperatoris Elector, ea de causa dixit; omnia timide administrant, iure suo non nisi coacti vtuntur. Lutherani animosiores sunt suo duce heroe Saxone: Deinde acriores, recentium memoria detrimentorum; Nam Catholici antiquitus erepta, pro derelictis habent. Itaque minus in ultionem assurgunt: plus illi oderunt, qui recenti vulnere sanguinem mittunt.

CONSIDERATIO LXXXIV.

NEc modo hoc commodo pacis potiemur, sed etiam contra Turcas fortes erimus: Calviniani enim quas Cæsari contra Turcas debuere contributiones in suos usus absumpserunt, aut contra Imperatorem abusi sunt. Quæ res iniustissimæ perfidiæ, iam multos annos agitur. Sed quid illi contra Turcam opem ferrent, qui missis muneribus eum inuitarunt? De his igitur iudicio agendum est.

CONSIDERATIO LXXXV.

VRBIUM verò liberarum & Imperialium singularis cura habenda est. Earum enim Politia ad interitum ruit, & magno detrimento imperium afficit. Opes enim Urbium sunt. Quid pro Urbium libertate, emendatiore politia statuendum sit, breuiter annotari potest. Nisi enim illæ à Calvinianis principibus separentur, nunquam tumultuum occasio deerit. Quid desit ostendam, ex eo apparebit, quid sit corrigendum.

1. Omnibus in urbibus potentioribus, vel astu, vel auctoritate, vel dignitate sunt aliqui Calvinistæ magnates, illi hoc agunt, ut aliqui è Secretarijs, Syndicis, alijsque sint eiusdem superstitionis. Francofurtensium Hector est Calvinista, Noribergensium non modo multi Senatores, sed & ministri; plures Argentorati.

2. Illi partim opinione sua inducti, partim pecunia empti, aut promissis à consiliarijs principum seducti, sensim senatorum opportunos, deinde reliquos ad rebellionem concitarunt. Nam populus ferè inscius machinarum, aut falso persuasus, magis passus rebellionem, quam fecisse iudicandus est. Expressit hæc vates Germanicus non ineleganter.

Die Herren mit Schmieraliensasse

Seyn vbergülDET worden.

Daher kompt der armen Bürgerschafte

In diesen schweren Orden.

3. Postquam agi cœptum est cum Caluinistis, omnium senatorum libertas incisa est. Ciues enim veriti sunt offendere magna nomina, Palatinum, Anspacensem, alios. Omnia enim sua dicta ad aulas deferenda sciebant. Alij in eorum territorio vineas, vel agellos, alij cognatos habebant, alios portoria trāsire necesse erat. Nemo liberè loqui est ausus, alij occultè obæcati, mutationes optabant: quicquid metu, prece, fauore, precio, spe agi potest, actum est. Nulla pars artis amissa est.

CONSIDERATIO LXXXVI.

Hec emendari alio modo non possunt, nisi vt diligenti ciuium, senatorum, ministrorum, quos constat genuinè Lutheranos esse, examine, nemo ad vllam publicam functionem, dignitatemque admittatur, nisi omnibus signis constet eum non esse Caluinianum. Quia vero iurant, periurant, non credendum alijs, nisi quos populus probat, & fama iuncta examini. Deinde nemo nouus admittendus ciuis Calvinissimum professus, quisque eum abiurare recusarit. Tribu etiam tales mouendi, non modo curia, & si inquieti sint, omnino expellendi.

Ne vero sint vrbes principibus obnoxia, & vectigales, metu aut spe, nihil de nouis fœderibus, pactisve agere liceat, nisi tribubus consentientibus, & ad Imperatorem referentibus, cum enim ab eo habeant libertatem, non debent illam pauci, pecunia corrupti in discrimen adducere.

AD CONSIDERATIONEM LXXXVI.

COMMENTATIO.

Habebant olim Imperatores in singulis vrbibus Imperialibus certos ministros, qui ipsorum nomine senatorijs Consultationibus non interessent modo, sed etiam præessent. Varijs quidem illi nominibus censebantur, officio & functione ijdem. Cum verò vrbes non supra se tantum, sed etiam supra maiores capita extulère, partim prece, partim pretio, partim fraudibus hosce Censores loco mouerunt. Norici Burggrauios suos pecunijs datis honeste eiecerunt.

Plures, ne huiusmodi officia alijs: quam ex ipsorum Collegijs Imperatoribus presentatis conferrentur, impetratis in id Priuilegijs particularibus effecerunt; ut Ratisbonens & alij penè omnes. Ita fit ut nullum Caesar fidelem in Repub. habeat, qui ipsius causam agat, licet omnes omnino tales audire velint. Morbum ostendi, addo remedium. Tales Caesar urbium praefectos, Praetores, Praefectores, &c. constituat, de quorum fide securus esse, & qui malignos continere possint.

CONSIDERATIO LXXXVII.

A Senatoribus suis magnopere ciues grauantur. Vna est ciuitas, sed duæ acies; vna pars alteram premit, & de eius pressu pinguescit, sunt vero qui premunt patricij, qui maximè Noribergæ, Vlmæ, Argentorati, Wormatiæ inualuerunt. Nō sunt illi nobiles, sed conspiratione quadam, & artificio Rempublicam ad se contraxerunt; à ciuibus suis non natalibus, sed fastu & contemptu Imperatoris differunt. Tribus illi rebus ciues suos maximè affligunt: Magistratu, iudicijs, rapina. Magistratu: nam solos, exclusis ciuibus, regnare se iustum arbitrantur. Hinc leges ferunt sibi vtilis, ciuibus graues, in Imperio improbatas, hinc suæ dominationi stabiliendæ, fœdera cum principibus ineunt, pecunia eos iuuant, monopolia sua firmant: cum enim charitate ciuium niti non possint violentiam cogitant, & extera præsidia conquirunt. Hunc fructum vitæ putant, impunè iniuriam inferre.

CONSIDERATIO LXXXVIII.

Hvic malo occurrendum est, vulgato in ciues omnes iure adeundæ curiæ, & Magistratum capessendorum, alio modo odia tolli non possunt; alioqui Senatores nec modum imperandi austerè moderantur, & ciuium libertas nimium pressa in rabiem vertetur. Iustum hoc omnino est, ut tot milia ciuium prudentium, fidelium, de patria, de imperio bene merentium, etiam eruditorum & opulentorum, à Curia tanquam degeneres non repellantur, cum pares sint patri-
ciorum

ciorum nobilitati. Quietam hoc ciuitatem reddet, cum videant se non ab aduersa factione, sed sortis suæ ciuibus gubernari. Insolentiam patriciorum reprimet, si intelligant, aliorum virtuti & industriæ honorum campos patere, suæ prauitati claudi posse. Nec se ad dominandum, alios ad seruiendū intra eadem mœnia, eodem satū, prognatos.

CONSIDERATIO LXXXIX.

TERTIVM ciuium grauamen est, in tribunalium iniquitate. Iudicia enim penes patricos sunt, ac quod inde consequitur, omnium fortunæ Causam facilius contra Cæsarem quam patricio iudice, contra patricium obtinueris. Ingentes sunt hoc loco querelæ non modo iniquarum sententiarum, sed frustrationum, dilationum, concussionum, munerum. Quæ res efficit, vt nisi Cæsarea maiestas, aut vicinus princeps timeretur iam dudum senatum, tanquam detestabilem mutassent, & quibusdam in locis cœperunt, magis malo modo, quam causa; & procedendi, non quærendi culpam luerunt. Itaque iudices incorrupti constituendi sunt, non ex sanguine patricio tantum, sed etiam plebeio. Quis enim credat, inter dena vel duodena millia, non posse inueniri legitimum iudicem, nisi qui tanquam patricius in luxu, & ciuium contumelijs ætatem egit?

CONSIDERATIO XC.

PRIVILEGIORVM & immunitatum arcana, ipsi penes se retinent patricij, fruunturque, ea vulgari ciuibus est æquissimum, vt sciat quisque qua lege viuat.

CONSIDERATIO XCI.

PECUNIAM publicam, portoriorum, censuum vectigalium, multarum, exactionum, contributionum, soli patricij tractant, varijs exactionibus ciues grauant, nec soli modo, sed etiam rationis reddendæ immunes. Hinc adeo est ille olim ignotus patriciatus in magna vrbe lucrosus. Quæ-

stores itaque & eorum administri, ex plebe etiam constituendi sunt, singulis annis omnium rerum reddenda ciuibus, præsente Cæsaris Commissario, est ratio. Vt si pecuniarum sint ingentes acerui, non in Bohemos, aliosque rebelles effundantur, verum ciuibus, data cautione, vtendæ concedantur, patriæque vtilitas quærat.

CONSIDERATIO XCII.

ILLA politiæ correctio necessaria est Imperio, ne seditio-
nes fiducia nummorum oriantur. Necessaria est vrbibus,
ne desperatione meliorum, senatum expellant, aut trucidant;
quod crebro tentatum, aliquando factum est. Vtilis est patri-
cijs, vt sobrietatem discant. Ne usurpent id, quod solent; sua
se in vrbe Cæsares esse.

CONSIDERATIO XCIII.

NEMO etiam instituto tam iusto, honestoque obstabit,
exceptis illis, quibus Oligarchia lucro fuit. Omnes se
ciues reuixisse, & aurea secula rediisse dicent. Nec modo pro
libertatis vsu restituto grati erunt, sed contra hostes Cæsaris
gnaui & inuicti. Qui enim Reipublicæ commodis fruuntur,
in ea conseruandi sunt alacres, fortes assidueque. Nec pars
tamen aliqua tumultuari poterit, cum facta tecta priuilegia
omnibus maneant.

CONSIDERATIO XCIV.

MAGNO quoque emolumento vrbium quietem, con-
cordiamque Cæsar afficiet, si vel singulis annis, vel cer-
to temporum interuallo, vir aliquis doctus, odio habens
munera, iustitiæ amator, vrbes obeat, querelas audiat, in acta
magistratum, iudicumque inquirat. Nec graue, aut infra
maiestatem suam Cæsar esse ducet, plebis curam suscipere.
ideo enim vnus omnia potest, vt à potentiorum iniurijs ciues
tenuiores defendat. Ideo prisci Cæsares non quidem Tribu-
ni, sed Tribunicia potestatis erant, & non regni annos, sed
Tribuni.

Tribunicia potestatis numerabant. Hoc Magistratu maximè Sacrosancti erant, & inuiolabiles. Hæc omnia cum facile fieri possint, & factu sint vtilissima, non video, cur non quam citissimè, quam constantissimè efficiantur.

CONSIDERATIO XCV.

DEMVM alia consideratione meas considerationes non excuso, sed commendo. Non enim libertati veraci opponi metus debet. Animo vtendum est, occasio non dimittenda. Si animo victores non sumus, victoriam manuum perdidimus. Illi si animo constant, amissa recuperabunt. Iam victi per Britannum & alios deprecantur, per Danum, Turcamque minantur, totum orbem in nostrum exitium ciere conantur, & nos pulchris inducijs nostrum militem fame atterimus, profugijs minuimus, illi se armant, sed hæc omitto. Meis considerationibus duo hominum genera inimica video. Primum est cui non placet aduersarios vocari proditores Patriæ. Quibus non respondeo, quia proditorum sunt aduocati, definiant proditorem, aut à mundo condito ostendant vila in vrbis parte tam nefariam proditionem fuisse. Hic est fundus nostræ calamitatis, prodere nos omnes, pellere omnes voluerunt, nostra diuiserunt. Et mihi dicere id non licebit? Non licebit victori, quod victus dicere poteram?

Alterum genus hominum est stultissimè prudens, nolunt quenquam de republica quicquam scire, dicere. At vero omnes de ea loquuntur, Nec leges præscribunt, nec tamen, quid ignaue, stolidè, præcipitanter agatur, ignorant.

Apud principes humillime, sed serio per Deum protestor: Eorum munus esse prospicere securitati publicæ, videant ne quid accipiat Respublica detrimenti.

Deinde humillime moneo: optimum esse non modo paruos tractatus, sed plenam historiam scribi, qua suam, suorumque temporum famam tueantur. Iam enim à multis annis ita omnia scribuntur, vt posteritas causas veras, & vera acta habitura nō sit, multi que existimaturi sint; optimos principes

cipes fuisse nebulones, Quid enim de Achille nostro Saxone non finxerunt? Quid non de Catholicis Principibus, Lutheranisque alijs? Cum ergo rebelles, iniusti, raptores, foedifragi, proditores omnia publica instrumenta, legationesque ita instituerint, ut se bonam fouere causam, nos reos esse dixerint, nunc hoc agendum est, quoniam Dei nutu omnia patuerint, ut tota posteritas cognoscat, illos fuisse omnium hostium, proditorumque teterrimos, nostram causam omnibus modis fuisse iustissimam. Plura coram differam.

Hæc nomine subditorum oppressorum Cesari, & Principibus amicis Cesari.

F I N I S.

Moquot, Étienne

Secreta Secretorum Calvino-Turcica secreta

S.l. 1621

Polem. 735#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10773125-4